

HEMŞİRELİKTE ARAŞTIRMA GELİŞTİRME DERNEĞİ
HEMAR-G

Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi/Turkish Journal of Research & Development in Nursing

Cilt - Volume 26 | Sayı -Issue 3 | Yıl-Year 2024

Dergi Hakkında

Dergi Adı	Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi
Diğer Adı (Çevirisi)	Turkish Journal of Research & Development in Nursing
ISSN/e-ISSN	1307-9557/ 1307-9549
Yayın Aralığı	Yılda 3 Sayı (Nisan, Ağustos & Aralık)
Dergi Web Sitesi	https://dergipark.org.tr/tr/pub/hemarge
Yayına Başlangıç	1999
Baş Editör	Prof. Dr. Naile Bilgili
Yayıncı	Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Derneği
İmtiyaz Sahibi	Prof. Dr. Naile Bilgili
Ülke	Türkiye
Yayın Modeli	Açık Erişim
Yayın İçeriği	Dergimiz sağlık alanında yapılan deneysel ve gözlemsel çalışmaları ve araştırma protokolleri türündeki yazıları yayınlamaktadır.
Okur Kitlesi	Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisinin hedef kitlesi, hemşirelik ve sağlıkla ilgili diğer alanlarda araştırmalarını sürdüren profesyoneller ile bu alana ilgi duyan öğrenciler, okurlar ve kurumlardır.
Yayın Dili	Türkçe- İngilizce
	Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisinin, sağlık alanı ile ilgili tüm konulara yer verirken özellikle hemşirelikle ilgili konulardaki yayınlara yer vermektedir.

Hakkında	<p>Dergi özellikle hemşirelik alanına katkı sağlayacak çalışmaları Türkçe ve İngilizce dillerinde yayımlayarak bu alandaki bilginin ulusal ve uluslararası düzeyde artmasını ve paylaşımını amaçlamaktadır. Derginin hedef kitlesini sağlık alanında çalışan özellikle hemşire akademisyenler, araştırmacılar, lisansüstü öğrenciler ve ilgili akademik kurum ve kuruluşlar oluşturmaktadır. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, Nisan, Ağustos, Aralık aylarında olmak üzere yılda üç kez elektronik ortamda yayımlanan ve açık erişimli bir dergidir. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 1999 yılında yayın hayatına başlamıştır. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisine gönderilen çalışmalar, çift taraflı kör hakemlik sisteminin hassasiyetle işletildiği hakem sürecine tabi tutulmaktadır. Ayrıca tüm makaleler yayın etiği ihlallerini engellemek amacıyla intihal taramasından geçirilir ve benzerlik oranının %20'si geçmemesi ön şart olarak aranmaktadır.</p> <p>Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, ERIH PLUS, DOAJ ve CINAHL tarafından taranmakta olup "uluslararası alan indeksli" bir dergidir.</p>
Ücret Politikası	<p>Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisinin tüm giderleri Hemşirelik Araştırma Geliştirme Derneği tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayımı ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için hiçbir ad altında işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi yayın politikaları gereği sponsorluk ve reklam da kabul etmemektedir.</p>
Arşiv Politikası	<ol style="list-style-type: none">1. Yayıncı, yazarlara, bir makalenin kendi kendine arşivleme (yazarın kişisel web sitesi) ve/veya yayımlandıktan sonra kurumsal bir havuzda arşivleme için bir makalenin (yayıncı pdf) nihai yayınlanmış sürümünün kullanılmasına izin verir.2. Yazarlar, makalelerini halka açık ve/veya ticari konu tabanlı arşivlerde kendi kendilerine arşivleyebilirler. Ambargo süresi yoktur ancak yayımlanan kaynak belirtilmeli ve dergi ana sayfasına veya makalelerin DOI'sine bir bağlantı ayarlanmalıdır.3. Yazarlar makalenin çıktısını PDF belgesi olarak indirebilirler. Yazarlar makalenin kopyalarını meslektaşlarına herhangi bir ambargo olmaksızın gönderebilir.4. Yayıncı, makalelerin tüm sürümlerine izin verir (Gönderilen sürüm, kabul edilmiş versiyon, yayınlanmış versiyon) ambargo olmaksızın yazarın tercih ettiği bir kurumsal veya başka bir arşivde saklanacaktır.
Hakemlik Türü	Çift Taraflı Kör Hakemlik
İncelemede Geçen Süre	Ortalama 3 ay
İntihal Kontrolü	intihal.net, Turnitin veya Ithenticate

Yayın ve Danışman Kurulu | Editorial and Advisory Board

Prof. Dr. Gülnaz Karatay
Munzur Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Tunceli-
Türkiye. (gkaratay@gmail.com) ORCID ID:
0000-0002- 6488-0890

Prof. Dr. Ayten Şentürk Erenel
Lokman Hekim Üniversitesi, Hemşirelik
Fakültesi, Ankara-Türkiye.
(aytense@gmail.com) ORCID ID: 0000-
0002-0841-2099

Prof. Dr. Sibel Küçüköğlü
Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi,
Konya Türkiye. (s_nadaroglu@hotmail.com)
ORCID ID: 0000- 0003-3269-445X

Doç. Dr. Nuriye Yıldırım Şişman
Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Düzce-Türkiye. (nuriye3@gmail.com,
nuriyeyildirim@duzce.edu.tr) ORCID ID:
0000-0003-3745-3751

Doç. Dr. Sena Kaplan
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Ankara-Türkiye.
(ataykaplan@yahoo.com) ORCID ID: 0000-
0002-1677-5463

Doç. Dr. Gülbahar Korkmaz Aslan Pamukkale
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Denizli-Türkiye
(gkorkmzaslan@gmail.com), ORCID ID:
0000-0003-0763-3671

Editörler | Editorial Board

Baş Editör | Editor in Chief

Prof. Dr. Naile Bilgili
Gazi Üniversitesi Hemşirelik
Fakültesi, Ankara-Türkiye.
nbilgili@gazi.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-7639-0303

Yardımcı Editörler/Associate Editors

Prof. Dr. Deniz Tanyer
Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik
Fakültesi, Konya Türkiye.
(deniizkocoglu@gmail.com), ORCID
ID: 0000-0001-9496-8749

Doç. Dr. Sevil Albayrak
Kıbrıs İlim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Girne-
Kıbrıs. (sevilalbayrak@csu.edu.tr),
ORCID ID: 0000-0001-9787-5716

Mizanpaj Editörü | Layout Editor

Öğr. Gör. Bekir Ertuğrul
Başkent Üniversitesi, Sağlık
Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Ankara-Türkiye.
(bertugrul@baskent.edu.tr), ORCID
ID: 0000-0003-2787-0869

Araş. Gör. Sümeyra Yılmaz
Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi,
Ankara-Türkiye.
(yilmazsumeyra17@gmail.com), ORCID ID:
0000-0002-3042-3069

Araş. Gör. Eda Şimşek Şahin
Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Kocaeli-Türkiye.
(simsekeda24@gmail.com), ORCID ID:
0000-0002-1614-9569

Öğr. Gör. Seçil Duran Yılmaz
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi,
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Karaman-Türkiye.
(secilduran@kmu.edu.tr)
ORCID ID: 0000-0003-1135-0762

Prof. Dr. Belgin Akın
Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Ankara-Türkiye.
(akin.belgin@gmail.com) ORCID ID: 0000-
0002-8094-4110

Prof. Dr. Deniz Tanyer
Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik
Fakültesi, Konya Türkiye.
(deniizkocoglu@gmail.com) ORCID
ID: 0000-0001-9496-8749

Doç. Dr. Özcan Aygün
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Fethiye Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Muğla-
Türkiye.
(ozcanaygun79@gmail.com),
ORCID ID: 0000-0002-4566-3292

Dil Editörü | Language Editor

İngilizce | English
Dr. Öğr. Üyesi Deniz Harputlu
University of Akureyri, İzlanda
ORCID ID:0000-0001-8751-1898

Dr. Öğr. Üyesi Zahide Tunçbilek
Hacettepe Üniversitesi, Hemşirelik
Fakültesi, Ankara-Türkiye.
(ztuna@hacettepe.edu.tr), ORCID
ID: 0000-0001-9248-9007.

Yazım Editörü | Spelling Editor

Öğr. Gör. Esra Tekinyıldız
Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ankara-
Türkiye.
(esratekinyildiz@baskent.edu.tr), ORCID
ID: 0000-0003-0195-9718

Öğr. Gör. Ümmühan Okur
Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü,
Isparta-Türkiye.
(ummuhanokur@sdu.edu.tr), ORCID ID:
0000 0002 9816 3689

Arş. Gör. Feyza Bardak
Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi Hemşirelik
Bölümü, Isparta-Türkiye.
(fyzabrdk@icloud.com), 05067963963,
ORCID ID: 0000-0002-4589-7857

Son Okuyucu/ Proofreader

Dr. Öğr. Üyesi Sibel Kıyak
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya-
Türkiye. (sibel_kiyak15@hotmail.com),
ORCID ID: 0000-0002-7278-2094

Doç. Dr. Meltem UĞURLU
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik
Bölümü, Ankara-Türkiye.
(meltemugurlu17@gmail.com)
ORCID:0000-0002-9183-219X

Dr. Öğr. Üyesi Nurgül Arpag
İstanbul Atlas Üniversitesi,
İstanbul- Türkiye.
(nurgul.arpag@atlas.edu.tr) ORCID:
0000-0002-7774-3844

Editör ofisi/Editors Officers

Arş. Gör. Aliye Doğan Gangal
Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi,
Ankara-Türkiye.
(doganaliye05@gmail.com), ORCID
ID: 0000-0002-7467-6455

Arş. Gör. Aysun Erdal
Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi,
Ankara-Türkiye.
(aysunmutlu25@gmail.com), ORCID
ID: 0000-0002-8767-3982

Alan Editörleri | Field Editors

Doç. Dr. Şenay Gül
Hacettepe Üniversitesi, Hemşirelik
Fakültesi, Hemşirelik Esasları, Ankara-
Türkiye. ORCID: 0000-0002-8808-
5760

Doç. Dr. Pınar Zorba Bahçeli
Bakırçay Ün. Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç
Hastalıkları Hemşireliği, ORCID: 0000-
0002-4150-6580

Doç. Dr. Serpil Yüksel
Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Hemşirelik Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları
Hemşireliği, Konya-Türkiye. ORCID:0000-
0001-6881-8288

Doç. Dr. Sevil Şahin
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kadın ve Doğum
Hastalıkları Hemşireliği, Ankara-Türkiye.
ORCID: 0000-
0001-7089-6648

Doç. Dr. Fatma Şeyda Özbıçakçı
Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik
Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği,
İzmir- Türkiye. ORCID: 0000-0001-
6051-946X

Doç. Dr. Figen Şengün İnan
Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi,
Ruh Sağlığı Hemşireliği, Ankara-Türkiye.
ORCID: 0000-0002- 9703-4594

Doç. Dr. Figen Yardımcı
Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği.
İzmir- Türkiye. ORCID: 0000-0002-1550-
985X

İletişim

Bize Ulaşın

Bizimle iletişime geçmenin en iyi yolu e-postadır.

Tüm editörlerin bireysel iletişim bilgileri mevcuttur ve Editor Kadrosu bulunabilir.

Editöryal Yetkili

Ad Soyad: Prof. Dr. Naile Bilgili

ORCID: 0000-0002-7639-0303

E-posta: nbilgili@gazi.edu.tr

Adres: Gazi University Faculty of Nursing

Emek, Bişkek Cd. 6. Sk.

Şehir: Ankara

Ülke: Türkiye

Posta Kodu: 06490

Yayınevi

Hemşirelik Araştırma Geliştirme Dergisi

ISSN: 1307-9557/ 1307-9549

E-posta: hemargedergi@hemarge.org.tr

Adres: Gazi University Faculty of Nursing

Emek, Bişkek Cd. 6. Sk.

Çankaya/ Ankara

Ülke: Türkiye

Posta Kodu: 06490

İtiraz

Bilimsel içeriğini yanlış anladığımız için makalenizi reddettiğimizi düşünüyorsanız, lütfen hemarge@gmail.com adresinden editör ekibimize bir itiraz mesajı gönderin.

Şikâyet

Şikâyetler doğrudan hemarge@gmail.com adresine e-posta ile gönderilmelidir.

İçindekiler / Contents

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- 1. COVID-19 Pandemisinin Lise Öğretmenlerinin Çalışma ve Sosyal Yaşamlarına Etkisi: Niteliksel Bir Araştırma**
The Effect of COVID-19 Pandemic on The Working and Social Lives of High School Teachers: A Qualitative Study
Makbule TOKUR KESGİN, Seher ZENGİN.....1-22

Araştırma Protokolü/ Study Protocol

- 2. The Effect of Mental Health Literacy Web-Based Education Initiative on Students' Knowledge Level, Help Seeking, and Stigmatizing Attitudes: A Randomize Controlled Study Protocol**
Öğrencilerde Web Tabanlı Ruh Sağlığı Okuryazarlığı Eğitim Girişiminin Bilgi Düzeyi, Yardım Arama Davranışı ve Damgalama Tutumuna Etkisi: Randomize Kontrollü Çalışma Protokolü
Özlem ÖZKAN SALKIM, Şeyda ÖZBIÇAKÇI.....38-54

Sistemik İnceleme / Systematic Review

- 3. Hemşirelerin Motivasyonunu Artırmaya Yönelik Müdahaleler: Sistemik İnceleme**
Interventions to Increase Nurses' Motivation: Systematic Review
Esin ÇETİNKAYA Merve ÖZLÜ, Filiz KANTEK.....23-38
- 4. Hemşirelikte Yeni Teknoloji Kullanımına Direnç Olarak Teknostres: Sistemik Literatür İncelemesi**
Technostress as Resistance to the Use of New Technology in Nursing: A Systematic Literature Review
Gamze TUNÇER ÜNVER, Ferda AKYÜZ ÖZDEMİR.....53-65

COVID-19 Pandemisinin Lise Öğretmenlerinin Çalışma ve Sosyal Yaşamlarına Etkisi: Niteliksel Bir Araştırma

The Effect of COVID-19 Pandemic on The Working and Social Lives of High School Teachers: A Qualitative Study

***Makbule TOKUR KESGİN**¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2729-8612> | kesgin_m@ibu.edu.tr
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği
ABD, Bolu, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x1kqx83>

Seher ZENGİN² ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2638-6848> | seherzengin@ibu.edu.tr
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği
ABD, Bolu, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x1kqx83>

Özet

Amaç: Fenomenolojik tipte olan bu araştırma COVID-19 pandemisinin lisede görev yapan öğretmenlerin çalışma ve sosyal yaşamlarını nasıl etkilediğini, neler deneyimlediklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Katılımcılar, maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak, farklı branşlardan gönüllü olan bir lisedeki on dört öğretmenden oluşmuştur. Veriler kişisel bilgi ve yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak Haziran-Temmuz 2020'de toplanmıştır. İçerik analizi ile veriler değerlendirilmiştir.

Bulgular: Pandeminin öğretmenlerin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkisine ilişkin görüşleri; yaşanan konutun özellikleri, COVID-19 hastalık algısı, salgında çalışma düzeninde değişim, yüz yüze ve uzaktan eğitim algısı, uzaktan eğitim için hazırlık yapma ve ortam uygunluğu, uzaktan eğitim sürecindeki deneyimler, pandemide çalışma düzenindeki değişimin fizyolojik ve psikolojik etkisi ve pandemide çalışma düzenindeki değişimin sosyal yaşam ve gelecek planlarına etkisi şeklinde sekiz tema altında belirlenmiştir.

Sonuç: Öğretmenlerin pandemide çalışma düzeni değişmiştir. COVID-19 sürecinin çalışma düzenlerindeki değişimin öğretmenlere fizyolojik, psikolojik, sosyal ve gelecek planı açısından olumsuz etkilerinin daha çok olduğu görülmüştür. Okullarda çalışan öğretmenlerin pandemi dönemindeki fizyolojik, psikolojik ve sosyal etkilerini en aza indirmek için okul sağlığı hemşirelerinin görevlendirilmesi önerilmektedir. Okul sağlığı hemşireleri, halk sağlığı hemşireliğinin özelleşmiş bir alanı olarak, öğretmenlere sağlıklı yaşam tarzı, stres yönetimi, psikososyal destek ve bağışıklığı güçlendirme gibi konularda eğitimler verebilir. Okul sağlığı hemşireleri, öğretmenlerin çalışma koşullarına uyum sağlama süreçlerinde öğretmenlere destek olabilir, pandemiye özgü sağlık önlemlerinin alınmasında yol gösterici bir rol üstlenebilir, düzenli sağlık kontrolleri ile danışmanlık hizmetleri sunabilirler. Uzaktan eğitim gibi yeni çalışma modellerinde ortaya çıkan fizyolojik rahatsızlıkları önlemeye yönelik okul sağlığı hemşireleri tarafından düzenlenecek olan farkındalık artırıcı eğitimlerin ve psikolojik destek hizmetlerinin sağlanması, öğretmenlerin uzun vadede daha sağlıklı bir çalışma düzeni geliştirmesine yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Okul Öğretmenleri, Çalışma Durumu, Sosyal Durumlar, Sosyal İlişkiler, Halk Sağlığı Hemşireliği, Okul Hemşireliği

Abstract

Objective: This phenomenological study aimed to determine how the COVID-19 pandemic affected the work and social lives of high school teachers and what they experienced.

Methods: The participants consisted of fourteen teachers from a high school who volunteered from different branches using the maximum diversity sampling method. Data were collected using personal information and semi-structured interview forms in June-July 2020. The data were analyzed using content analysis.

Results: Teachers' views on the impact of the pandemic on their work and social lives were determined under eight themes: characteristics of living space, perception of COVID-19 disease, changes in work schedule during the pandemic, perception of face-to-face and distance education, preparation for distance education and suitability of environment, experiences during distance education, physiological and psychological effects of changes in work schedule during the pandemic, and the impact of changes in work schedule during the pandemic on social life and future plans.

Conclusion: The work schedule of teachers has changed during the pandemic. It was observed that the changes in work schedules during the COVID-19 pandemic had both positive and mostly negative effects on teachers in terms of physiological, psychological, social, and future planning. It is recommended that school health nurses be assigned to minimize the physiological, psychological and social effects of teachers working in schools during the pandemic period. School health nurses, as a specialized field of public health nursing, can provide teachers with trainings on topics such as healthy lifestyle, stress management, psychosocial support and strengthening immunity. School health nurses can support teachers in the process of adapting to working conditions, play a guiding role in taking pandemic-specific health measures, and provide regular health checks and counseling services. Providing awareness-raising trainings and psychological support services to be organized by school health nurses to prevent physiological disorders that occur in new working models such as distance education can help teachers develop a healthier working order in the long term.

Keywords: COVID-19, School Teachers, Employment Status, Social Conditions, Social Networks, Public Health Nursing, School Nursing.

Atf: Tokur Kesgin, M. & Zengin, S. COVID-19 Pandemisinin Lise Öğretmenlerinin Çalışma ve Sosyal Yaşamlarına Etkisi: Niteliksel Bir Araştırma. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 26/3 (12, 2024), 1-22. DOI:10.69487/hemarge.1523497

***Sorumlu Yazar:** Seher ZENGİN

Makale Gönderimi 27.07.2024 **Kabul Tarihi** 30.10.2024 **Yayımlanma Tarihi** 27.12.2024

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

1. Giriş

COVID-19, dünyayı etkileyen bir salgın olarak tıp tarihine geçmiş ve Türkiye gibi birçok ülkede salgının ilerlemesini yavaşlatmak, tedavi çalışmalarına zaman kazandırmak ve ölümleri azaltmak amacıyla sağlık, sosyal, eğitim ve çalışma alanlarında çeşitli tedbirler alınmıştır (Özer, 2020; Pace ve ark., 2020; World Health Organization, 2020). Bu önlemler kapsamında, eğitim alanında da önemli değişiklikler yapılarak yüz yüze yapılan eğitime ara verilerek uzaktan çevrim içi eğitime geçilmiştir (Bradshaw ve ark., 2023; Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2020).

Eğitim sürecinin beklenmedik bir şekilde değişmesi öğrencileri olduğu kadar öğretmenleri de olumsuz bir şekilde etkilemiştir (Bradshaw ve ark., 2023). Bu olumsuz etkilenmeleri minimum düzeye indirmek için Milli Eğitim Bakanlığı gerekli programları hızlı bir şekilde uygulamaya geçirmiştir (Özer, 2020). Bu programların uygulamaya geçmesiyle birlikte, yeni sürece uyum sağlama ve sürdürme konusunda öğretmenlerin önemli bir kısmı etkilenmiştir. Öğretmenler, teknolojik araçlara erişimde zorluklar, uzaktan eğitim konusunda kısıtlı bilgi ve deneyim, çevrim içi eğitim hazırlığı için sınırlı zaman gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Öğrencilere etkili bir şekilde ulaşma, öğrencilerin motivasyonunu yüksek tutma, eğitim eşitsizliği, teknolojiye erişim ve kullanımındaki yetersizlik gibi sorunlar, yeni süreçte ortaya çıkan zorluklardan sadece birkaçıdır (Açıkgöz ve ark., 2023; Cullinane ve Montacute, 2020; Kavuk ve Demirtaş, 2021; Kuhfeld ve ark., 2020; Yamamoto ve Altun, 2020). Nitel bir araştırmada, çevrim içi eğitime hızlı geçişin öğretmenlerin %35'inin öğretim yöntemlerini değiştirmesine neden olduğunu ve öğretmenlerin evlerinde eğitim çalışmaları için yeterli alan eksikliği, evde eğitim sürecine devam ederken aynı zamanda çocuk bakımı ile ilgilenmek zorunda kalmaları, ekipman eksikliği, teknolojik programları öğrenme ve ders planlamada zamanlama sorunları gibi engellerle karşılaştıkları tespit edilmiştir (Langford ve Damşa, 2020). Öğretmenlerin yaşadığı zorluklar ve engellerin yanı sıra, toplumsal hayatın neredeyse her yönünü değiştirmiş olan salgın durumu diğer tüm insanlar gibi öğretmenleri de fiziksel ve psikolojik olarak etkilemiştir (Ekiz ve ark., 2020; Mercan Küçükakın ve ark., 2022). Bu durum, sağlık ve eğitim alanları arasındaki boşluğu doldurabilecek profesyoneller olan okul sağlığı hemşirelerinin okullardaki birincil, ikincil ve üçüncül koruma düzeylerindeki görev ve sorumluluklarının önemini ortaya koymaktadır (Aydın ve Ekici, 2021). Okul sağlığı hemşireleri, öğrencilerin ve öğretmenlerin ruh sağlığına yönelik destek programları düzenleyerek, aşılama kampanyalarında aktif rol alarak ve uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını değerlendirerek okul sağlığı hizmetlerini güçlendirirler (Bay ve Ergün, 2020).

Konuyla ilgili literatür tarandığında COVID-19 salgının öğretmenlerin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkilerine yönelik çeşitli çalışmalara ulaşılabilmektedir (Açıkgöz ve ark., 2023; Kuhfeld ve ark., 2020; Pace ve ark., 2020; Robinson ve ark., 2023; Taş, 2023). Ancak COVID-19 salgınının lise öğretmenlerinin hem çalışma hem de sosyal yaşamlarına birlikte etkisine yönelik çalışmaya rastlanılmamıştır. Özellikle ergenlik dönemini yaşayan ve üniversite sınavlarına hazırlanan hassas gruptaki öğrencilere yönelik sorumlulukları, bu öğretmenleri diğer meslektaşlarından farklı bir konumda kılmaktadır. Salgın sürecinde olduğu kadar salgından sonra da hem öğrencilerine hem de kendi hayatlarına yönelik önemli sorumlulukları olan liselerde görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları öğretimsel, duygusal ve sosyal yaşamlarındaki zorlukları anlamak ve bu öğretmenlere daha etkili destek stratejileri geliştirmek amacıyla fenomenolojik desendeki bu araştırma yapılmıştır.

1.1. Problem Sorusu

COVID-19 pandemisinin lise öğretmenlerinin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkisi nasıldır?

1.2. Alt Problemler

Pandemide;

- Uzaktan eğitim süreci, liselerde görev yapan öğretmenlerin iş yükü ve iş dengesini nasıl şekillendirmiştir?
- Liselerde görev yapan öğretmenlerin mesleki performanslarını sürdürme süreçleri ve karşılaştıkları zorluklar nelerdir?
- Liselerde görev yapan öğretmenlerin sosyal etkileşimleri ve kişisel yaşamlarındaki değişiklikler nelerdir?

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma türlerinden fenomenoloji deseninde betimleyici olarak gerçekleştirilmiştir (Tutar, 2023). Bu çalışmada, lisede görev yapan farklı branşlardaki öğretmenlerin COVID-19 pandemi sürecindeki deneyimlerinin öznel anlamını ve deneyimleyen kişilerin bakış açısını anlamaya çalışılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Karadeniz Bölgesi'nde bir il merkezinde bir lisede görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik için farklı branşlardan öğretmenlere ulaşılarak çalışmanın amacı açıklanmış ve gönüllü olarak katılmayı kabul eden on dört öğretmen çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin kimliğini gizli tutmak amacıyla, öğretmenlerin doğrudan adını vermek yerine öğretmen 1 (Ö1), öğretmen 2 (Ö2) şeklinde kodlama kullanılmıştır. Öğretmenlere ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlere ait demografik değişkenler (N=14)

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim durumu	Medeni durum	Çocuk sayısı	Çocuk yaşı	Branşı	Çalışma yılı	Covid-19 sürecinde çevrim içi canlı ders verme durumu	
									Evet	Hayır
Ö1	38	Erkek	Lisans	Evli	3	10y-5y-3y	Matematik	13	X	
Ö2	39	Kadın	Lisans üstü	Evli	1	8.5y	Müzik	17	X	
Ö3	41	Kadın	Lisans	Evli	2	18y-10y	Biyoloji	21	X	
Ö4	46	Erkek	Lisans	Evli	3	21y-17y-9y	Tarih	22	X	
Ö5	46	Erkek	Lisans	Evli	2	9y-6y	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	5		X
Ö6	48	Kadın	Lisans	Evli	2	23y-13y	Türk Dili ve Edebiyatı	26	X	
Ö7	33	Kadın	Lisans üstü	Evli	1	1.5y	Türk Dili ve Edebiyatı	12		X
Ö8	37	Kadın	Lisans üstü	Bekar	-	-	Coğrafya	14	X	
Ö9	53	Kadın	Lisans	Bekar	2	28y-22y	Kimya	29	X	
Ö10	41	Kadın	Lisans	Evli	2	11y-8y	Matematik	19	X	
Ö11	43	Kadın	Lisans	Evli	2	18y-16y	İngilizce	22		X
Ö12	49	Kadın	Lisans	Evli	2	22y-13y	Kimya	26	X	
Ö13	47	Kadın	Lisans	Evli	2	21y-14y	Tarih	25		X
Ö14	41	Erkek	Lisans	Evli	2	11y-4y	Felsefe	20		X
Yaş (Ort.± SS, Yıl) = 43,00±5,43										
Çalışma Yılı (Ort.± SS, Yıl) = 19,36±6,59										

2.3. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmada, araştırmacının rolü, araştırma konusunu derinlemesine anlamak ve araştırma bulgularını doğru ve güvenilir bir şekilde raporlamaktır. Aynı zamanda nitel araştırmada, araştırmacının deneyimi de araştırmanın başarısı için kritik öneme sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020). Bu araştırmada, halk sağlığı hemşireliği alanında uzman olan iki araştırmacı görev almıştır. Araştırmacılardan biri lisansüstü eğitimde nitel araştırma dersini vermektedir. Diğer araştırmacı nitel araştırma konusunda dersler almış, çeşitli kurslara katılmıştır.

Araştırmacılar pandemi öncesinde okul sağlığı hemşireliği uygulamaları yaptıkları bir lisede çalışmayı yürütmüştür. Araştırmacılar öğretmenlerle telefon görüşmesi yaparak çalışma konusunda bilgi vermişler ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan on dört öğretmene araştırmanın amacını, yöntemini ve katılımcıların haklarını açıklayan bir bilgilendirme formunu elektronik posta yoluyla göndermişlerdir. Araştırmacılar, katılımcılardan kişisel bilgi ve yarı yapılandırılmış görüşme formunu doldurmalarını

istemişlerdir. Kişisel bilgi formunda katılımcıların demografik özelliklerine ait (yaş, cinsiyet, branş, kıdem vb.) sorular yer almaktadır. Görüşme formunda ise öğretmenlerin COVID-19 pandemi sürecindeki deneyimleri hakkında sorular sorulmuştur. Görüşmeler, 26 Haziran- 29 Temmuz 2020 tarihleri arasında yapılmıştır.

Nitel araştırmada, araştırma sonuçlarının güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlamak için çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmacılar geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak için şu adımları izlemişlerdir:

- ✓ Araştırmacılar araştırmanın raporlanmasında COREQ (Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research) kriterlerinden yararlanmışlardır (Attepe Özden ve ark., 2022).
- ✓ Araştırmacılar her bir katılımcının formunu tek bir metin haline dönüştürmüştür. Katılımcılara ait metinler yorum yapmaları veya düzeltmeleri için katılımcılara iletilmiştir (Attepe Özden ve ark., 2022).
- ✓ Araştırmacılar, objektifliği sağlamak için analizleri birbirinden bağımsız olarak ve kodlamaları kodlayıcılarla karşılaştırarak yapmıştır. Bu, araştırmacıların kendi önyargılarından etkilenmelerini önlemeye ve analizlerinin tutarlılığını sağlamaya yardımcı olmuştur (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022; Attepe Özden ve ark., 2022).
- ✓ Bulgular katılımcılara gönderilerek bulgularla ilgili geribildirimleri alınmıştır (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022; Attepe Özden ve ark., 2022).
- ✓ Araştırmacılar, analizlerini tamamladıktan sonra, analizlerini ve raporlarını çalışmadan bağımsız bir uzmana değerlendirmişlerdir. Bu uzman, niteliksel araştırmaları bilen halk sağlığı hemşireliği alanında uzman bir akademisyendir. Uzman, araştırmanın amacına uygunluğu, veri toplama yönteminin uygunluğu, veri analizinin doğruluğu ve tutarlılığı, bulguların açıklığı ve anlaşılabilirliğini değerlendirmiştir (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022). Uzman değerlendirmesi sonuçları şu şekilde özetlenmiştir:
 - Araştırmanın Amacına Uygunluk: Uzman, araştırmanın amacının lise öğretmenlerinin COVID-19 pandemisi sürecinde çalışma ve sosyal yaşamlarına olan etkilerini incelemek olduğunu ve araştırmanın bu amaca uygun olarak yürütüldüğünü belirtmiştir. Uzman, araştırma sorularının, çalışma kapsamında ele alınan temalarla örtüştüğü yönünde bir görüş bildirmiştir.
 - Veri Toplama Yönteminin Uygunluğu: Uzman tarafından veri toplama yönteminin niteliksel araştırmalarda sıkça kullanılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniğine dayandığını ifade etmiştir. Uzman, görüşme formunun öğretmenlerin pandemi sürecindeki deneyimlerini detaylı bir şekilde aktarmalarına imkân verdiğini ve yöntem seçiminin çalışmanın amacına uygun olduğunu vurgulamıştır.
 - Veri Analizinin Doğruluğu ve Tutarlılığı: Araştırmada kullanılan analiz yönteminin, elde edilen verilerle tutarlı bir şekilde uygulandığı uzman tarafından ifade edilmiştir. Uzman, kodlama sürecinin şeffaf bir şekilde sunulduğunu ve araştırma bulgularının verilerle uyumlu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, verilerin doğru bir şekilde analiz edilmesi, temaların net bir şekilde tanımlanması ve sonuçların mantıklı bir sıralama ile sunulmasının, çalışmanın bilimsel geçerliliğini artırdığını vurgulamıştır.
 - Bulguların Açıklığı ve Anlaşılabilirliği: Uzman, bulguların açık, anlaşılır ve iyi yapılandırılmış olduğunu belirtmiştir. Bulguların, lise öğretmenlerinin COVID-19 pandemisi süresince yaşadıkları zorluklar ve fırsatlara dair geniş bir perspektif sunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, bulguların, çalışma ve sosyal yaşama dair özgün ve detaylı veriler içerdiği, öğretmenlerin bireysel ve mesleki deneyimlerinin kapsamlı bir şekilde ele alındığı yönünde değerlendirmiştir.
 - Sonuç olarak uzman, araştırmanın amacına, metodolojisine ve bulgularına dair olumlu bir değerlendirme sunarak, çalışmanın niteliksel araştırma standartlarına uygun olduğunu ifade etmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplamak için nitel araştırmalarda veri toplama yöntemlerinden olan e-posta ile görüşme tekniği kullanılmıştır (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022). Bu teknik, katılımcılara pandemi sürecinden dolayı zaman ve mekân esnekliği ve derinlemesine düşünme fırsatı tanınması açısından avantaj sağlayacağı düşünülmüş ve seçilmiştir. Ancak e-posta ile görüşme tekniğinin kullanılmasının bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, yüz yüze etkileşim olmadığı için, araştırmacılar katılımcıların cevaplarını destekleyen beden dili, yüz ifadeleri gibi sözel olmayan ipuçlarını gözlemleyememiştir. Bu durum, katılımcının ifadelerinin daha kapsamlı anlaşılmasını zorlaştırabilecek bir durum olabilir. Ayrıca, e-posta yoluyla yanıt verme süreci, cevapların eksik veya yüzeysel kalmasına neden olabilir. Bu sınırlılıklar, elde edilen verinin derinliğini ve yorumlanabilirliğini etkileyebilir. Bununla birlikte katılımcıların öğretmen olması yazılı iletişim becerilerinin güçlü olmasına ve sorulara ayrıntılı yanıt vermelerine yardımcı olmuştur.

Araştırmanın amacına uygun ve kapsamlı veriler toplamak için literatürden faydalanılarak araştırmacılar tarafından oluşturulan iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır (Ekiz ve ark., 2020; Pace ve ark., 2020; Yamamoto ve Altun, 2020). İlk araç, kişisel bilgi formu olarak adlandırılmıştır ve katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu diğer veri toplama aracıdır. On beş açık uçlu sorudan oluşan bu form, öğretmenlerin COVID-19 hastalığı hakkındaki düşüncelerini, uzaktan eğitimde yaşadıkları deneyimleri ve COVID-19 sürecinin çalışma ve sosyal hayatlarına olan etkilerini anlamak amacıyla kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda veri toplama araçlarının geçerli ve güvenilir olmasını sağlayabilmek için uzman görüşü almak ve veri toplama araçlarının pilot uygulamasını yapmak bu araçların anlaşılır, geçerli ve güvenilir olmasını sağlar (Başkale, 2016). Literatür incelemesinin ardından hazırlanan veri toplama araçları, nitel yöntemlerle ilgili bilgi sahibi olan üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. İki uzman halk sağlığı hemşireliği alanında öğretim üyesi, bir uzman eğitim alanında doktora yapmış bir yönetici öğretmendir. Uzmanlar arasındaki kapsam geçerlilik indeksi %90'dır. Daha sonra, araştırmaya dâhil edilmeyen iki öğretmenin katıldığı pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Soruların cevaplanma süresi yirmi beş dakika sürmüştür.

Görüşme formunda yer alan sorulardan bazıları aşağıda yer almaktadır;

1. COVID-19 hastalığı sizin için ne ifade etmektedir? Sizin için pandemi süreci nasıl bir deneyim oldu? Lütfen detaylı bir şekilde açıklayınız.
2. COVID-19 pandemisi ile birlikte çalışma düzeninizdeki değişiklikler nelerdir? Bu değişikliklerin mesleki yaşantınıza etkileri nelerdir? Lütfen yazınız.
3. Uzaktan çevrim içi eğitim sürecindeki olumlu ve olumsuz deneyimleriniz nelerdir? Uzaktan eğitimde karşılaştığınız zorluklar ve bu süreçten çıkardığınız öğrenmeler nelerdir? Lütfen yazınız.
4. COVID-19'un sosyal yaşamınıza etkilerini değerlendiriniz. Sizce COVID-19'un sosyal yaşamınıza olan olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir? Lütfen yazınız.

2.5. Verilerin Toplanması

Bu çalışma Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uygun olarak yapılmıştır. Etik kurul onayı alındıktan sonra (25.06.2020 tarih, Protokol no. 2020/145), bolu il merkezinde bulunan bir lisede görev yapan farklı branşlardan öğretmenlere telefonla ulaşılmış ve çalışma konusunda bilgi verilmiş ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden on dört öğretmene 26 Haziran- 29 Temmuz 2020 tarihleri arasında e-posta yoluyla aydınlatılmış onam formu, araştırma konusunda ve soruların nasıl cevaplanacağına dair kısa bir açıklama mektubu, kişisel bilgi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu gönderilmiştir. Veriler araştırmacılara ulaştığında araştırmacıların yaptığı ön değerlendirmelerde veri uygunluğuna ulaşıldığı belirlenmiştir.

2.6. Veri Analizi

Bu araştırmada, e-posta görüşme tekniği ile elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmacılar, analizleri birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirmiş ve analiz sonuçlarını karşılaştırmıştır. Elde edilen bulgular katılımcıların geri bildirimine sunulmuştur.

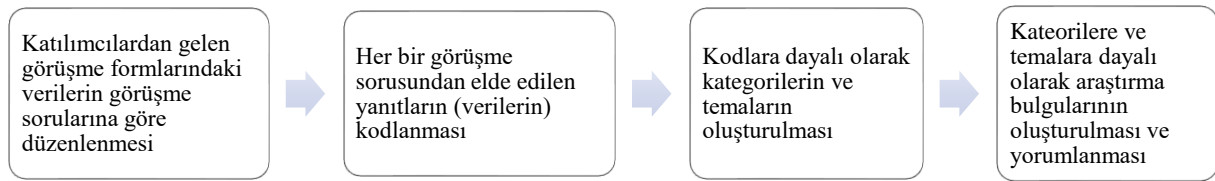
İçerik analizinin dört aşaması bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu aşamalar, analiz sürecinin temel adımlarını oluşturur ve elde edilen verilerin anlamlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlar (Baltacı, 2019). Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde izlenen aşamalar aşağıda özetlenmiştir:

a) Verilerin kodlanması: Verilerden çıkarılan kavramlara ilişkin kodlama biçimi temel alınmıştır. Veriler satır satır okunup tümevarımcı bir şekilde analiz edilerek kodlar ortaya çıkarılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu süreçte, kodlardan kategorilere ve kategorilerden temalara ulaşılmıştır. Araştırmacılar, veri setini her bir soru için katılımcı yanıtlarını alt alta yazarak incelemiş ve bu yanıtları bir araya getirerek değerlendirmiştir. Veri seti birkaç kez dikkatlice incelenmiş, sıkça tekrarlanan sözcükler ve ifadeler üzerinden anlam çıkarılmaya çalışılmıştır. Her açık uçlu soru için benzer ifadeler bir araya getirilip, tekrarlı ifadelerden arındırılarak önemli görülen ifadelerden kodlar oluşturulmuştur. Veri analizinde ve verileri yorumlamada araştırmacı objektifliğini korumalıdır (Çelik ve ark., 2020). Bu nedenle araştırmacılar kodlama güvenilirliğini belirlemek için kodlayıcılardan destek almışlardır. Araştırmacıların oluşturduğu kodlamalarla kodlayıcıların kodlama sonuçları karşılaştırılmış ve kodlamanın güvenilirlik kat sayısı 0.8 hesaplanmıştır. Bu değer 0.8 ve üzerinde olması kodlama güvenilirliğini göstermektedir (Gökçe, 2022).

b) Temaların bulunması: Temaların bulunması sürecinde, kategoriler ve alt kategoriler kullanılır. Kategorilere yönelik sınıflamalarda kodlar kullanılır. Bu sürecin sonunda, öne çıkan eğilimleri ve temaları belirlenir (Gökçe, 2022). Araştırmacılar verileri kodlama aşamasından sonra, katılımcıların cevaplarından yola çıkarak oluşturulan kodlara dayalı kategorileri ve temaları oluşturmuştur.

c) Kodların, kategorilerin ve temaların düzenlenmesi: Verilere ilişkin ortaya çıkarılmış olan kodlar ve kodlardan elde edilmiş olan kategoriler temalaştırılarak, araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmacı tarafından özetlenerek bulgular şeklinde sunulmuştur.

d) Bulguların tanımlanması ve yorumlanması: Bulgular olarak sunulan veriler, araştırmacı tarafından araştırma amacı doğrultusunda yorumlanarak sonuçlar elde edilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1: İçerik analiz sürecinde izlenen adımlar

2.7. Geçerlilik ve Güvenilirlik

İç geçerliliği artırmak ve maksimum çeşitliliği sağlayabilmek amacıyla farklı branşlardaki öğretmenlerden görüş alınmıştır (Başkale, 2016). Oluşturulan soru formları için üç uzmana danışılmıştır. Pilot uygulama yapılmıştır. Verilerin dökümü yapıldıktan sonra her bir katılımcının verisi kendisine iletilerek yorumları alınmıştır. Verilerin analizi araştırmacılar tarafından birbirinden bağımsız olarak yapıldıktan sonra karşılaştırılmıştır. Kodlama güvenilirliğini sağlamak için üç kodlayıcıdan destek alınmış ve rastgele seçilen altı metnin kodlanması sağlanarak kodlama güvenilirliği (0.8) hesaplanmıştır. Bulgular katılımcılara sunulurken geribildirimleri alınmıştır. Öğretmenlerin sözleri bulgular kısmında yorumlanmadan doğrudan aktarılmıştır. Elde edilen veriler; amaca uygun, ayrıntılı, sonuçlarla uyum içinde ve nesnel olarak toplanmıştır. Sonuçlar da yine nesnel bir şekilde ortaya konulmuştur.

3. Bulgular

COVID-19 pandemisinin lise öğretmenlerinin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkisini belirleyebilmek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen veriler sekiz tema ve bu temalara ilişkin olarak oluşturulan kategoriler ve kodlar şeklinde belirlenmiştir.

1. Tema: Yaşanılan Konutun Özelliği

Öğretmenlerin COVID-19 sürecinde yaşadıkları konutun yeterliliğine yönelik cevaplarına göre kategoriler *fiziksel özellikler* ve *faaliyetleri gerçekleştirme* şeklinde oluşturulmuştur. Kategori ve kodlarla ilgili ayrıntılara aşağıda yer verilmiştir;

- a) **Kategori 1. Fiziksel Özellikler:** Öğretmenlerin çoğunluğu konutlarının yeterli olduğunu belirtmiş ve fiziksel özellik olarak sırasıyla konutlarının *apartman dairesi* olduğunu, *aile bireylerine ait odaların bulunduğu*, *balkonun* ve *bahçenin olduğu* ifade etmişken, bazıları ise *bahçenin yetersiz* veya *olmadığını* belirtmiştir. Örnek görüşler aşağıdadır;

“...Evimiz apartman dairesi, 3 tane balkonumuz var, bu süreçte hiç kullanmadığımız kadar evimizin balkonunu kullandık... Evimiz site içerisinde ve oğlumla eşimle site bahçesinde çok vakit geçirdik...(Ö7, 33y, K, B).”

“...evim oldukça geniş bir ev (4+1) evin içinde geçirdiğimiz aktiviteler bakımından yeterli ancak site olduğu için bahçemiz ortak alan çok büyük olmasına rağmen istediğimiz gibi bahçeden yararlanamıyoruz...(Ö10, 41y, K, E).”

- b) **Kategori 2. Faaliyetleri Gerçekleştirme:** Öğretmenler konutlarının yeterliliğini çoğunlukla çocuklarıyla ve eşiyile vakit geçirme ve ev içi etkinlikler açısından da değerlendirmişlerdir. Bazı görüşler şöyledir;

“Çocuklar ile vakit geçirdik. Çocukların zaman geçirmesi önceliğimizdi. Her gün etkinlikler yapmaya çalıştık (Ö1, 38y, E, E).”

“...Elbette pandemi sürecinde aile olarak sürekli evde vakit geçirmemiz birtakım paylaşımlara daha çok ihtiyaç duymamızı sağladı. Örneğin TV izleme, bilgisayar kullanma, kendine vakit ayırma vb. ... (Ö14, 41y, E, E).”

2. Tema: COVID-19 Hastalık Algısı

Öğretmenlerin COVID-19 hastalığına yönelik algılarıyla ilgili cevapları *psikolojik algı*, *bulaştırıcılıkla ilgili algı* ve *yaşantı ile ilgili algı* şeklinde kategorileştirilmiş ve bunlara ait oluşturulan kodlar aşağıda detaylandırılmıştır;

- a) **Kategori 1. Psikolojik Algı:** Öğretmenler COVID-19 hastalığına yönelik *kaygı*, *üzüntü*, *korku*, *karamsarlık*, *endişe*, *tedirginlik* vb. gibi psikolojik duyguları belirtmişlerdir. Bazı yanıtlar şu şekildedir;

“...korkunç, kaygılandırıcı, üzücü, mutsuz edici fiziksel olmasa da psikolojik anlamda olumsuzluklar veren bir hastalık (Ö2, 39y, K, E).”

“Hastalığın küresel olması büyük endişe oluşturuyor...(Ö11, 43y, K, E).”

- b) **Kategori 2. Bulaştırıcılık Algısı:** Öğretmenler COVID-19 hastalığına yönelik bulaştırıcılık algılarını belirtirken *karantina*, *pandemi*, *virüs kaynaklı salgın*, *ciddi hastalık/durum*, *bulaşıcılığı yüksek hastalık* ve *çabuk bulaşan bir virüs şeklinde tanımlama* yapmışlardır. İfade örnekleri aşağıdaki gibidir;

“Mecburi bir karantina...(Ö6, 48y, K, E).”

“Virüs kaynaklı salgın hastalık, dünya etkilendi ülkemiz de etkilendi (Ö9, 53y, K, B).”

- c) **Kategori 3. Yaşantı İle İlgili Algı:** Öğretmenler ayrıca COVID-19 hastalığına yönelik *sağlığın öneminin anlaşılması*, *özgürlüğün*, *hayatın kısıtlanması*, *hayatın felç olması*, *sokağa çıkamamak*, *insanı hizaya sokmak*, *insanların ölümü*, *küreselleşen hayatın cilvesi* gibi yaşamla bağlantılı olarak görüş belirtmişlerdir. Bazı örnek ifadeler şöyledir;

“Sokağa çıkmamayı ifade ediyor... (Ö4, 46y, E, E).”

“Hayatın cilvesi...daha önceleri tek tek yaşadığımız fakat bu süreçte küreselleşen dünyada hep beraber yaşadığımız bir cilve... (Ö5, 46y, E, E).”

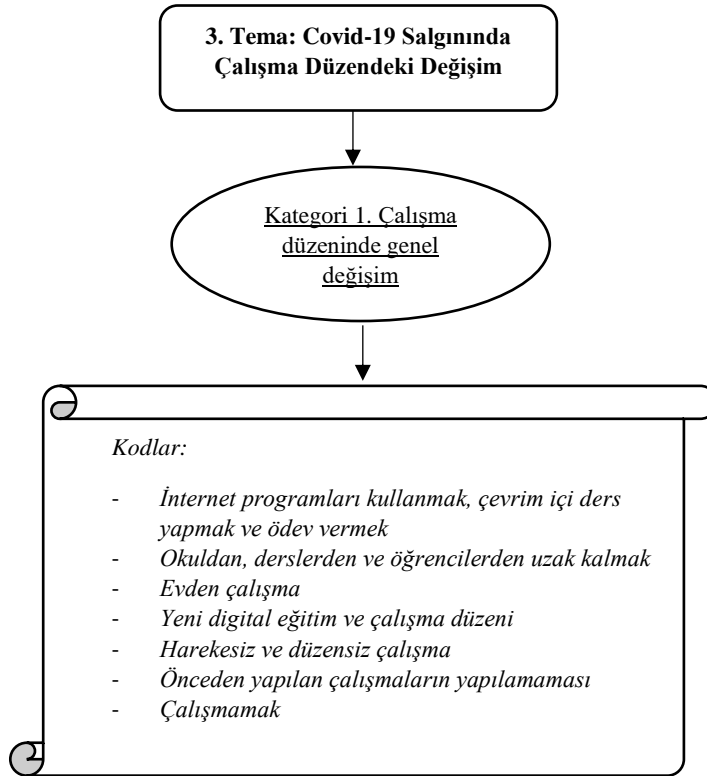
3. Tema: COVID-19 Salgınında Çalışma Düzeni

COVID-19 salgınında çalışma düzeni ile ilgili yanıtlar doğrultusunda, *çalışma düzeninde değişim* kategorisi meydana getirilmiştir (Şekil 2).

a) **Kategori 1. Çalışma düzeninde değişim:** Öğretmenler COVID-19 sürecinde çalışma düzenlerindeki değişime yönelik olarak çoğunluğu, *internet programları kullanma, çevrim içi ders yapma ve ödev vermek, okuldan, derslerden ve öğrencilerden uzak kalmak, evden çalışmak ve yeni dijital eğitim ve çalışma düzeni* şeklinde belirtmişken, bazıları ise *hareketsiz ve düzensiz çalışma, önceden yapılan çalışmaların yapılamaması ve çalışmamak* şeklinde görüş belirtmiştir. Kanıt cümleler şöyledir;

“Maalesef okuldan ve öğrencilerden uzak kaldık...birkaç sefer EBA ’dan ödevler attım fakat çoğu öğrencinin bakmadığını gördüm... (Ö5, 46y, E, E).”

“...MESLEĞİM AÇISINDAN çevrim içi derslerle ders işlendi çok verimli olunmasa da. Evdeki çalışma düzeni azalmadan artarak devam etti... (Ö6, 48y, K, E).”

Şekil 2: COVID-19 pandemisiyle birlikte çalışma düzenindeki değişimler

4. Tema: Yüz Yüze Eğitim ve Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Algısı

Yüz yüze eğitim ve uzaktan çevrim içi eğitime yönelik yanıtlardan, *yüz yüze eğitim algısı ve uzaktan çevrim içi eğitim algısı* kategorileri oluşturulmuştur. Yüz yüze eğitim algısı kategorisi ile ilgili alt kategoriler *genel algı ve öğrencilere yönelik algı* şeklinde oluşmuşken, uzaktan eğitim algısına yönelik alt kategoriler *olumsuz ve olumlu algılar* şeklinde gruplanmıştır. Alt kategoriler ve kodlar aşağıda detaylandırılmıştır;

a) **Kategori 1. Yüz Yüze Eğitim Algısı:** Verilen cevaplardan, *genel algı ve öğrencilere yönelik algı* şeklinde iki alt kategori oluşturulmuştur.

I- Alt Kategori 1. Genel algı: Öğretmenler yüz yüze eğitime yönelik genel algı olarak, *eğitimin olmazsa olmazı, vazgeçilmezi, en güzeli, esas eğitim, çok kıymetli, çok önemli, eğitimde ciddiyet, etkili ve verimli, gerçek öğretim, ortama hakimiyet, tahta başında ders anlatmak, eşit imkanda eğitim, aynı havayı teneffüs etmek, teorik ve uygulamalı eğitim ortamı* şeklinde görüş belirtmişlerdir. Örnek cümleler aşağıda sunulmaktadır;

“Yüz yüze eğitim benim için ilköğretim ve ortaöğretim sürecinde olmazsa olmazlardan...(Ö5, 46y, E, E).”

“Okulda tahta başında ders anlatmayı severim, oturarak ders anlatmaya başladığımda dikkatim dağılır ve düzgün cümle kuramadığımı düşünürüm. Ve tahtayı çok kullanır ve şekil çizerim...(Ö8, 37y, K, B).”

II- Alt Kategori 2. Öğrencilere yönelik algı: Öğretmenler yüz yüze eğitimle ilgili öğrencilere yönelik algı olarak, *öğrencileri hissetmek, sıcak temas, göz teması kurmak, tepkilerini ölçebilmek, tahmin edebilmek, durumunu fark edebilmek, anında geri dönüt, fazla katılım, net değerlendirme, öğrenci merkezli motive edici* şeklinde görüş belirtmişlerdir. İfade örnekleri şöyledir;

“...Öğrencilerimizi hissetmem gerekiyor. Onlarla göz teması kurmam, aralarında dolaşmam gerekiyor. Kısaca benim için eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır (Ö4, 46y, E, E).”

“Benim için yüz yüze eğitim çok kıymetli. Daha verimli ders işliyorum görerek, tepkileri ölçerek neyi nasıl işlediğimi karşılık alıp alamayacağımı tahmin edebiliyorum (Ö7, 33y, K, E).”

b) **Kategori 2. Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Algısı:** Çevrim içi eğitim ile ilgili verilen cevaplardan, *olumlu ve olumsuz algılar* şeklinde iki alt kategori oluşturulmuştur.

I- Alt Kategori 1. Olumsuz algılar: Öğretmenler uzaktan çevrim içi eğitimle ilgili olumsuz olarak, *yüz yüze eğitimden daha az etkili, yüz yüze eğitimin kıymetini ve önemini anlamak, mecburi bir süreç, boşluğu doldurma, duygu içermeyen, samimi olmayan sanal iletişim, sınıf ortamı, göz teması vb. yetkinliklerden uzak kalma, etkileşim az, eğitim basamağı eksik, öğretmen ve öğrenciye külfet, öğrencilerin ödev ve çalışmalara tam anlamıyla katılmaması, belirsizlik, kitle iletişim için uygun değil ve öğrenci anlamadığını üstün körü geçiyor* şeklinde düşünce belirtmişlerdir. Örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

“Mecbur kalınca aranan alternatif çözüm yolu (Ö1, 38y, E, E).”

“...kitle eğitimi için henüz uygun bir yöntem değil (Ö14, 41y, E, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumlu algılar: Öğretmenler uzaktan çevrim içi eğitimle ilgili olumlu olarak, *alternatif bir yöntem, çözüm yolu, iletişim araçlarıyla ders yapma, dijital dünya, yüz yüze eğitime en büyük destek, kendi kendine çalışma yöntemi geliştirme, öğretim sürecinden kopmamak, internetin olduğu her an her yer ders ortamı, kendine güveni artırmak* şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Örnek cümleler şöyledir;

“Eğitim için alternatif bir yöntem. Zor zamanlar için kullanılmak üzere geliştirmemiz ve öğrenmemiz gereken bir yol. Aynı zamanda yüz yüze eğitimi desteklemek için de en büyük destek (Ö4, 46y, E, E).”

“Kendime güvenimi sağladı, bilgisayarla da ders anlatabileceğimi gördüm (Ö12, 49y, K, E).”

5. Tema: Uzaktan Çevrim İçi Eğitim İçin Hazırlık Yapma ve Ortam Uygunluğu

Öğretmenlerin uzaktan çevrim içi eğitim hazırlıkları ve ortamlarının uygunluğuna yönelik, *uzaktan çevrim içi eğitim hazırlığı ve uzaktan çevrim içi eğitim yapılan ortamın uygunluğu* kategorileri oluşturulmuştur. Kategoriler ve kodlara ait ayrıntılar aşağıda verilmiştir.

a) **Kategori 1. Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Hazırlığı:** Öğretmenler uzaktan çevrim içi eğitim derslerine hazırlık için *çoğunlukla sunum, slayt, pdf, word ekran paylaşımı yaptıklarını*

belirtmiştir. Bazısı ise, *internetten araştırarak ve kitaptan okuyarak* hazırlık yaptığını ifade etmiştir. İlgili cümleler şöyledir;

“*Kaynaklarımdan slayt, doküman konu anlatımı, soru ve cevaplar hazırlayıp ekran paylaşımı yaptım (Ö9, 53y, K, B).*”

“*Sınıfta da pdf ile akıllı tahtayı kullanıyordum burada da aynen devam ettim. Buna ilave olarak soru hazırladım word dosyası açarak çözdüm (Ö12, 49y, K, E).*”

- b) Kategori 2. Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Yapılan Ortamın Uygunluğu:** Uzaktan çevrim içi eğitim yapılan ortam olarak öğretmenlerin yarısı, *evin salonunda sessiz ve yalnız bir ortamda ders yaptıklarını* ifade etmişken, diğer yarısı ise *telefon, kapı ve evdeki diğer bireylerin ilgi dağıtabildiğini* ayrıca *çevresel faktörlerin ve apartmandaki gürültünün* de etkilediğini belirtmişlerdir. Örnek ifadeler şöyledir;

“*Salonda yalnızken ders anlatıyorum. Evdekilerin hepsi çevrim içi ders işlediklerinden beni rahatsız etmiyorlar, çocuklar kendi odalarında derse katılıyorlar (Ö6, 48y, K, E).*”

“*Salonumda ders yapıyorum. İlgimi dağıtmamaları için sessiz ortam sağladılar ailem. Telefon gelebiliyor, kapı çalabiliyor (Ö12, 49y, K, E).*”

6. Tema: Uzaktan Çevrim İçi Eğitim Sürecindeki Deneyimler

Öğretmenlerin uzaktan çevrim içi eğitim sürecindeki deneyimleriyle ilgili, *olumlu ve olumsuz deneyimler* olarak iki kategori oluşturulmuştur.

- a) Kategori 1. Olumlu Deneyimler:** Öğretmenlerin uzaktan çevrim içi eğitim sürecinde yaşamış oldukları olumlu deneyimler, *mesleki ve teknik açıdan gelişim, teknolojik gelişmeye adaptasyon, öğrenci ve öğretmenin birbirini özlemesi, öğrencinin daha iyi konsantrasyon olması, dersi anladıklarını söylemesi, öğretmenin teknoloji kullanımı açısından kendine güveninin artması* şeklindedir. Kanıt ifadeler şu şekildedir;

“*Uzaktan eğitim sürecinde bir velimden geri dönüş aldım. Kızının dersi daha iyi anladığını söyledi. Sınıf ortamında arkadaşlarından dolayı dikkatinin dağıldığını, uzaktan eğitimde daha iyi konsantrasyon olduğunu söyledi (Ö10, 41y, K, E).*”

“*Öğretmenler kendilerini yeni teknolojik gelişmeleri kullanmaya adapte etmişlerdir (Ö14, 41y, E, E).*”

- b) Kategori 2. Olumsuz Deneyimler:** Öğretmenlerin çoğunluğu olumsuz deneyimlerine yönelik olarak, *öğrencilerin yeterince talep etmemesi, katılımın sağlanmaması, ilgi azlığı, geri dönütün alınmaması* şeklinde belirtmişken, bazıları *teknik açıdan yeterli imkana sahip olunmaması, eğitimde eşitsizlik* olarak ifade etmiş, bazıları *öğrenciden uzak kalmak, ortamı yönetememek, öğrenciyi organize edememek, disiplinsizlik* şeklinde görüş bildirmiş, bazıları da *verimsiz süreç, ders verirken mutlu olmamak, sıkılmak, rehavete kapılmak* diye yanıt vermiştir. Az sayıda öğretmen ise, *ders dinleme ortamının uygunsuz, sağlıksız olması, tamamen dijital ortama kayma, personelin mobbinge maruz kalması ve öğrencilerin aile içi şiddete maruz kalması* şeklinde görüş belirtmişlerdir. Kanıt cümleler aşağıda verilmiştir;

“*Bağlantının kesilmesi, teknik sorunların yaşanması (Ö11, 43y, K, E).*”

“*Öğrencilerin büyük çoğunluğunun çalışma ve ödevlere katılmaması ya da katılsa da başka bir şeyle uğraşıp derse konsantrasyon olmamaları (Ö13, 47y, K, E).*”

7. Tema: COVID-19 Sürecinin, Çalışma Düzenindeki Değişimin Fizyolojik ve Psikolojik Etkisi

Öğretmenlerin COVID-19 sürecinin, çalışma düzenindeki değişimin fizyolojik ve psikolojik etkisine ilişkin, *fizyolojik etki ve psikolojik etki* kategorileri ile bu kategorilere ait *olumlu ve olumsuz etkiler* şeklinde alt kategoriler oluşturulmuştur (Şekil 3).

- a) Kategori 1. Fizyolojik Etki:** COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin fizyolojik etkisi ile ilgili, *olumlu ve olumsuz etkiler* olarak iki alt kategori düzenlenmiştir.

I- Alt Kategori 1. Olumlu etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin fizyolojik açıdan olumlu etkisi olarak çoğunluğu *sakin ve durağan bir düzen, yorucu olmayan çevrim içi yaşam, dinlenmek* yanıtını vermişken, bazıları da *kendine zaman ayırmak, sigarayı bırakmak, fizyolojik olarak etkilenmemek* şeklinde görüş belirtmiştir. Örnek cümleler şu şekildedir;

“Sigarayı bıraktım evden çıkmayınca (Ö1, 38y, E, E).”

“Yoğun koşuşturmalı bir düzenden daha *sakin ve durağan bir düzene geçişi sağladı*. Bununda *organizmanın dinlenmesini sağladı* bence (Ö3, 41y, K, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumsuz etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin fizyolojik açıdan olumsuz etkisi olarak çoğunluğu *yeme düzeninde bozulma, uyku düzeninde bozulma ve hareketsizlikten* dolayı sıkıntı yaşadığını belirtmişken, bazıları *maske ve eldiven kullanma ve düzensizlik* şeklinde düşünce belirtmiştir. Referans cümleler şöyledir;

“Uyku düzeni bozuldu ilk günlerde şimdi biraz daha dikkat ediyorum; yeme düzeni de sürekli yemek atıştırmak gibi alışkanlıklar oluştu (Ö6, 48y, K, E).”

“Aşırı hareketsizlik *beden ve kas ağrılarını olumsuz etkilemiştir*. Kilo alma, uyku düzeni olumsuz etkilenmiştir (Ö14, 41y, E, E).”

b) Kategori 2. Psikolojik Etki: COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin psikolojik etkisi ile ilgili, *olumlu ve olumsuz etkiler* şeklinde iki alt kategori düzenlenmiştir.

I- Alt Kategori 1. Olumlu etkiler: Öğretmenlerin çoğu, COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin psikolojik açıdan olumlu etkisi olarak *psikolojik sıkıntı yaşamadıklarını, kadere teslim olduklarını, öz eleştiri yaptıklarını, ihtiraslardan vazgeçtiklerini ve ibadete yöneldiklerini* ifade etmiştir. Bazıları ise *okulu ve öğrencileri özlediklerini, paylaşımı özlediklerini, sağlığın önemini anladıklarını ve çocukların güvende olduğunu bilmenin onlara iyi hissettirdiğini* belirtmiştir. Örnek cümleler şöyledir;

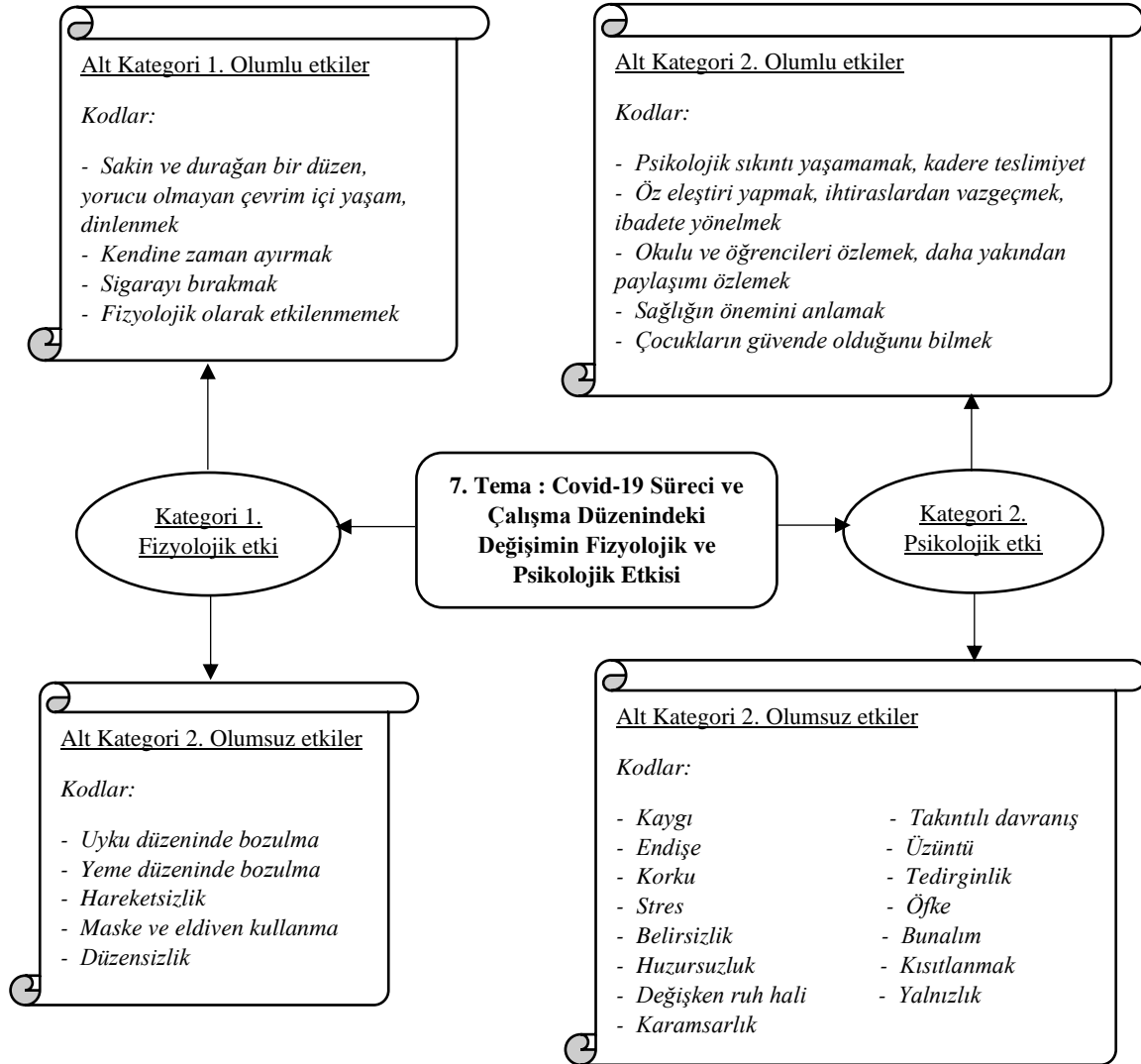
“Çok şükür çocuklar sayesinde psikolojik sıkıntı yaşamayacak kadar yalnız kalmadık (Ö1, 38y, E, E).”

“Sağlığın ne kadar önemli olduğunun daha iyi bilincine vardık (Ö4, 46y, E, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumsuz etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin psikolojik açıdan olumsuz etkisi olarak çoğunluğu *kaygı, endişe, korku, stres, belirsizlik, huzursuzluk* şeklinde duygular yaşadıklarını belirtmişken, bazıları da, *değişken ruh hali, karamsarlık, takıntılı davranış, üzüntü, tedirginlik, öfke, bunalım, kısıtlanmak ve yalnızlık* gibi duygular yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İfadeler şu şekildedir;

“...sürecin ne zaman biteceğini bilememek *belirsizlik zor gelmeye başladı*. Kaygı, stres durumu yaşadım. Bazen çok mutlu bazen çok mutsuz bir ruh haliyle baş başa kaldım (Ö7, 33y, K, E).”

“Sürekli haberleri izleyip, okul gurubundan gelen mesajları takip etmek, ne olacağına dair *belirsizlik stres, kaygı, huzursuzluk ve büyük endişeye sebep oldu* (Ö11, 43y, K, E).”

Şekil 3: Covid-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin fizyolojik ve psikolojik etkisi

8. Tema: COVID-19 Sürecinin, Çalışma Düzenindeki Değişimin Sosyal Yaşam ve Gelecek Planlarına Etkisi

COVID-19 sürecinin, çalışma düzenindeki değişimin sosyal yaşam ve gelecek planlarına etkisine yönelik, *sosyal yaşama etki ve gelecek planlarına etki* kategorileri ve *olumlu ve olumsuz etkiler* şeklinde iki alt kategori düzenlenmiştir (Şekil 4).

a) **Kategori 1. Sosyal Yaşama Etki:** Öğretmenlerin COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin sosyal yaşama etki ile ilgili bu kategorisi altında, *olumlu ve olumsuz etkiler* olarak iki alt kategori düzenlenmiştir.

I- Alt Kategori 1. Olumlu etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin sosyal yaşam açısından olumlu etkisi olarak büyük çoğunluğu *aile ilişkilerinin güçlendiğini, aile bireyleriyle daha fazla vakit geçirdiklerini, çocuklara yönelik ilginin hassasiyetin artmış olduğunu* belirtmişken, yarıya yakını da, *hobilerine yöneldiklerini ve tasarruf ettiklerini* ifade etmiştir. Bazı cümleler aşağıda verilmiştir;

“Ailemizi daha iyi tanıma fırsatı yakaladık daha çok ailemizle zaman geçirdik ilişkilerimiz daha iyi oldu. Tasarruf etmemiz gerektiğini öğrendik (Ö4, 46y, E, E).”

“...Çocuklarımla daha fazla vakit geçirebiliyorum, dersleriyle daha fazla ilgilenabiliyorum (Ö10, 41y, K, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumsuz etkiler: Öğretmenlerin çoğu, COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin sosyal yaşam açısından olumsuz etkisi olarak *sosyalleşemediklerini ve sosyal hayatı özlediklerini* belirtmiştir. Yarıdan fazlası *telefonla ve çevrim içi iletişim kurduklarını, telefon ve internet kullanımının arttığını* ifade etmiştir. Bazısı ise *eve kapanma nedeniyle dışarı çıkamadıklarını ve maddi kayıp yaşadıklarını* belirtmiştir. Referans cümleler şöyledir;

“...maddi olarak nakit akışım bozuldu...(Ö1, 38y, E, E).”

“Evden çalışmanın insanlarla görüşememenin insanları daha asosyalleştirdiğini düşünüyorum. Sosyal hayatımı özliyorum (Ö3, 41y, K, E).”

b) Kategori 2. Gelecek Planlarına Etki: Öğretmenlerin COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin gelecek planlarına etki kategorisi altında, *olumlu ve olumsuz etkiler* olarak iki alt kategori düzenlenmiştir.

I- Alt Kategori 1. Olumlu etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin gelecek planları açısından olumlu etkisi olarak çok az bir kısmı *anı yaşamak gerektiğini, kısa vadeli plan yapacaklarını, bahçeli ev almak istediklerini ve bol bol gezmek istediklerini* belirtmişlerdir. İlgili cümleler şu şekildedir;

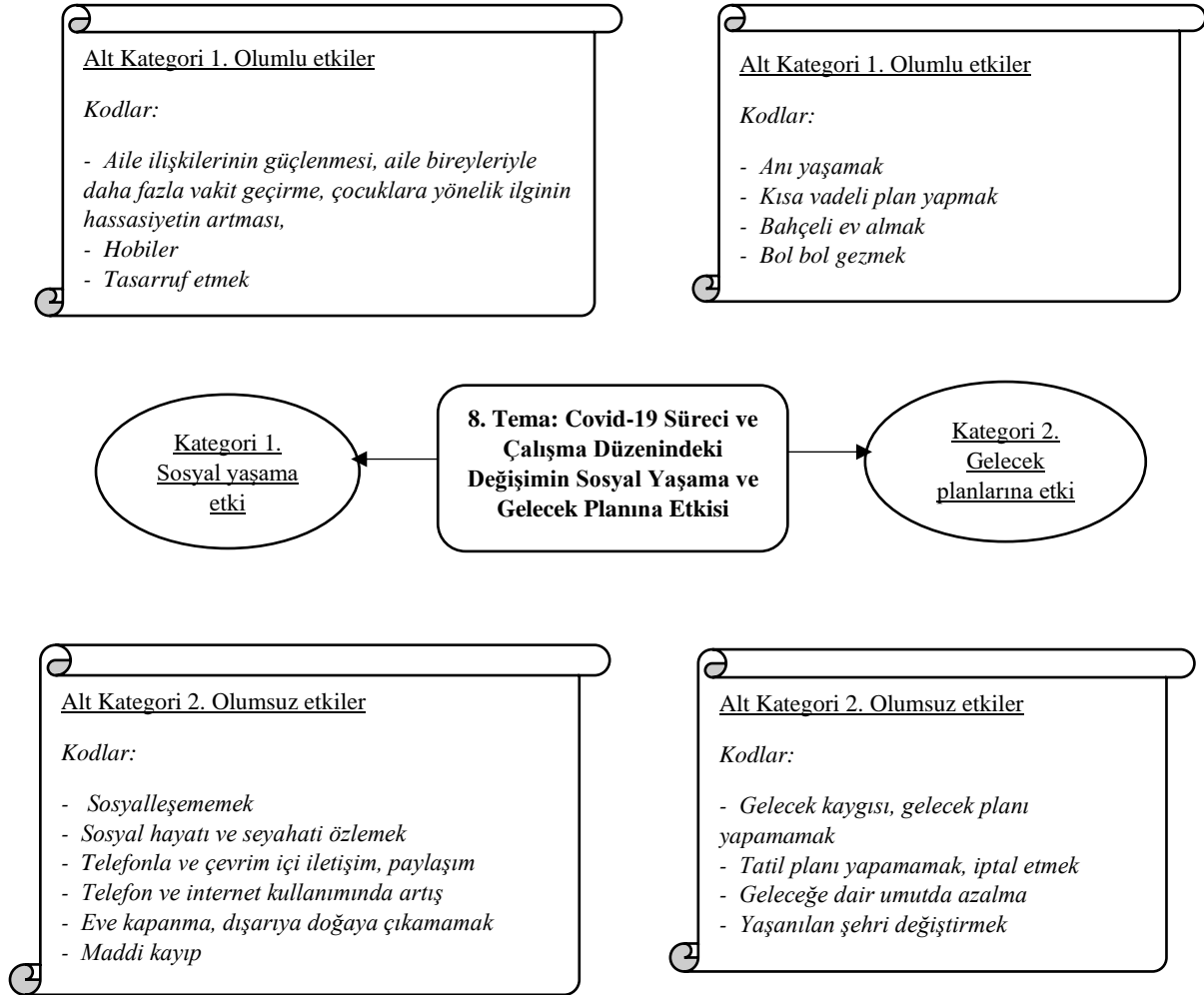
“Bahçeli ev almak istiyorum (Ö1, 38y, E, E).”

“Her anı doya doya yaşayacağım. Sevdiklerimi daha sık ziyaret edip, sohbet edeceğim (Ö13, 47y, K, E).”

II- Alt Kategori 2. Olumsuz etkiler: Öğretmenler COVID-19 sürecinin ve çalışma düzenlerindeki değişimin gelecek planları açısından olumsuz etkisi olarak çoğunluğu *gelecek kaygısı yaşadığını, gelecek planı yapamadığını, tatil planı yapamadığını veya iptal ettiklerini* belirtmişken, bazısı da *geleceğe dair umut da azalma ve yaşanan şehri değiştirmeyi planladığını* ifade etmiştir. Örnek cümleler şöyledir;

“...her sene imkanlarımız doğrultusunda yaptığımız tatil planı bu sene olmayacak. Salgın ne zaman bitecek normalleşme nasıl olacak kaygısını yaşamaktayız (Ö2, 39y, K, E).”

“Geleceğe dair umutlarımın azaldığını hissediyorum...(Ö8, 37y, K, B).”

Şekil 4: Covid-19 sürecinin ve çalışma düzenindeki değişimin sosyal yaşama ve gelecek planına etkisi

4. Tartışma

COVID-19 pandemisinin lise öğretmenlerinin çalışma ve sosyal yaşamlarına etkisini belirlemek amacıyla yapılan nitel türdeki bu araştırmada lise öğretmenlerinin görüşleri sonucunda elde edilen veriler sekiz tema altında değerlendirilmiştir.

Öğretmenlerin çoğu, apartman dairelerinde balkon veya bahçe bulunması, aile bireylerine ait odaların olması, çocuk ve eşleriyle vakit geçirme ve ev içi etkinlikler yapma bakımından yaşadıkları konutların yeterli olduğunu belirtmiştir. Salgın sürecinde evde kalmanın zorunlu olması nedeniyle konut özelliklerinin yeterli olması, süreci daha az sıkıntıyla atlattıklarını sağlamıştır. Dünya Sağlık Örgütü (2020), COVID-19 sürecinde evde kalan bireylerin günlük rutinlerini sürdürmelerini, sosyal iletişimlerini e-posta, telefon ve sosyal medya ile devam ettirmelerini, stresli olduklarında dinlendirici aktiviteler yapmalarını, düzenli egzersiz yapmalarını, uyku düzenini korumalarını, sağlıklı beslenmelerini ve güvenilir bilgi kaynaklarından haber almalarını önermektedir (World Health Organization, 2020).

Öğretmenler, COVID-19 hastalığını kaygı, endişe, korku gibi olumsuz psikolojik duygularla, bulaşıcılıkla ilgili karantina, pandemi gibi kavramlarla veya özgürlüğün kısıtlanması ve insanların ölümüyle açıklamaktadır. Bu sonuçlar, COVID-19'un hayatları olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Xiang ve ark. (2023), biyolojik felaketlerde belirsizlik, korku ve damgalamanın yaygın olduğunu ve tedavileri engelleyebildiğini belirtmektedir. Literatürde öğretmenlerin pandemi sürecinde yaşam kalitesi ve memnuniyetinin düştüğünü, korku, endişe ve stres yaşadıkları rapor edilmektedir (Husremović ve Sarajlić, 2023; Mercan Küçükakın ve ark., 2022; Lizana ve ark., 2021). Li ve ark. (2020) ise, COVID-19'un Çin'de olumsuz tepkilere neden olmadığını, aksine daha az sigara içme ve saldırgan davranışların azalması gibi yararlar sağladığını belirtmektedir.

Öğretmenlerin çoğunluğu COVID-19 salgınında çalışma düzeninin değiştiğini belirtmiştir. COVID-19 süreci ve çalışma düzenlerindeki değişimin öğretmenlere fizyolojik, psikolojik, sosyal ve gelecek planı açısından, olumlu etkilerinin yanı sıra daha fazla olumsuz etkilerinin olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile benzer olarak, yapılan bir çalışmada öğretmenlerin %35'inin öğretim yöntemlerinin önemli ölçüde değiştiği bulunmuştur (Langford ve Damşa, 2020). Bu çalışmadan farklı olarak bir çalışmada ise pandemide evde yeterli çalışma alanına sahip olmayan öğretmenlerin daha fazla iş yükü yaşadıkları ancak motivasyonlarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Husremović ve Sarajlić, 2023). Çalışma düzeninin değişmesi ve iş yükünün artması beklenen bir durumdur. Çünkü şimdiye kadar yüz yüze eğitim vermiş olan öğretmenler, COVID-19 süreci nedeniyle kısa bir süre içerisinde belki de çok az aşına oldukları uzaktan eğitimi vermeye başlamışlardır. Bu durum öğretmenlere yüz yüze eğitime profesyonel hazırlanırken harcamış oldukları enerjiden belki de daha fazlasını harcamalarını gerektirmiştir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) (2020)'nün yaptığı bir çalışmada ise, katılımcı bireyler tarafından oldukça önemli olarak görülen iki seçeneğin, öğretmenlerin iyilik halinin sağlanması ve öğretmenlere destek sağlanması olduğu belirlenmiştir (Organisation for Economic Cooperation and Development, 2020). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) (2020) tarafından da, eğitim çalışanlarının hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarının izlenmesi ve desteklenmesi, süreç boyunca ve sonrasında stres altındaki öğretmenler için destek mekanizmaları oluşturulması, bu süreçten olumsuz etkilenen öğrencileri belirleyebilmek ve onlara yardımcı olabilmek için öğretmenlere destek sağlanması ve bu krizin psikososyal etkileri ile baş etmeye yönelik eğitim verilmesi gibi uygulamaların hayata geçirilmesi gerektiği belirtilmektedir (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (2020) de karantina bölgelerinde çalışan ekipler, müdahale ekipleri ve sağlık personeli gibi çalışanların yanı sıra öğretmenlerin de "psikolojik ilk yardım" konusunda bilgilendirilmesinin gerekli olduğunu ifade etmektedir (World Health Organization, 2020). Aynı zamanda literatürde halk sağlığı hemşireliğinin özelleşmiş alt alanı olan okul sağlığı hemşirelerinin okul toplumunu oluşturan öğrenciler ve öğretmenlerin sağlığını koruma ve geliştirme, psikososyal destek sağlama gibi birincil koruma, erken tanı, hastalık varlığında etkili girişimlerde bulunma gibi ikincil koruma ve hastalık sonrası rehabilitasyon, iyileşmenin izlenmesi gibi üçüncül koruma düzeyinde önemli role sahip oldukları belirtilerek, okul sağlığı hizmetlerinde okul sağlığı hemşiresine gereksinimin büyük olduğu vurgulanmaktadır (Aydın ve Ekici, 2021).

Öğretmenlerin yüz yüze eğitim algılarının tamamen olumlu yönde olduğu saptanmıştır. Uzaktan çevrim içi eğitim algılarının ise çoğunluğunun olumsuz (örneğin, yüz yüze eğitimden daha az etkili, boşluğu doldurma, samimi olmayan sanal ortam vb. gibi) olmakla birlikte, az da olsa alternatif çözüm yolu, yüz yüze eğitime en büyük destek, öğretim sürecinden kopmamak vb. gibi olumlu algılarının da olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin uzaktan çevrim içi eğitim sürecindeki deneyimlerinin ise (katılımın sağlanmaması, ilgi azlığı, teknik açıdan yeterli imkana sahip olunmaması, eğitimde eşitsizlik vb. gibi) çoğunlukla olumsuz olduğu görülmüştür. Bu olumsuz algı ve deneyimlerin nedeninin hazırlıksız bir şekilde aniden böyle bir sürece geçilmiş olmasından ve yüz yüze eğitimde öğrencilerden alabilmiş oldukları ilgi ve gayreti uzaktan çevrim içi eğitimde alamamış olmalarından kaynaklanmış olduğu söylenebilir. Bu sonuçlarla benzer şekilde yapılmış bir çalışmada öğretmenlerin birçoğu çevrim içi eğitim ile ilgili teknik yetersizlik, öğrencilere güvensizlik ve veri gizliliği ile ilgili sorunları bildirmiştir (Langford ve Damşa, 2020). Diğer çalışmalarda öğretmenler yaşamış oldukları sorunlar olarak,

teknolojik aletlerde yetersizlik, internet bağlantı problemleri, fırsat eşitsizliği, derse öğrencilerin aktif katılamaması gibi faktörleri belirtmiştir (Açıkgöz ve ark., 2023; Kavuk ve Demirtaş, 2021). Bu çalışmadan farklı olarak Gürcistan'da yapılmış bir çalışmada bir özel okulda çevrim içi öğretim sürecinin ilk haftadaki istatistiklerine dayanarak, okuldaki geleneksel eğitimden, çevrim içi eğitim sistemlerine geçişin başarılı olduğu sonucuna varmışlardır (Basilaia ve Kvavadze, 2020). Diğer bir çalışmada da öğretmenler uzaktan eğitimin teknolojik aletlerin ve programların kullanımını öğrenme ve eğitimde görselliğin artışı gibi avantajlar sağladığını belirtmişlerdir (Koşar ve Bakır, 2022).

Öğretmenlerin uzaktan eğitim hazırlığı yaparken çoğunlukla sunum, slayt, pdf, word ekran paylaşımı yaptıkları, bir kısmının ise internetten araştırarak ve kitaptan okuyarak hazırladıkları görülmüştür. Uzaktan eğitim yaptıkları ortamın uygunluğu açısından ise, öğretmenlerin yarısının evin salonunda sessiz ve yalnız bir ortamda ders yapabildiği ancak, yarısının ise telefon, kapı ve evdeki diğer bireylerden, çevresel faktörlerden ve apartmandaki gürültüden olumsuz etkilendiği belirlenmiştir. Benzer şekilde yapılmış bir çalışmada, birçok öğretmenin önceden kaydedilmiş dersler kullanılırken, birçoğu da canlı ders, tartışma ve arama gruplarını kullandığı saptanmıştır. Aynı çalışmada öğretmenler çocuk bakımı, çalışma alanı eksikliği ve ekipman eksikliği gibi pandemi ile ilgili süreçleri hakkında çok sayıda zorluktan bahsetmiştir (Langford ve Damşa, 2020). Bir çalışmada pandemi döneminde öğretmenlerin, etkileşimli ders, proje ödevi, bireysel görüşmeler, video paylaşımı ve interaktif oyunlar gibi öğrenme yöntemlerini kullandıkları belirlenmiştir (Açıkgöz ve ark., 2023). Diğer bir çalışmada ise, öğretmenlerin uzaktan eğitimde sıklıkla, düz anlatım ve soru-cevap şeklinde öğretim yöntemini kullandığı belirlenmiş, öğretmenlerin öğrencilerin aktif şekilde katılacağı öğretim yöntemlerini uygulamakta zorluk yaşadıklarını ifade ettikleri vurgulanmıştır (Kavuk ve Demirtaş, 2021).

Bu çalışmada, pandeminin öğretmenlerin sosyal yaşamları ve gelecek planlarına da olumlu etkilerin yanı sıra daha çok olumsuz etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Benzer bir çalışmada, öğretmenler pandemi sebebiyle uzun süren sosyal izolasyonun, ev içi sorunların yaşanmasına sebep olduğunu belirtmişlerdir (Kavuk ve Demirtaş, 2021).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada, derinlemesine inceleme yapılarak elde edilen veriler araştırmanın güçlü yönünü oluşturmakla birlikte, COVID-19 salgını nedeniyle öğretmenlerin kendi ortamlarında görüşme yapılamamış olması ve sözel olmayan ifadeler ve yorumların kaçırılmış olabileceği araştırmanın sınırlılığdır.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma COVID-19'un lise öğretmenlerinin çalışma ve sosyal yaşamlarını önemli ölçüde etkilediğini, öğretmenlerin çalışma düzenini değiştirdiğini, iş yüklerini arttırdığını ve uzaktan çevrim içi eğitimin yüz yüze yapılan eğitime göre daha az etkili olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin pandemi nedeniyle sosyal izolasyon, aile içi sorunlar ve gelecek planlarında belirsizlik gibi sorunlar yaşadıkları derinlemesine analizler sonucunda ortaya konmuştur.

COVID-19 salgınının ya da benzer bir sürecin gelecekte tekrarlanması durumunda öğretmenlerin çalışma ve sosyal yaşamlarına olumsuz etkilerinin daha az olması için; öğretmenlere uzaktan eğitim konusunda daha fazla destek sağlanması ve eğitimler verilmesi, uzaktan eğitimde teknolojik altyapı ve teknik destek sağlarken öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak öğretim yöntemlerinin de geliştirilmesi, uzaktan eğitimde öğrencilere fırsat eşitliği sağlanması, öğretmenlerin fizyolojik ve psikolojik sağlığının korunması ve sosyal yaşamlarının desteklenmesi için gerekli çalışmaların yapılması önerilmektedir. Salgın sürecinin etkilerini atlatamayan öğretmenlere ücretsiz psikolojik destek alma olanaklarının sürdürülmesi de sağlanabilir.

Bu tür zorluklarla başa çıkmak ve öğretmenlerin fizyolojik ve psikolojik sağlıklarını korumak için çeşitli disiplinlerden uzmanların, özellikle de halk sağlığı hemşirelerinin ve okul sağlığı hemşirelerinin önemli

katkılarının olabileceği unutulmamalıdır. Halk sağlığı hemşireleri, bu tür pandemi süreçlerinde toplumun sağlığını koruma ve sürdürme noktasında kritik bir rol oynamaktadır. Halk sağlığı hemşireleri, öğretmenlere yönelik sağlıklı yaşam tarzı eğitimleri sunarak, stres yönetimi, psikososyal destek, sağlık taramaları ve salgın süresince bağışıklığı güçlendirme stratejileri gibi konularda rehberlik edebilirler. Ayrıca, halk sağlığı hemşireleri, öğretmenlerin iş yükü ve sosyal izolasyonla başa çıkmalarına yardımcı olacak çeşitli bireysel ve grup bazlı destek programları geliştirebilir. Bu, öğretmenlerin pandeminin yarattığı zorlukları daha iyi yönetmelerine ve sağlıklı bir yaşam sürmelerine katkı sağlayabilir. Bu çalışma, sadece pandemi sürecinin öğretmenler üzerindeki etkilerini ortaya koymakla kalmayıp, halk sağlığı hemşirelerinin de gelecekte benzer durumlarla karşılaştığında öğretmenlerin sağlıklarını ve sosyal yaşamlarını destekleyici müdahalelerde bulunabileceğini göstermektedir.

Bunlara ek olarak bu araştırma, pandeminin başlangıç sürecini yansıttığından, lise öğretmenleri üzerindeki uzun vadeli etkileri daha iyi anlamak amacıyla farklı okullardan daha geniş örneklem gruplarıyla boylamsal çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bu tür çalışmalar, pandeminin uzun süreli etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koyarak gelecekteki krizler için daha sağlam politikalar geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Finansal Destek

Yazarlar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Etik Beyan

Bu araştırma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan etik onay alınmıştır (25.06.2020, Protokol no: 2020/145). Katılımcılara araştırma hakkında gerekli açıklamalar yapılarak bilgilendirilmiş onam formu doğrultusunda onayları alındı.

Yazar Katkıları İlk yazar %60, ikinci yazar %40

Çalışmanın konsepti ve tasarımı: M. T. K., S. Z. Veri toplama: S. Z., Veri analizi ve yorumlama: S. Z., M. T. K., Makaleyi yazan: S. Z. Makalenin eleştirel revizyonu: M. T. K.

Teşekkür

Çalışmaya katılan tüm öğretmenlere, analizlerde destek olan uzman ve kodlayıcılara yazarlar teşekkür eder.

Financial Support

The authors declared that they received no financial support for the study.

Conflict of Interest

The authors have declared no conflict of interest.

Ethics Statement

Ethical approval was received for this research from the Bolu Abant İzzet Baysal University Human Research in Social Sciences Ethics Committee (25.06.2020, Protocol no: 2020/145). The participants were informed about the research and their approvals were obtained in accordance with the informed consent form.

Authorship Contributions: First author 60%, second author 40%,

Concept and design of the study: M. T. K., S. Z. Data collection: S. Z., Data analysis and interpretation: S. Z., M. T. K., Writing the article: S. Z. Critical revision of the article: M. T. K.

Acknowledgements

The authors would like to thank all the teachers who participated in the study and the experts and coders who supported the analyses

Kaynaklar

- Açıkgöz, O., Sümbül, O., Eladağ Oflas, S., & Zengin, C. (2023). Öğretmenlerin COVID-19 pandemisi döneminde uzaktan eğitimde yaşadığı sorunlar. *International Academic Social Resources Journal*, 8(54), 3900-3907. <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.71984>
- Akman Dömbekci, H., & Erişen, M.A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 141-160.
- Attepe Özden, S., Tekindal, M., Gedik, T.E., Ege, A., Erim, F., & Tekindal, M.A. (2022). Nitel araştırmaların rapor edilmesi: COREQ kontrol listesinin türkçe uyarlaması. *European Journal of Science and Technology*, (35), 522-529. [10.31590/ejosat.976957](https://doi.org/10.31590/ejosat.976957)
- Aydın, B., & Ekici, E. (2021). COVID-19 Pandemisinde Okul Sağlığı Hemşirelerinin Rol ve Sorumlulukları. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(3), 193-198.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Basilaia, G., & Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 Coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4), em0060. <https://doi.org/10.29333/pr/7937>
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bay, T., & Ergün, A. (2020). COVID-19 pandemisinde okul sağlığı hemşireliği uygulamaları. In: S. Aksayan (Ed), *COVID-19 pandemisi ve halk sağlığı hemşireliği* (1.baskı, pp.66-73). Ankara: Türkiye Klinikleri
- Bradshaw, C.P., Kush, J.M., Braun, S.S., & Kohler, E.A. (2023). The perceived effects of the onset of the COVID-19 pandemic: A focus on educators' perceptions of the negative effects on educator stress and student well-being. *School Psychology Review*, 53(1), 82-95. [10.1080/2372966X.2022.2158367](https://doi.org/10.1080/2372966X.2022.2158367)
- Cullinane, C., & Montacute, R. (2020). COVID-19 and social mobility impact brief #1: School shutdown. The Sutton Trust, (2020, 10 Haziran). Erişim adresi: <https://dera.ioe.ac.uk/35356/1/COVID-19-Impact-Brief-School-Shutdown.pdf>
- Çelik, H., Baykal, N.B., & Memur H.N.K. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406. [10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m](https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m)
- Ekiz, T., İlman, E., & Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile COVID-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi Ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(1), 139-154.
- Gökçe, E.U. (2022). Uluslararası ilişkiler çalışmalarında açıklamaya ve anlamaya dayalı nitel araştırma süreci, yöntemler ve bilgisayar destekli veri analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 37-53. [10.30794/pausbed.1116961](https://doi.org/10.30794/pausbed.1116961)
- Husremović, D., & Sarajlić, H. (2023). Mental well-being of teachers during COVID-19. *Journal of Health Sciences*, 13(3), 168-176. <https://doi.org/10.17532/jhsci.2022.2261>

- Kavuk, E., & Demirtaş, H. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan öğretimde yaşadığı zorluklar. *E-International Journal of Pedandragogy*, 1(1), 55-73. <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.20>
- Koşar, D., & Bakır, N. (2022). COVID-19 pandemi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitim deneyimleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(4), 2231-2245. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1167272>
- Kuhfeld, M., Soland, J., Tarasawa, B., Johnson, A., Ruzek, E., & Jing Liu, J. (2020). Projecting the potential impacts of COVID-19 school closures on academic achievement. Retrieved from Annenberg Institute at Brown University (EdWorkingPaper: 20-226). (2020, 10 Haziran). Erişim adresi: <https://edworkingpapers.com/sites/default/files/ai20-226-v2.pdf>
- Langford, M., & Damşa, C. (2020). Online teaching in the time of COVID-19: Academic teachers' experience in Norway. Centre for Experiential Legal Learning (CELL), University of Oslo, 2020/2. (2021, 02 Ocak). Erişim adresi: <https://khrono.no/files/2020/04/16/Report-University-Teachers-15-April-2020.pdf>
- Li, J.B., Yang, A., Dou, K., Wang, L.X., Zhang, M.C., & Lin, X.Q. (2020). Chinese public's knowledge, perceived severity, and perceived controllability of the COVID-19 and their associations with emotional and behavioural reactions. Social participation and precautionary behaviour: A national survey. *BMC Public Health*, 20, 1589. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-09695-1>
- Lizana, P.A., Vega-Fernandez, G., Gomez-Bruton, A., Leyton, B., & Lera, L. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on teacher quality of life: A longitudinal study from before and during the health crisis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 3764. <https://doi.org/10.3390/ijerph18073764>
- Mercan Küçükakın, P., Göloğlu Demir, G., & Gökmenoğlu, T. (2022). Türk öğretmenlerin COVID-19 krizine tepkisi: Zorluklar ve fırsatlar. *Eğitim ve Bilim*, 47(212), 83-101. 10.15390/EB.2022.11328
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). A Framework to guide an education response to the COVID-19 pandemic of 2020. (2021, 15 Haziran). Erişim adresi: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=126_126988-t63lxosohs&title=A-framework-to-guide-an-education-response-to-the-Covid-19-Pandemic-of-2020
- Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129. 10.24106/kefdergi.722280
- Pace, C., Pettit, S.K., & Barker, K.S. (2020). Best practices in middle level quaranteaching: strategies, tips and resources amidst COVID-19. *Becoming: Journal of the Georgia Association for Middle Level Education*, 31(1), 1-13. 10.20429/becoming.2020.310102
- Robinson, L.Z., Valido, A., Drescher, A., Woolweaver, A.B., Espelage, D.L., LoMurray, S., ... Dailey M.M. (2023). Teachers, stress, and the COVID-19 pandemic: A qualitative analysis. *School Mental Health*, 15, 78-89. <https://doi.org/10.1007/s12310-022-09533-2>
- Taş, L. (2023). Risk toplumu bağlamında COVID-19 pandemisinin öğretmenlerin gündelik yaşamlarına etkileri üzerine bir inceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(36), 145-171. <https://doi.org/10.33692/avrsyad.1268050>
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-182.

- Tutar, H. (2023). Nitel araştırma deseni belirleme ölçütleri ve gerekçelendirilmesi. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(1), 334-355. 10.21180/iibfdkastamonu.1190123
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Bakan Selçuk, Koronavirüs'e Karşı Eğitim Alanında Alınan Tedbirleri Açıkladı. (2020, 16 Mayıs). Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2020). Provide continuous support to teachers, learners, and their families. (2022, 15 Haziran). Erişim adresi: <https://www.iiep.unesco.org/en/provide-continuous-support-teachers-learners-and-their-families-13375>
- World Health Organization. (2020). Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak. Published 2020. (2020, 16 Mayıs). Erişim adresi: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mental-health-considerations.pdf>
- Xiang, Y.T., Yang, Y., Li, W., Zhang, L., Zhang, Q., Cheung, T., & Chee, H.N. (2020). Timely mental health care for the 2019 novel Coronavirus outbreak is urgently needed. The Lancet Psychiatry, 7(3), 228-229. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30046-8](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30046-8)
- Yamamoto, G.T., & Altun, D. (2020). Koronavirüs ve çevrim içi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. Üniversite Araştırmaları Dergisi, 3(1), 25-34. 10.26701/uad.711110
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Hemşirelerin Motivasyonunu Artırmaya Yönelik Müdahaleler: Sistemik İnceleme

Interventions to Increase Nurses' Motivation: Systematic Review

*Merve ÖZLÜ¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2988-5845> | merveozlu.962@gmail.com

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Hasta Bakım Programı, Afyon, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/00sfg6g55>

Filiz KANTEK² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1524-9824> | fkantek@akdeniz.edu.tr

Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01m59r132>

Özet

Amaç: Hemşirelerin motivasyonlarını artırmaya yönelik müdahalelerin sistemik olarak incelenmesidir.

Yöntemler: Araştırma, WOS, Scopus, Google Scholar, EBSCO Host ve Pubmed veri tabanları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Dahil edilen çalışmaların çalışma seçimi, kalite değerlendirmeleri ve veri çıkarımı araştırmacılar tarafından bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir. Raporun kalitesini ve şeffaflığını sağlamak için PRISMA kontrol listesi kullanılmıştır. Derlenen çalışmaların bias riski Cochrane Collaboration aracı kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışma için PROSPERO kaydı (CRD42024497626) yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmaya 350 hemşirenin dahil olduğu toplam altı çalışma dahil edilmiştir. İncelemeye alınan araştırma makalelerinin biri randomize kontrollü deneysel, üçü yarı deneysel ve ikisi de tek gruplu ön son test tasarımı yarı deneysel araştırma desenindedir. İncelemeye alınan araştırma makalelerinde hastane ortamında uygulanmak üzere geliştirilmiş oyunlaştırma müdahalesi, 7/24 rehabilitasyon programı, iş öncesi eğitiminde ters yüz edilmiş sınıf ve zihin haritası yöntemi, performansa dayalı teşvikler, kendi kararını tayin teorisini temel alan eğitim ve mentörlük uygulaması motivasyonu artırıcı müdahale olarak kullanılmıştır.

Sonuç: Hemşirelerin motivasyonlarının artırılmasında müdahaleler etkilidir. Hemşirelik alanında, motivasyonu artırıcı müdahaleleri inceleyen çalışmaların sınırlı kaldığı ancak, müdahalelerin geliştirildiği ve kullanıldığı takdirde hemşirelerin motivasyonları için olumlu sonuçlar verdiği belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarının yönetici hemşirelerin motivasyonu artırıcı stratejiler geliştirmesine katkı sağlayacağı ve motivasyonu artırıcı müdahaleler hakkında yeni bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Motivasyon, müdahale, hemşireler, sistemik inceleme

Abstract

Purpose: A systematic review of interventions to increase nurses' motivation.

Methods: The research was conducted using the following databases: WOS, Scopus, Google Scholar, EBSCO Host, Pubmed. Study selection, quality assessments, and data extraction of the included studies were performed independently by the researchers. The PRISMA checklist was used to ensure the quality and transparency of the report. The risk of bias of the included studies was assessed using the Cochrane Collaboration tool. PROSPERO registration (CRD42024497626) was made for the study.

Results: A total of six studies involving 350 nurses were included in the study. One of the research articles reviewed was a randomized controlled experimental study, three were quasi-experimental, and two were single-group pre-post-test design quasi-experimental research designs. In the research articles reviewed, gamification interventions developed for implementation in a hospital environment, a 24/7 rehabilitation program, flipped classroom and mind map method in pre-work training, performance-based incentives, training based on self-determination theory, and mentoring practices were used as motivational interventions.

Conclusion: Interventions are effective in increasing the motivation of nurses. It has been determined that studies examining motivational interventions in the field of nursing are limited, but if the interventions are developed and used, they yield positive results for the motivation of nurses. It is thought that the study results will contribute to the development of motivational strategies by manager nurses and provide new information about motivational interventions.

Keywords: Motivation, intervention, nurses, systematic review

Atıf: Özlü, M. & Kantek, F. Hemşirelerin Motivasyonunu Artırmaya Yönelik Müdahaleler: Sistemik İnceleme. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 26/3 (12, 2024), 23-38.

*Sorumlu Yazar: Merve ÖZLÜ

Makale Gönderimi 28.05.2024 **Kabul Tarihi** 22.10.2024 **Yayımlanma Tarihi** 27.12.2024

Bu çalışma 23-25 Mayıs 2024 4.Hemşirelik Yönetimi Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

1. Giriş

Motivasyon, karmaşık, çok boyutlu bir olgudur ve amaçlanan hedeflere ulaşmak için davranışları başlatan itici güç olarak tanımlanmaktadır (Huston, 2023). Aynı zamanda iyi çalışmaya ve işin sonucunda başarıya ulaşmaya istekli olmayı ifade etmektedir (Saleh ve ark., 2022). İşyerinde refahı etkileyen temel bir faktör, çalışanların deneyimlediği motivasyondur (Ryan ve Deci, 2020). Motivasyonun iş performansı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu; yüksek motivasyona sahip bireylerin yüksek iş performansı gösterdiği bilinmektedir (Abu Yahya ve ark., 2019). Sağlık kurumlarında kaliteli bir hizmet, yüksek performans ve olumlu hasta sonuçları elde etmek için çalışanların yüksek nitelikte mesleki bilgi ve beceriye sahip olmasının yanında, motivasyonlarının da yüksek olması gerekmektedir (Toode ve ark., 2015; Aninanya ve ark., 2016). Hemşirelik, sağlık sektöründeki en büyük mesleki gruptur ve hemşireleri işe alma ve elde tutma kapasitesini iyileştirmeye acil ihtiyaç vardır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Hemşirelerin motivasyonunun refah, organizasyonel performans, memnuniyet, işte kalma, bağlılık, iyi oluş ve iş yaşamında mutluluk üzerinde etkisi olduğu bilinmektedir (Toode ve ark., 2015; Negussie ve Oliksa, 2020; Priyantini ve Ayatulloh, 2023). Aynı zamanda hemşirelerin motivasyonunun tükenmişlik niyetlerinin azalmasında, üretkenliklerinin, enerjilerinin ve işe katılımlarının artırılmasında önemli bir rol oynadığı bilinmektedir (Van den Broeck ve ark., 2021; Kohlen ve ark., 2023). İşlerinde motive olan hemşireler daha fazla yetkilendirme yaşamakta, işe katılım göstermekte ve özerklik deneyimleyebilmektedirler (Baljoon ve ark., 2018). Hemşirelerin motivasyonunun bildirilen etkileri arasında iş performansının artması, iş tatmini, iyi bir ekip ruhu, hasta tatmini ve işe bağlılık yer almaktadır (Deressa ve Zeru, 2019). Bunun yanı sıra hemşirelerin motivasyonu, hasta bakımının güvenli ve kaliteli yürütülmesinde aracı olmaktadır (Negussie ve Oliksa, 2020; Kuka ve ark., 2021).

Hemşirelerin motivasyonlarını etkileyen faktörler incelendiğinde; güçlendirme, iş ortamı, otonomi, bağlılık, süpervizör ve yönetici hemşirelerin davranışları, işte destekleyici ilişki ve iletişim, işin doğası, kariyer geliştirme, profesyonel eğitim ve öğrenme fırsatları, koşullu ödüller, finansal destek ve ücret, kariyer fırsatları, tanınma, organizasyonel eşitlik ve adalet, çalışma şartları gibi faktörler görülmüştür (Baljoon ve ark., 2018; Halcomb ve ark., 2018; Ayalew ve ark., 2019). Aynı zamanda hemşirelerin motivasyonu ile ilgili yapılan çalışmalarda; “yapılan işin takdir edilmesi, kararlara katılma, önemsenme, yaratıcı performans sergileme ortamı, işte yeni beceriler kazanabilme, mesleğini severek yapma, başarı duygusu, yapılan işe saygı duyulması, bilgi ve tecrübe yeterliliği, çalışma süresi, cinsiyet, eğitim düzeyi ve tatmin edici maaş” gibi etkenlerin hemşirelerin motivasyonları üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir (Bodur ve ark., 2015; Isfahani ve ark., 2020). Ayrıca kötü iş koşulları ve sınırlı kaynakların hemşirelerin iş tatminini ve motivasyonunu azalttığı belirtilmektedir (Ayalew ve ark., 2019).

Hemşirelerde motivasyon eksikliği, bakım kalitesi ve performansta düşmeye, hasta güvenliği üzerinde ciddi sorunlara, mesleki gelişimlerinin engellenmesine ve işten ayrılmalara sebep olan küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Negussie ve Oliksa, 2020). Hasta bakım kalitesini ve çalışan memnuniyetini artırmak için sağlık organizasyonlarının önemli iş gücü olan hemşirelerde motivasyonun sağlanması oldukça önemlidir (Pandey ve ark., 2018). Hemşirelerin motivasyon düzeylerinin iyileştirilmesinin, hemşirelik hizmetlerinin etkinliğinin artırılması için gerekli olduğu ve sağlık hizmetlerinin temel bileşenlerinden biri olduğu bilinmektedir (Isfahani ve ark., 2020). Bu nedenle motivasyonu artırmaya yönelik müdahalelerin planlanması, hasta ve hemşire çıktılarının iyileştirilmesine yönelik etkilerinin belirlenmesi önemlidir. Literatürde hemşirelerin motivasyonlarını artırıcı müdahaleler ile ilgili sınırlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır.

Bu çalışmayla, hemşireler için bir güç kaynağı ve örgütsel olumlu çıktılar için aracı olan motivasyona dikkat çekilerek, motivasyon artırıcı müdahaleler incelenmiştir.

2. Yöntem

2.1. Amaç

Bu sistematik incelemenin amacı, hemşirelerin motivasyonunu artırmaya yönelik müdahaleleri araştırmaktır.

2.2. Araştırma sorusu

Hemşirelerin motivasyonlarını artırmak amacıyla hangi müdahaleler kullanılmıştır?

2.3. Tasarım

Araştırma sistematik inceleme olarak tasarlanmıştır. PRISMA rehberi kullanılmıştır.

2.4. Arama evreni ve veri toplama

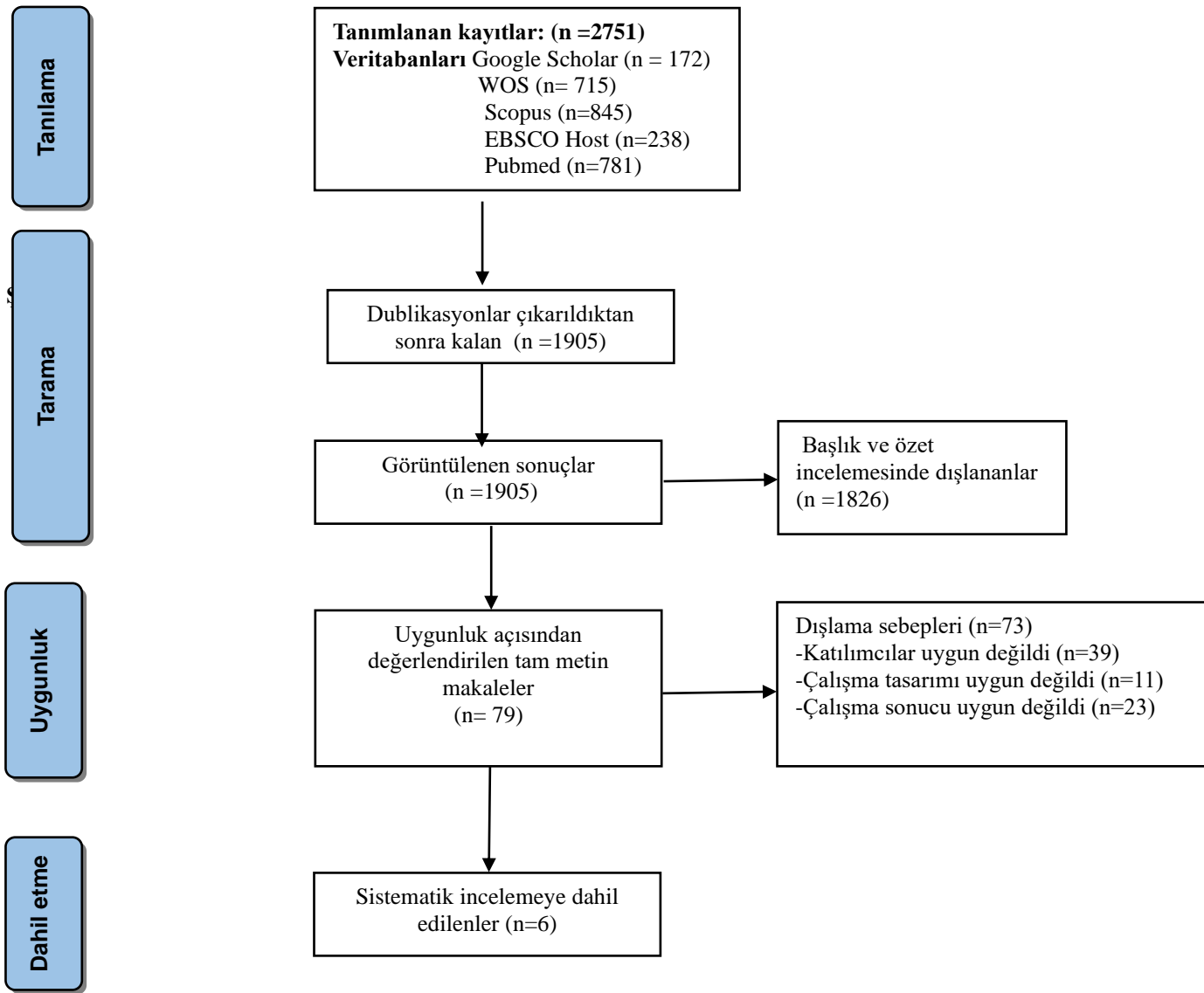
Çalışma, 2023 yılı Ekim ve Aralık ayları arasında beş farklı veri tabanında (Scopus, Google Scholar, EBSCO Host, Pubmed, Web of Science) gerçekleştirilmiştir. Hemşirelik araştırmalarının çoğunlukla yayımlandığı veri tabanları olmasından ötürü, bu veri tabanları seçilmiştir. Taramalar İngilizce olarak "nursing", "nurses", "motivation", "motivation booster", "improve motivation" ve "intervention" anahtar kelimeleri kullanılarak yapılmıştır. Arama stratejisi Tablo 1. de gösterilmiştir.

Tablo 1. Veri toplama basamakları

ANAHTAR KELİMELER	nursing, nurses, motivation, motivation booster, improve motivation, intervention app
TARAMA 1.	nursing (Topic) AND motivation (Topic) OR motivation booster (Topic) OR app (Topic) OR improve motivation (Topic) AND intervention (Topic) and Open Access and Article (Document Types) and Nursing (Web of Science Categories)
TARAMA 2.	"nursing" or "nurses" and "motivation" or "improve motivation" and "intervention" or "app" (Google Scholar Categories)
TARAMA 3.	(TITLE-ABS-KEY (nursing) AND TITLE-ABS-KEY (motivation) OR TITLE-ABS-KEY (motivation AND booster) OR TITLE-ABS-KEY (app) OR TITLE-ABS-KEY (improve AND motivation)) AND TITLE-ABS-KEY (intervention) AND (LIMIT-TO (OA , "all")) AND (LIMIT-TO (DOCTYPE , "ar")) AND (LIMIT-TO (SUBJAREA , "NURS")) (Scopus Categories)
TARAMA 4.	nursing AND motivation OR Motivation booster OR improve motivation OR app AND intervention -all subject-full text-all time- just nursing-just article (EBSCO Host Categories)
TARAMA 5.	(((((("nurses"[Title/Abstract]) OR ("nursing"[Title/Abstract])) AND ("motivation"[Title/Abstract])) OR ("motivation booster"[Title/Abstract])) OR ("improve motivation"[Title/Abstract])) OR ("app"[Title/Abstract]) AND ("intervention" "[Title/Abstract]) (Pubmed Categories)

Taramada yıl kısıtlaması getirilmemiş ve tüm yıllar taranmıştır. Müdahale türüne yönelik herhangi bir sınırlama getirilmemiştir; bu sayede mümkün olduğunca geniş bir literatüre ulaşılması hedeflenmiştir.

Araştırma sürecinde PICOS uygunluk kriterleri dikkate alınarak orijinal çalışmalar seçilmiş ve PRISMA rehberi doğrultusunda çalışma yürütülmüştür. Taramalar sonucunda 1826 çalışma değerlendirilmiş, dışlama kriterlerine uyan çalışmalar çıkarıldıktan sonra 79 çalışma derinlemesine incelenmiştir. Nihai olarak 6 çalışma bu sistematik incelemeye dahil edilmiştir. Çalışmaların seçim süreci PRISMA akış diyagramında gösterilmiştir (Şekil 1.).

Şekil 1. PRISMA akış diyagramı

2.5. Dahil edilme kriterleri

Bu sistematik inceleme, Sistematik İncelemeler ve Meta-Analizler için Tercih Edilen Raporlama Ögeleri (PRISMA; Page ve ark., 2021) tarafından yönlendirilmiştir. Katılım kriterlerini formüle etmek için PICOS formatı benimsenmiştir (Higgins ve ark., 2017).

Tablo 2. PICOS formatı

P (Patient/ Katılımcı)	Hemşireler (Sadece alanda çalışan hemşireler, hemşire/ stajyer öğrenciler ya da diğer sağlık personeli dahil değil)
I (Intervention/ Müdahale)	Motivasyon artırıcı uygulama veya araç (hemşirelere ait her türlü motivasyon örneğinin; iş, öğrenme, araştırma motivasyonu gibi)
C (Comparison/ Karşılaştırma grubu)	Diğer hemşireler
O (Outcome/ Sonuç)	Hemşirelerin iş çıktılarındaki/ davranışlarındaki/ mental sağlıklarındaki motivasyonel değişim
S (Study design/ Çalışma Deseni)	Randomize kontrollü çalışmalar, yarı deneysel tasarım veya tek gruplu, ön test-son test tasarımı

Bu süreçte dahil edilme kriterleri; hemşirelik alanına yönelik müdahalelerin yer aldığı, deneysel ya da yarı deneysel çalışmaları içeren, sadece İngilizce yazılan ve hemşirelerin motivasyonunu artırmaya yönelik olanlardır. Dahil edilmeyen çalışmalar ise, başlık ve özetleri konu ile ilgili olmayan, literatür derlemesi ve sistematik derlemeleri, niteliksel araştırmalar, hemşirelik öğrencileri ve hemşirelik dışında sağlık çalışanlarını kapsayan çalışmalardır. Kalite değerlendirmesi sonucu dışlanan çalışma yoktur.

2.6. Çalışmanın yürütülmesi

Analiz sürecinde değerlendirilecek makalelere ilişkin bilgilerin kayıt altına alınması için bir kontrol listesi oluşturulmuştur. Bu kontrol listesinde yazar(lar), yıl ve ülke, örneklem, çalışma tasarımı, katılımcılar, amaç, müdahaleler ve sonuçlar belirtilmiştir.

2.7. Müdahale kategorisi

Awa ve arkadaşları (2010) ve Dreison ve arkadaşlarının (2018) çalışmalarında müdahaleleri, kişiye yönelik, organizasyona yönelik ve kombine müdahaleler olarak sınıflandırdığı için bu çalışmada aynı şekilde sınıflandırma yapılmıştır. Kişiye yönelik müdahale programları, kişisel başa çıkma becerilerini, sosyal desteği veya farklı rahatlama egzersizlerini içerirken, organizasyona yönelik müdahaleler genellikle görevin yeniden yapılandırılması veya denetimi gibi çalışma prosedürlerinde değişiklikleri içerir. Kombine müdahaleler, her iki grubun müdahalelerinin birleştirildiği durumları ifade eder. İncelemeye alınan araştırma makalelerinde hastane ortamında uygulanmak üzere geliştirilmiş oyunlaştırma müdahalesi, 7/24 rehabilitasyon programı, iş öncesi eğitiminde ters yüz edilmiş sınıf ve zihin haritası yöntemi, performans dayalı teşvikler, kendi kararını tayin teorisini temel alan eğitim ve mentörlük uygulaması motivasyonu artırıcı müdahale olarak kullanılmıştır. Bu çalışmadaki müdahale sınıflandırmasında, müdahalelerin tümünün kişiye yönelik müdahale olduğu görülmüştür.

2.8. Bias ve kalite değerlendirmesi

Çalışmalar, bias riskini değerlendirmek için Cochrane İş Birliği aracı kullanılarak iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak değerlendirilmiştir. İki araştırmacının değerlendirmeleri, araştırmacılar arasında yapılan fikir birliği toplantısında karşılaştırılmış ve varsa farklılıklar fikir birliğiyle giderilmiştir. Aşağıdaki ön yargı kriterleri kullanılmıştır (Higgins ve ark., 2017): rastgele dizi oluşturma (seçim ön yargısı), tahsis gizleme (seçim ön yargısı), katılımcıların ve personelin körleştirilmesi (performans ön yargısı), sonuç değerlendirmesinin körleştirilmesi (tespit ön yargısı), eksik sonuç verileri (yıpranma ön yargısı), seçici raporlama (raporlama ön yargısı), diğer ön yargılar. İncelenen çalışmalarda bias hatası riski üç düzeyde değerlendirilmiştir: düşük, belirsiz ve yüksek.

Sistematiik incelemeeye dahil edilen çalışmalar kalite açısından bağımsız olarak, Joanna Briggs Enstitüsü (JBI) tarafından oluşturulmuş randomize kontrollü çalışmalar için kontrol listesi kullanılarak değerlendirilmiştir. Kontrol listesinde yer alan her bir madde “Evet= 1, Hayır= 0, Belirsiz= 0 veya Geçerli değil= 0” şeklinde puanlanmakta ve en fazla 13 puan alınabilmektedir. Çalışmaların 1-2 maddeden “hayır/belirsiz/uygulanmaz” olarak değerlendirilmesi “düşük riskli zayıflık”, 3-4 maddenin “hayır/belirsiz/uygulanmaz” olarak değerlendirilmesi “orta riskli zayıflık” ve 5-8 maddenin “hayır/belirsiz/uygulanmaz” olarak değerlendirilmesi “yüksek riskli zayıflık” olarak değerlendirilmektedir (JBI, 2020).

2.9. Veri sentezi

Çalışmalarda motivasyon ölçüm aracı olarak aynı araçlar kullanılmadığından meta-analiz yürütülemedi, müdahalelerin tanımlanması ile çalışma yürütülmüştür.

2.10. Çalışmanın Etik Yönü

Araştırmanın insanlar ve/veya hayvanlar üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığından, etik kurul izni gerekmemektedir.

3.Bulgular

2.11. Dahil edilen çalışmaların özellikleri

alışmalar, yazar(lar), yıl ve ülke, örneklem, çalışma tasarımı, katılımcılar, amaç, müdahaleler ve sonuçlar açısından incelenmiştir. Bu sistematiik incelemeeye dahil edilen altı çalışma, 2016-2022 yılları arasında yürütülmüş ve toplamda 350 hemşire üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda hemşire örneklemi, cerrahi servis hemşireleri (n=18), rehabilitasyon bakım hemşireleri (n=37), işe yeni başlayan ve oryantasyonda olan hemşireleri (n=92), yönetici hemşireleri (n=117), kadın doğum hemşireleri (n=36) ve anne sağlığı hemşireleri (n=50) gibi farklı deneyim düzeyleri ve uzmanlık alanları olan hemşirelerden oluşmuştur. Çalışmaların tasarımları arasında bir randomize kontrollü deneysel (Liu vd., 2022), üç yarı deneysel (Aninanya vd., 2016; Setyohariyati, Tarigan & Aima, 2019; Koivisto vd., 2022) ve iki tek gruplu ön-son test tasarımlı araştırmalar (Loft vd., 2018; Krauch, 2022) yer almıştır. Çalışmaların coğrafi dağılımı ise Endonezya (Setyohariyati, Tarigan & Aima, 2019); ABD (Krauch, 2022); Danimarka (Loft vd., 2018); Çin (Liu vd., 2022); Gana (Aninanya vd., 2016) ve Finlandiya’ dan (Koivisto vd., 2022) oluşmuştur (Tablo 3.).

Çalışmalarda hemşirelerin iş motivasyonunu (n=4) (Koivisto vd., 2022; Loft vd., 2018; Setyohariyati, Tarigan & Aima, 2019; Aninanya vd., 2016), öğrenme motivasyonunu (n=1) (Liu vd., 2022) ve öz motivasyonunu (n=1) (Krauch, 2022) artırmak amaçlanmıştır.

Çalışmalarda motivasyonu artırmak amacıyla kullanılan müdahaleler şunlardır:

- **Oyunlaştırma:** Finlandiya’da 18 cerrahi servis hemşiresi ile yapılan yarı deneysel çalışmada (Koivisto vd., 2022), hastane ortamında uygulanan oyunlaştırma müdahalesinin hemşirelerin motivasyonunu artırdığı görülmüştür. Hemşirelerin içsel motivasyonuna odaklanılmıştır. Oyunlaştırmanın genellikle içsel motivasyonun kullanımına dayandığı da belirtilmiştir. Oyunlaştırma müdahalesinin içeriği, oyun içinde hemşirelerin sürekli geri bildirim almalarına dayanmaktadır. Bu geri bildirimler, post-operatif hastalarda komplikasyon oluşup oluşmadığı geri bildirim, hastaya verilen eğitimin etkililiğinin geri bildirim, iş arkadaşları ve yöneticilerinden alınan geri bildirimleri içermektedir. Hemşireler her vardiya sonrası oyunları tamamlamışlardır, müdahale dokuz hafta sürmüştür. Her hafta yapılan odak grup görüşmeleri ile oyunlaştırma desteklenmiş ve temalar belirlenmiştir. Bu görüşmeler sonucunda hemşirelerin iş motivasyonunu etkilediği düşünölen faktörlerin olumlu geri bildirim, uzmanlığın kullanımı ve iyi bir iş yeri atmosferi olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerden

yapılandırılmış görüşmeler yoluyla, özerklik, yeterlilik ve ilişkisellik perspektiflerinden içsel iş motivasyonunu ortaya çıkaran ve sürdüren koşulları açıklamaları istenmiştir. Bu görüşmelerin ana sonuçlardan biri, hasta sonuçları ile ilgili geri bildirim almanın hemşirelerin yeterlilik deneyiminde önemli bir faktör olmasıdır. Aynı zamanda bu görüşmelerin sonuçları, Hemşirelerin Günlük İş Motivasyonu Deneyimi (DEWMnur) adlı bir anketin geliştirilmesinde kullanılmıştır.

- **7/24 Rehabilitasyon Programı:** Danimarka'da 37 rehabilitasyon bakım hemşiresi ile ön test-son test deseninde yürütülen çalışma, 7/24 rehabilitasyon programının hemşirelerin motivasyonunu artırdığını ortaya koymuştur (Loft vd., 2018). Hemşirelerin içsel motivasyonuna odaklanılmıştır. Hemşireler üç ay boyunca yapılandırılmış görüşmelere alınmıştır. Bu görüşmeler, her biri üç saat süren ve aralarına uygulamalı çalışmalar serpiştirilmiş bir eğitim programı olarak tasarlanmıştır. Programı alan hemşirelerin rehabilitasyonda kendi rollerine ilişkin farkındalıkları ve motivasyonları artmıştır. Bu müdahale, aynı zamanda hemşirelerin iş-aile yaşam dengelerini koruyarak işte daha motive olmalarına olanak tanımıştır.
- **Ters Yüz Sınıf ve Zihin Haritası Yöntemi:** Çin'de işe yeni başlayan 92 hemşire ile randomize kontrollü desende yürütülen bu çalışmada (Liu vd., 2022), yeni işe başlayan hemşirelerin oryantasyon eğitiminde kullanılan ters yüz sınıf ve zihin haritası yönteminin, hemşirelerin iş motivasyonunu artırdığı görülmüştür. Değerlendirme aracı olarak öğrenme motivasyonu, öz yönetim yeteneği, öğrenme iş birliği yeteneği ve bilgi kalitesi olmak üzere dört boyuttan oluşan, "Hemşirelik öğrencilerinin kendi kendine öğrenme yeteneği değerlendirme ölçeği" kullanılmıştır. Kontrol grubuna sıradan bir eğitim programı, müdahale grubuna ise ters yüz sınıf ile birlikte zihin haritası öğretim yöntemi uygulanmış ve hemşirelerin içsel motivasyonuna odaklanılmıştır. Eğitim sürecinin yenilikçi yöntemlerle güçlendirilmesi, yeni hemşirelerin işlerine daha hızlı uyum sağlamalarını ve daha motive bir şekilde çalışmalarını sağlamıştır.
- **Performansa Dayalı Teşvikler:** Gana'da 50 anne sağlığı hemşiresi ile yarı deneysel desende yürütülen çalışma (Aninanya vd., 2016), performansa dayalı teşviklerin hemşirelerin motivasyonunu artırdığı sonucuna varmıştır. Hemşirelerin dışsal motivasyonuna odaklanılmıştır. Altı sağlık kurumunda 2 yıl boyunca müdahale uygulanmıştır. 50 müdahale öncesi ve sonrası yapılandırılmış görüşme ve 66 müdahale sonrası derinlemesine görüşme gerçekleştirilerek sonuçlar alınmıştır. Performansa dayalı teşvikler iki yılda bir düzenlenen törenlerde en iyi performans gösteren sağlık çalışanlarına verilen mali (buzdolabı, televizyon vb. ürünler) ve mali olmayan (tanınma sertifikası vb.) ödüllerden oluşmuştur. Sonuçlar görüşmelerde yapılandırılmış motivasyon anketi ile ölçülmüştür. Performansa dayalı teşviklerin, sağlık çalışanlarının işlerine daha fazla zaman ayırmasını ve verimliliğin artırılmasını sağladığı da belirtilmiştir.
- **Mentörlük Müdahalesi:** Endonezya'da 117 yönetici hemşire ile yarı deneysel desende yürütülen çalışmada (Setyohariyati vd., 2019), mentörlük hemşirelerde motivasyon artırıcı bir müdahale olarak incelenmiş ve bu müdahalenin ayrıca yönetici hemşirelerde tükenmişliği azalttığı görülmüştür. Hemşirelerin içsel motivasyonuna odaklanılmıştır. Mentörlük uygulaması 12 hafta boyunca haftada 3-4 görüşme ile yapılmış ve motivasyon anketi kullanılarak uygulama sonrası ölçüm yapılmıştır. Mentörlük, hemşirelerin işe olan bağlılıklarını artırarak, daha fazla özerklik ve katılım sağlamalarına olanak tanımıştır.
- **Kendi kararını verme teorisini temel alan eğitim müdahalesi:** ABD'de 36 kadın doğum hemşiresi ile ön test-son test çalışma deseninde yürütülen çalışmada (Krauch, 2022) kendi kararını verme teorisini temel alan eğitim müdahalesinin sonuçları değerlendirilmiştir.

Hemşirelerin içsel motivasyonuna odaklanılmıştır. 30 dk çevrimiçi video sunumu ile eğitimler verilmiştir. Öz motivasyon, Güven Ölçeği, Genel Öz Yeterlilik Ölçeği ve İçsel Motivasyon Envanteri alt ölçekleri ile motivasyonları ölçülmüştür. Müdahale sonucunda hemşirelerin öz motivasyonlarının arttığı görülmüştür.

Çalışmalarda motivasyonu ölçmek için İş Motivasyonu Deneyimi Anketi (DEWMnur) (Koivisto vd., 2022), Motivasyon Anketi (Setyohariyati, Tarigan & Aima, 2019), COM-B Davranışı Teşhis Formu (program, yetenek [C], fırsat [O] ve motivasyon [M]) (Loft vd., 2018), Hemşirelikte Kendi Kendine Öğrenme Yeteneği Değerlendirme Ölçeği öğrenme motivasyonu alt boyutu (Liu vd., 2022), OB-CMI (İçsel Motivasyon Envanteri alt ölçeği) (Krauch, 2022), Yapılandırılmış Motivasyon Anketi (Aninanya vd., 2016) kullanılmıştır.

Tablo 3. Sistematik incelemeye dahil edilen çalışmaların özellikleri

Çalışmanın künyesi	Çalışmanın türü	Ülke	Örneklem	Amaç	Motivasyon artırıcı müdahale	Müdahalenin uygulanması/ Ölçüm aracı	Sonuç
Koivisto vd., 2022	Yarı deneysel	Finlandiya	18 cerrahi servis hemşiresi	Hastane ortamında uygulanmak üzere bir oyunlaştırma müdahalesi geliştirmek ve bu müdahalenin hemşirelerin iş motivasyonuna etkilerini değerlendirmek	Oyunlaştırma müdahalesi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Müdahale 9 hafta sürmüştür ve hemşireler her vardiya sonrası oyun dinamiklerini tamamlamışlardır. ➤ Odak grup görüşmesi ile Oyunlaştırma grubuna hasta performansı hakkında geri bildirim verilmiş. • Günlük İş Motivasyonu Deneyimi anketi (DEWMnur) 	Sürekli geri bildirim almanın iş motivasyonu üzerinde etkisi olduğu belirlenmiş
Loft vd., 2018	Ön test-son test çalışması	Danimarka	37 rehabilitasyon bakım hemşiresi	7/24 Rehabilitasyon adında geliştirilen eğitim programıyla Hemşirelerin yetenekleri, fırsatları ve çalışma motivasyonları ile ilgili sonucu değerlendirmek,	7/24 Rehabilitasyon eğitim programı	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 3 aylık bir sürede hemşireler 15 yataklı akut inme ünitesinde eğitime alındı. • COM-B Self-Değerlendirme Anketi ve COM-B Davranışı Teşhis Formu kullanılmıştır. • Yapılandırılmış görüşme 	Eğitim alan hemşirelerin rehabilitasyonda kendi rollerine ilişkin farkındalıkları ve motivasyonları arttırmış
Liu vd., 2022	Randomize kontrollü çalışma	Çin	İşe yeni başlayan 92 hemşire (46 müdahale, 46 kontrol)	Yeni işe alınan hemşirelerin iş öncesi eğitiminde ters yüz edilmiş sınıf ve zihin haritasının etkileri	İş öncesi eğitiminde ters yüz edilmiş sınıf ve zihin haritası yöntemi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kontrol grubuna sıradan bir eğitim programı, müdahale grubuna ise ters yüz sınıf + zihin haritası öğretim yöntemi uygulanmış. • Hemşirelikte Kendi Kendine Öğrenme Yeteneği Değerlendirme Ölçeği öğrenme motivasyonu alt boyutu 	Müdahale sonrası öğrenme motivasyonu artmış

Setyohariyati, Tarigan & Aima, 2019	Yarı deneysel	Endonezya	117 yönetici hemşire (88 müdahale 29 kontrol)	Mentörlük uygulamasının yönetici hemşire tükenmişliği ve motivasyonuna etkisi	Mentörlük uygulaması	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mentörlük uygulaması 12 hafta boyunca 3-4 görüşme yapılmış • Motivasyon anketi 	Müdahaleden sonra motivasyon artışı belirlenmiş.
Krauch, 2022	Ön test-son test tasarım	ABD	36 kadın doğum hemşiresi	Obstetrik Komorbidite İndeksi (OB-CMI) ve Kendi Kaderini Belirleme teorisine dayalı yenilikçi bir eğitim müdahalesi ile kadın doğum hemşirelerinin öz motivasyonunu arttırmak	Kendi kararını verme teorisini temel alan eğitim müdahalesi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 30 dk çevrimiçi video sunumu • Öz motivasyon, Güven Ölçeği, Genel Öz Yeterlilik Ölçeği ve İçsel Motivasyon Envanteri alt ölçekleri ile ölçülmüştür. 	Hemşirelerin öz motivasyon düzeylerinin arttığı belirlenmiş.
Aninanya vd., 2016	Yarı deneysel	Gana	50 anne sağlığı hemşiresi	Performansa dayalı teşviklerin (PBI) hemşirelerin motivasyonuna etkilerini değerlendirmek	Performansa dayalı teşvikler	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 6 sağlık tesisinde 2 yıl boyunca uygulanmış. 50 müdahale öncesi ve sonrası yapılandırılmış görüşme ve 66 müdahale sonrası derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. ➤ Performansa dayalı teşvikler (PBI) iki yılda bir düzenlenen törenlerde en iyi performans gösteren sağlık çalışanlarına verilen mali (buzdolabı, TV vb. ürünler) ve mali olmayan (tanınma sertifikası vb.) ödüllerden oluşuyordu. • Yapılandırılmış motivasyon anketi 	PBI (Performansa dayalı teşvikler) hemşirelerin motivasyonları ile ilişkilendirilmiştir.

Tablo 4. Çalışmaların metodolojik kalite değerlendirmeleri

Çalışma künyesi	Kriter													Toplam (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Aninanya vd., 2016	E	E	E	E	B	B	E	E	E	E	B	E	H	9/13(%62,2)
Koivisto vd., 2022	E	E	E	E	H	H	E	E	E	E	B	E	E	10-13(%76,4)
Loft vd., 2018	E	B	B	B	B	B	E	E	E	E	H	E	E	7/13 (%53,8)
Liu vd., 2022	E	B	B	E	H	H	E	E	B	E	H	E	E	7/13 (%53,8)
Krauch, 2022	E	E	E	E	B	B	E	E	H	E	B	E	E	9/13(%62,2)
Setyohariyati, Tarigan & Aima, 2019	H	E	H	E	B	B	E	E	E	E	B	E	E	8/13(%61,5)

E = Evet; H = Hayır; B = Belirsiz; G = Geçerli değil; (1-13: Joanna Briggs Enstitüsü tarafından oluşturulmuş randomize kontrollü çalışmalar için)

3. Tartışma

Hemşirelerin motivasyonlarının artırılması yönetici hemşirelerin temel sorumluluklarından biridir (Camacho ve Moreira, 2021; Priyantini ve Ayatulloh, 2023). Hemşirelerin iş performansını artırmak, işten ayrılmayı azaltmak, hasta bakım kalitesini yükseltmek ve tükenmişliği önlemek için hemşirelerin motivasyonunu artırıcı girişimlerin bilinmesi gereklidir (Fernet ve ark., 2017; Negussie ve Oliksa, 2020; Kuka ve ark., 2021; Priyantini ve Ayatulloh, 2023). Bu sistematik incelemede, hemşirelerin motivasyonunu artırmaya yönelik müdahaleler ele alınmıştır. Çalışma sonuçlarının politika yapıcılara ve yöneticilere hemşirelere motivasyonu artırmaya yönelik stratejiler planlamada rehberlik edebileceği düşünülmektedir.

Birçok çalışma hemşirelerin motivasyonunun artırılmasına gereksinim olduğunu belirtmektedir (Negussie ve Oliksa, 2020; Priyantini ve Ayatulloh, 2023). Bu çalışma hemşirelerin motivasyonunu artırmaya yönelik araştırmaların oldukça sınırlı olduğunu ve daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma sayısının sınırlı olmasının çeşitli nedenleri olabilir. Bunlardan birincisi motivasyonun soyut bir kavram olması nedeniyle objektif bir ölçüm ve değerlendirme yapmadaki zorluklar olması olabilir (Huston, 2023). İkinci olarak, müdahale araştırmaları yürütmek, fonlama ve personel zamanı da dahil olmak üzere önemli kaynaklar gerektirir. Bu durum bazı araştırmacılar ve kuruluşlar için engel oluşturabilir (Pandey ve ark., 2018). Son olarak, hemşirelerin motivasyonu gibi yönetsel ve psikososyal konuların hemşirelik araştırmalarında öncelikli olarak görülmemesi olabilir. Gelecek çalışmalarda hemşirelerin motivasyonunun artırılmasına yönelik girişimsel çalışmalara odaklanılması yararlı olacaktır.

Araştırmaya dahil edilen altı çalışmadan sadece biri randomizasyona sahipti (Liu vd., 2022). Randomize kontrollü çalışmalar kanıt düzeyi yüksek çalışmalardır (Ruzbarsky ve ark., 2021). Buna karşılık, randomize olmayan denemeler yanlılık riski taşıyabilir, bu da girişimsel etkilerinin belirlenmesini zorlaştırır (Hür ve ark., 2021). Hemşire motivasyonunu artırmaya yönelik çalışmalarda hem yanlılık riskini önlemek hem de müdahalelerin sonuçlarını etkileyebilecek diğer faktörlerden ayrıştırarak güçlü kanıtlar sunmak için daha fazla Randomize kontrollü çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Araştırmacıların çalışmalarında Randomize kontrollü çalışmalara öncelik vermeleri güçlü kanıtların oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Sistematik incelemeye alınan Aninanya ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında, Performansa dayalı teşviklerin hemşirelerin motivasyonuna etkilerini değerlendirilmiş ve ilişkili olduğu belirtilmiştir. Sağlık çalışanı motivasyonunun, işte tutmayı ve performansı iyileştirdiği bilinmektedir (Willis ve ark., 2008). Geliştirilmiş performans, daha fazla motivasyonla sonuçlanan bir başarı duygusu sağlayabilir.

Koivisto ve arkadaşlarının (2022) cerrahi hemşireleri ile yaptıkları çalışmada, oyunlaştırma müdahalesinin motivasyon düzeyini artırdığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda hemşirelerde motivasyonun artmasıyla hastaya verilen eğitim sıklığı ve niteliğinin de arttığı ve bu durumda post-

operatif komplikasyonların oluşumunu azalttığı tespit edilmiştir. Literatürde oyunlaştırma müdahalesinin hemşire motivasyonuna etkisi ile sınırlı bilgiye ulaşılmıştır. Ancak hemşirelik öğrencilerinin eğitiminde kullanılan oyunlaştırmanın öğrenme motivasyonlarını artırdığı görülmüştür (Fawaz ve ark., 2016; İnangil ve ark., 2022). Buradan hareketle oyunlaştırma müdahalelerinin hastanelerde kullanılabilmesi, yoğun iş yükü ve stres altındaki hemşirelerde bir mola ve kendilerine ayrılmış alan yaratabileceği ve bu yolla da motivasyonlarının artırılabilmesi söylenebilir.

Liu ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında, yeni işe alınan hemşirelerin iş öncesi eğitiminde (oryantasyon) ters yüz edilmiş sınıf ve zihin haritasının etkileri araştırılmış ve bu müdahalenin hemşirelerde motivasyonu artırdığı tespit edilmiştir. Destekler nitelikte ters-yüz edilmiş eğitim yönteminin hemşirelik öğrencilerinde de motivasyonu artırdığı bilinmektedir (Choi ve ark., 2015). Oryantasyon eğitimlerinin hemşirelerde işe karşı oluşabilecek iyi ya da kötü ön yargı konusunda etkili olduğu ve bu eğitimlerde kullanılan yöntemlerin hemşirelerin iş-öğrenme motivasyonlarını artırabileceği söylenebilir. Sağlık kurumlarının işe başlayış sürecinde kullandıkları eğitim yöntemine ve içeriğine önem vermeleri gerektiği ve bu uygulamanın işe yeni başlayan hemşirelerin motivasyonlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda hızlı bir uyum süreci sayesinde, hemşirelerde uygun bir oryantasyon iç motivasyonu ve işe bağlılığı artıracaktır.

Loft ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında, 7/24 Rehabilitasyon programının hemşirelerde motivasyonu artırdığı tespit edilmiştir. Hemşirelerin fiziksel aktivite düzeylerinin yaşam kalitesi ve iyi oluşları ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Aydın ve Kamuk, 2021). Aktivite, rehabilitasyon programları, spor müdahalelerinin hemşirelerde kendilerine iş-aile arasından ayrı bir alan yaratarak, dinlenmelerini sağladıkları ve motivasyonlarını artırdığı söylenebilir. Bu nedenle sağlık kurumlarında hemşireler için rehabilitasyon ve fiziksel aktivite gruplarının, fiziksel aktivite zamanlarının oluşturulup hemşirelerin motivasyonlarını artırıcı bir araç olarak uygulama alanlarında kullanılabilmesi düşünülmektedir.

Setyohariyati, Tarigan ve Aima (2019)'nın çalışmasında, mentörlük müdahalesinin yönetici hemşirelerde motivasyon düzeyini artırdığı ve artan motivasyonun tükenmişliği azaltmak konusunda da etkili olduğu tespit edilmiştir. Mentörlük müdahalesinin motivasyonu artırdığını gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Jyoti ve Rani, 2019; Uzunpınar ve ark., 2023; Yeşiltaş, 2023). Mentörlük, çalışanların moralini yükseltip, onları kurumsal hedeflere ulaşma konusunda motive etmekte ve çalışanların işe katılımını, organizasyonel süreçlerde verimliliği arttırmada bir araç olmaktadır (Baran ve Zarzycki, 2021).

Krauch (2022)'in çalışmasında, Obstetrik Komorbidite İndeksi (OB-CMI) ve Kendi Kaderini Belirleme teorisine dayalı yenilikçi bir eğitim müdahalesi ile kadın doğum hemşirelerinin öz motivasyonunun arttığı tespit edilmiştir. Kendi Kaderini Belirleme teorisi, motivasyonu etkileyen faktörleri keşfetmek için daha önce kullanılmış olan kapsamlı bir insan gelişimi teorisidir ve eğitim/öğrenme motivasyonunu artırdığı bilinmektedir (Ryan ve Deci, 2020).

Araştırmaya dahil edilen altı çalışmada farklı müdahaleler uygulandığı belirlenmiştir. Dreison ve arkadaşları (2018) mental iyi oluşu arttıracak müdahaleleri, kişiye yönelik, organizasyona yönelik ve kombine müdahaleler olarak sınıflandırmıştır. Kişiye yönelik müdahale programları, kişisel başa çıkma becerilerini, sosyal desteği veya farklı rahatlama egzersizlerini içerirken, organizasyona yönelik müdahaleler genellikle görevin yeniden yapılandırılması, karar alma süreçlerine katılım veya denetim gibi çalışma prosedürlerinde değişiklikleri içermektedir. Kombine müdahaleler ise, her iki grubun müdahalelerinin birleştirildiği durumları ifade etmektedir (Awa ve ark., 2010). Bu sınıflamaya göre incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen çalışmalarda müdahalelerin tümünün kişiye yönelik müdahale olduğu görülmüştür. Hemşirelerin motivasyonu üzerinde kişisel ve örgütsel birçok faktörün etkili olduğu bilinmektedir (Baljoon ve ark., 2018; Negussie ve Oliksa, 2020). Kişisel girişimlere odaklanmak, iş yükü, yetersiz liderlik, düşük ücret gibi kurumsal sorunları göz ardı ederek,

hemşirelerin motivasyon kaybının temel nedenlerine çözüm sunmayabilir (Awa ve ark., 2010). Kişiyeye yönelik motivasyon artırıcı stratejiler (örneğin, eğitim programları veya ödüllendirme sistemleri) kısa vadede işe yarayabilir, ancak uzun vadede sistemsel iyileştirmeler yapılmadığında etkilerini yitirebilir. Bu nedenle yönetici hemşirelerin hemşire motivasyonunu artırmak için farklı müdahaleleri araştırması, çalışanların ve örgütlerinin özelliklerine uygun birleşik müdahaleler geliştirmesi yararlı olacaktır.

Sınırlılıklar

Bu sistematik incelemenin bazı sınırlılıkları mevcuttur. İlk olarak, literatürde motivasyonu artırıcı müdahaleleri inceleyen çalışmaların sınırlı olması, bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Dahil edilen çalışmaların büyük çoğunluğunun farklı ülkelerde yapılmış olması, kültürel ve organizasyonel farklılıkların motivasyon üzerindeki etkisini net bir şekilde ortaya koymayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca, müdahalelerin uzun vadeli etkilerini inceleyen çalışma sayısı az olduğundan, müdahalelerin sürdürülebilirliği hakkında kesin bir sonuca varmak mümkün değildir. Çalışmalarda kullanılan ölçüm araçlarının çeşitliliği, müdahalelerin karşılaştırılabilirliğini azaltmaktadır.

4. Sonuç

Bu sistematik inceleme, hemşirelerin motivasyonunu artırıcı girişimlere daha fazla odaklanılması gerektiğini ortaya koymuştur. Hastane ortamında uygulanmak üzere geliştirilmiş oyunlaştırma müdahalesi, 7/24 rehabilitasyon programı, iş öncesi eğitiminde ters yüz edilmiş sınıf ve zihin haritası yöntemi, performansa dayalı teşvikler, kendi kararını tayin teorisini temel alan eğitim ve mentörlük uygulaması gibi farklı müdahalelerin uygulanması hemşirelerin motivasyonunu artırmada yararlı olabilir. Gelecekteki araştırmalarda hem kişiye hem de kuruma yönelik birleşik müdahaleler üzerine odaklanılması ve daha fazla randomize kontrollü ve teori temelli çalışmalara yer verilmesi sürdürülebilir motivasyon stratejilerinin belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

Finansal Destek

Yazarlar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Etik Beyanı

Bu çalışmanın yürütülmesinde ve yazılmasında bilimsel ve etik ilkelere uyduğumuzu, kullanılan tüm kaynaklara usulüne uygun olarak atıfta bulunduğumuzu beyan ederiz.

Yazar Katkıları İlk yazar %60, ikinci yazar %40

Çalışma konsepti ve tasarımı: F. K., M.Ö. ***Veri tarama:*** M.Ö. ***Veri analizi ve yorumlama:*** F. K., M.Ö. ***Makale yazımı:*** M.Ö, F.K. ***Eleştirel inceleme:*** F. K.

Financial Support

The authors declared that they received no financial support for the study.

Conflict of Interest

The authors have declared no conflict of interest.

Ethical Statement

We declare that we comply with scientific and ethical principles in conducting and writing this study, and that we duly cite all sources used.

Authorship Contributions: First author 60%, second author 40%

Concept and design: F. K., M.Ö. ***Data screening:*** M.Ö. ***Data analysis and interpretation:*** F. K., M.Ö. ***Manuscript writing:*** M.Ö, F. K. ***Critical review:*** F. K.

Kaynaklar

- Abu Yahya, O., Ismaile, S., Allari, R. S., & Hammoudi, B. M. (2019). Correlates of nurses' motivation and their demographic characteristics. In *Nursing Forum*, 54(1), 7-15. <https://doi.org/10.1111/nuf.12291>
- Aninanya, G. A., Howard, N., Williams, J. E., Apam, B., Prytherch, H., Loukanova, S., ... & Otupiri, E. (2016). Can performance-based incentives improve motivation of nurses and midwives in primary facilities in northern Ghana? A quasi-experimental study. *Global Health Action*, 9(1), 32404. <https://doi.org/10.3402/gha.v9.32404>
- Awa, W. L., Plaumann, M., & Walter, U. (2010). Burnout prevention: A review of intervention programs. *Patient Education And Counseling*, 78(2), 184–190. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2009.04.008>
- Ayalew, F., Kibwana, S., Shawula, S., Misganaw, E., Abosse, Z., Van Roosmalen, J., ... & Mariam, D. W. (2019). Understanding job satisfaction and motivation among nurses in public health facilities of Ethiopia: a cross-sectional study. *BMC Nursing*, 18(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s12912-019-0373-8>
- Aydın, Y., & Kamuk, Y. U. (2021). Hemşirelerin fiziksel aktivite düzeyleri ile yaşam kalitesi ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 88-105. <https://doi.org/10.25307/jssr.902511>
- Baljoon, R. A., Banjar, H. E., & Banakhar, M. A. (2018). Nurses' work motivation and the factors affecting It: A scoping review. *International Journal of Nursing & Clinical Practices*, 5(1), 277. <https://doi.org/10.15344/2394-4978/2018/275>
- Baran, M. & Zarzycki, R. (2021). Key effects of mentoring processes—multi-tool comparative analysis of the career paths of mentored employees with non mentored employees. *Journal of Business Research*, 124, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.11.032>
- Bodur, S., & İnfal, S. (2015). Nurses' working motivation sources and related factors: A questionnaire survey. *International Journal of Human Sciences* 12(1), 70-79. doi: 10.14687/ijhs.v12i1.2793
- Camacho, N. M. C., & Moreira, H. M. F. (2021). Estratégias motivacionais no trabalho de Enfermagem: revisão sistemática de literatura. *Pensar Enfermagem Journal of Nursing*, 25(2), 33-52. <https://doi.org/10.56732/pensarenf.v25i2.184>
- Choi, H., Kim, J., Bang, K.S., Park, Y.H., Lee, N.J. & Kim, C. (2015). Applying the flipped learning model to an Englishmedium nursing course. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 45(6), 939-948. doi: 10.4040/jkan.2015.45.6.939.
- Deressa, A.T., & Zeru, G. (2019). Work motivation and its effects on organizational performance: The case of nurses in Hawassa public and private hospitals: Mixed method study approach. *BMC Research Notes*, 12(213), 1-6. <https://doi.org/10.1186/s13104-019-4255-7>
- Dreison, K. C., Luther, L., Bonfils, K. A., Sliter, M. T., Mcgrew, J. H., & Salyers, M. P. (2018). Job burnout in mental health providers: A meta-analysis of 35 years of intervention research. *Journal of Occupational Health Psychology*, 23(1), 18–30. <https://doi.org/10.1037/ocp0000047>
- Fawaz, M. A., & Hamdan-Mansour, A. M. (2016). Impact of high-fidelity simulation on the development of clinical judgment and motivation among Lebanese nursing students. *Nurse Education Today*, 46, 36-42. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2016.08.026>
- Fernet, C., Trépanier, S.G., Demers, M., & Austin, S. (2017). Motivational pathways of occupational and organizational turnover intention among newly registered nurses in Canada. *Nursing Outlook* 65, 444-454. <https://doi.org/10.1016/j.outlook.2017.05.008>
- Halcomb, E., Smyth, E., & McInnes, S.(2018) Job satisfaction and career intentions of registered nurses in primary health care: An integrative review. *BMC Family Practice*, 19(136), 2-14. <https://doi.org/10.1186/s12875-018-0819-1>

- Higgins, J., Altman, D., & Sterne, J. (2017). Chapter 8: Assessing risk of bias in included studies. In I. J. Higgins, R. Churchill, J. Chandler, & M. Cumpston (Eds.), *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions version 5.2.0 (updated June 2017)*. Cochrane.
- Huston, C.J. (2023). *Leadership rules and management functions in nursing: theory and application*. Edition: 11. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins.
- Hür, G., Zengin, H., Suzan, Ö. K., Kolukısa, T., Eroğlu, A., & Çınar, N. (2021). Joanna Briggs Enstitüsü (Jbi) randomize kontrollü çalışmalar için kalite değerlendirme aracının Türkçe'ye uyarlaması. *Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 112-117. <https://doi.org/10.26650/JARHS2022-1100929>
- Inangil, D., Dincer, B., & Kabuk, A. (2022). Effectiveness of the use of animation and gamification in online distance education during pandemic. *CIN: Computers, Informatics, Nursing*, 40(5), 335-340. doi: 10.1097/CIN.0000000000000902
- Joanna Briggs Institute. (2020). Checklist for Randomized Controlled Trials. Critical Appraisal tools for use in JBI Systematic Reviews. Erişim adresi: <https://jbi.global/critical-appraisal-tools> (E.T. 27.12.2022)
- Jyoti, J., & Rani, A. (2019). Role of burnout and mentoring between high performance work system and intention to leave: Moderated mediation model. *Journal of Business Research*, 98,166–176. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.12.068>
- Koivisto, J. M., Haavisto, E., Kaipia, A. J., Saarinen, I. H. & Multisilta, J. (2022). The effects of gamification on nurse work motivation. In *Handbook of Research on Cross-Disciplinary Uses of Gamification in Organizations*, 262-276, IGI Global. doi:10.4018/978-1-7998-9223-6.ch012
- Krauch, E. (2022). *Nurses self-motivation following an obstetric comorbidity index educational intervention guided by self-determination theory (Doctoral dissertation, Regis College)*.
- Kuka, Y., Tamsah, H., Mulat, T. C., Kadir, I., Putra, R. S. P., Yusriadi, Y., & Prabowo, D. Y. B. (2021). Career development and motivation for the quality of nursing services. In *Proceedings of the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management*, 6306-6313.
- Liu, Y., Li, Y., Cui, X., Zhou, H., Wang, J. & Zhang, Y. (2022). Clinical study on flipped classroom and mind map in newly recruited nurses' pre-job training, *BMC Nursing*, 21(72), 1-6. <https://doi.org/10.1186/s12912-022-00843-z>
- Loft, M. I., Esbensen, B. A., Kirk, K., Pedersen, L., Martinsen, B., Iversen, H., ... & Poulsen, I. (2018). Nursing staffs self-perceived outcome from a rehabilitation 24/7 educational programme—a mixed-methods study in stroke care. *BMC Nursing*, 17(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s12912-018-0285-z>
- Negussie, B. B., & Oliksa, G. B. (2020). Factors influence nurses' job motivation at governmental health institutions of Jimma Town, South-west Ethiopia. *International Journal of Africa Nursing Sciences*, 13, 100253. <https://doi.org/10.1016/j.ijans.2020.100253>
- Page, M. J., Moher, D., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hrobjartsson, A., Lalu, M.M., Li, T., Loder, E.W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ... McKenzie, J. E. (2021). PRISMA 2020 explanation and elaboration: Updated guidance and exemplars for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372(n160), 1-36. <https://doi.org/10.1136/bmj.n160>
- Pandey, R., Goel, S., & Koushal, V. (2018). Assessment of motivation levels and associated factors among the nursing staff of tertiary-level government hospitals. *The International Journal of Health Planning and Management*, 33(3), e721-e732. <https://doi.org/10.1002/hpm.2526>

- Priyantini, D., & Ayatulloh, D. (2023). Relationship of work motivation with nurse performance in Installation Room of Islamic Hospital. *The Journal of Palembang Nursing Studies*, 2(1), 60-66. <https://doi.org/10.55048/jpns.v2i1.78>
- Rafieian-Isfahani, H., Peikari, H.R., & Rafieian Isfahani, M. (2020). The relationship between motivations and nurses' intention to share knowledge. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 25(1), 53-57. doi: 10.4103/ijnmr.IJNMR_211_18
- Ruzbarsky, J.J.(2021). Editorial commentary: high level of evidence randomized controlled trials may report statistically fragile conclusions. *Arthroscopy*, 37(6), 1990-1991. <https://doi.org/10.1016/j.arthro.2021.02.009>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61(101860), 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860>
- Saleh, M. O., Eshah, N. F., & Rayan, A. H. (2022). Empowerment predicting nurses' work motivation and occupational mental health, *SAGE Open Nursing*, 8, 1-12. <https://doi.org/10.1177/23779608221076811>
- Setyohariyati, F. D. S., Tarigan, E., & Aima, H. (2019). Implementation of coaching on nursing motivation and workplace for nurses to reduce burnout. *Indonesian Journal of Health Research*, 2(2), 84-93. <https://doi.org/10.32805/ijhr.2019.2.2.44>
- Toode, K., Routasalo, P., Helminen, M., & Suominen, T. (2015). Hospital nurses' working conditions in relation to motivation and patient safety. *Nursing Management*, 21(10), 31-41. doi:10.7748/nm.21.10.31.e1293 PMID:25727441
- Uzunpınar, G., Demiray, Ö., Gürel, Ö. İ., & Arkadaş, B. (2023). Öğretmenlerin mesleki gelişiminde mentörlük programlarının rolü ve etkinliği. *Academic Social Resources Journal*, 8(54), 3952-3960. doi : 10.29228/ASRJOURNAL.72572
- Willis-Shattuck, M., Bidwell, P., Thomas, S., Wyness, L., Blaauw, D. & Ditlopo, P. (2008). Motivation and retention of health workers in developing countries: A systematic Review, *BMC Health Services Research*, 8(247), 1-8. doi:10.1186/1472-6963-8-247
- WHO. (2020). State of the world's nursing 2020: Investing in education, jobs and leadership. <https://www.who.int/publications-detail/nursing-report-2020>.
- Yeşiltaş, M. D. (2023). Algılanan yönetici koçluk davranışı ve işte gelişim: Motivasyon ve cinsiyete ilişkin bir durumsal aracılık modeli. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(80), 27-42. doi: 10.7816/ulakbilge-11-80-03

The Effect of Mental Health Literacy Web-Based Education Initiative on Students' Knowledge Level, Help Seeking, and Stigmatizing Attitudes: A Randomize Controlled Study Protocol

*Özlem ÖZKAN SALKIM¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3211-4075X> | ozlemozkansalkim@gmail.com

University of Dokuz Eylül, Institute Of Health Sciences, Izmir, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/00dbd8b73>

Şeyda ÖZBIÇAKÇI² ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6051-946X> | ozbicak@deu.edu.tr

University of Dokuz Eylül, Nursing Faculty, Public Health Nursing Department, Izmir, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/00dbd8b73>

Abstract

Aim: To establish a randomized controlled trial protocol to evaluate the effectiveness of a web-based mental health literacy training intervention on knowledge, help-seeking behavior, and stigma attitudes in adolescent students.

Design: It is a randomized controlled experimental study with pre-test, post-test, follow-up, control group.

Methods: The dependent variables are adolescent knowledge level, attitudes towards seeking psychological help, and mean scores of self-stigma towards seeking help, and the independent variable is web-based education. Participants will be randomly assigned to the control or intervention group. Outcome measures include adolescent knowledge, attitudes, and behavior. Students will be retested after four weeks and three months. The educational content of the six modules will include short animated lesson videos and audio presentations. Opinions of field experts will be obtained for the developed educational content. 100 students will be recruited from a middle and high school. The experimental group will receive a web-based MHL educational intervention, while the control group will not receive any intervention. Data for the study will be collected using the Demographic Data Collection Form, Child and Adolescent Mental Health Literacy Scale (CAMHLS), Attitudes Towards Seeking Psychological Help Scale-Short Form (SPHS-S) and Self-Stigma About Seeking/Getting Psychological Help Scale (SSOSH). Data will be collected at pre-test (t0), 4-week post-test (t2), and 8-week post-test (t3) time points. Repeated measures two-way analysis of variance will be used in data analyses.

Conclusion: The unique value of this project will be that the concept of mental health literacy has never been examined before in our society and school nursing that a tested teaching material will be prepared and presented to all adolescents, and therefore to families and society, to improve literacy skills.

Keywords: Web Based Education, Mental Health Literacy, Adolescent, School Nurse, Study Protocol

Özet

Amaç: Ergen öğrencilerde web tabanlı ruh sağlığı okuryazarlığı eğitim girişiminin bilgi düzeyi, yardım arama davranışı ve damgalama tutumu üzerindeki etkinliğini değerlendirecek randomize kontrollü bir deneme protokolü oluşturmak.

Tasarım: Ön-test, son-test, izlemsel, kontrol gruplu randomize kontrollü deneysel olarak tasarlanan bir çalışmadır.

Yöntem: Bağımlı değişkenler ergen bilgi düzeyi, psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlar ve yardım aramada kendini damgalama puan ortalamaları, bağımsız değişken web tabanlı eğitimidir. Katılımcılar randomize olarak kontrol veya müdahale grubuna atanacaktır. Sonuç ölçümleri ergen bilgi, tutum ve davranışını içerir. Öğrenciler dört hafta ve üç ay sonra tekrar test edilecektir. Altı modülün eğitim içeriği kısa animasyonlu ders videoları ve sesli sunumları içerecektir. Geliştirilen eğitim içeriği için alan uzmanlarından görüş alınacaktır. Katılacak 100 öğrenci bir ortaokul ve liseden alınacaktır. Deney grubu web tabanlı RSO eğitim müdahalesi alırken, kontrol grubu herhangi bir müdahale almayacaktır. Çalışmanın verileri Demografik Veri Toplama Formu, Çocuk ve Adölesan Ruh Sağlığı Okuryazarlığı Ölçeği (ÇARSOÖ), Psikolojik Yardım Aramaya Yönelik Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYTÖ-K) ve Psikolojik Yardım Arama/Alma Hakkında Kendini Damgalama Ölçeği (PYAKDÖ) kullanılarak toplanacaktır. Veriler ön test (t0), 4 haftalık son test (t2) ve 8 haftalık son test (t3) zaman noktalarında toplanacaktır. Veri analizlerinde tekrarlı ölçümler iki yönlü varyans analizi kullanılacaktır.

Sonuç: Bu projenin özgün değeri, ruh sağlığı okuryazarlığı kavramının toplumumuzda daha önce hiç incelenmemiş olması ve tüm ergenlere, dolayısıyla ailelere ve okul hemşirelerinin topluma, okuryazarlık becerilerini geliştirecek denenmiş bir öğretim materyali hazırlanıp sunulması olacaktır.

Anahtar kelimeler: Web Tabanlı Eğitim, Ruh Sağlığı Okuryazarlığı, Adölesan, Okul Hemşiresi, Çalışma Protokolü

Atf: Özkan Salkım, Ö. & Özbicakçı, Ş. The Effect of Mental Health Literacy Web-Based Education Initiative on Students' Knowledge Level, Help Seeking, and Stigmatizing Attitudes: A Randomize Controlled Study Protocol. Journal of Research and Development in Nursing, 26/3 (12, 2024), 39-52. DOI:10.69487/hemarge.1549592

* **Correspondence:** Özlem ÖZKAN SALKIM

Date of Submission 13.09.2024

Date of Acceptance 17.12.2024

Date of Publication 27.12.2024

Trial registration: This study is registered in ClinicalTrials.gov (ID number 2019/23-23 NCT04597996)

The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license

1. Introduction

Mental illness affects one in five people and represents a high social and economic burden (Kessler et al., 2007; Gore et al., 2011; Ojio et al., 2021). Adolescents in particular are more affected by this situation (Kessler et al., 2007). Today, unresolved issues related to mental health needs, particularly among adolescents, pose an increasing threat worldwide worldwide (Bale et al., 2018). However, young people refuse to seek help and are particularly disadvantaged when seeking professional services (Rickwood et al., 2007; Miles et al., 2020). In particular, the resistance and ignorance of other people in the family and youth environment when looking for help and their ignorance about the symptoms contribute to this (Rickwood et al., 2007; Vogel et al., 2009). Untreated mental problems are outputs of significant future dangers (Munawar et al., 2022). This leads to societal stigma, not only at the individual level, but also in relation to care, treatment and seeking help (Henderson et al., 2014).

World Health Organization (WHO) defined mental health literacy (MHL) as a component of health literacyI states that health literacy plays an important role in improving the health of individuals and communities (Kutcher et al., 2016; WHO, 2020). Globally, 25% of children and adolescents have diagnosable mental health problems. 10% of these problems meet the criteria for mental disorders (Wei et al., 2013). According to the Centers for Disease Control and Prevention (CDC), 13-20% of school-age children living in the United States have mental health problems. Again, the most important problem faced by people with this high prevalence is discrimination and stigma (CDC Report, 2013). This is followed by loss of self-esteem, decreased use of mental health services, and social isolation. Mental health has become an important public health issue among adolescents (Haugen et al., 2017). The American Academy of Pediatrics (AAP) estimates that 10% to 40% of high school students have access to mental health services. The AAP suggests that the barriers to treatment here are the stigmatizing attitudes of students, families, and society toward mental health problems, families' lack of knowledge about the symptoms of mental illness, and families' lack of knowledge about the institutions they seek help from. In addition, these services are not covered by insurance and families must travel long distances to receive services and wait long times for appointments (AAP, 2017).

Improving MHL in Adolescents through Health Education in Schools The prevention of mental disorders is the basis for mental health promotion and the prevention of stigma (Kutcher et al., 2016; Auerbach et al., 2016; Bale et al., 2018). The school years are a peak time for some mental health disorders such as anxiety, mood swings, and substance abuse (Kieling et al., 2011; Gore et al., 2011; Bruffaerts et al., 2018). Epidemiological studies show a high prevalence of these diseases in schoolchildren (Pedrelli, 2015; Auerbach et al., 2019). This high prevalence is associated with morbidity stress related to future morbidity and associated life risks and seriously impacts academic performance (Bruffaerts et al., 2018; Auerbach et al., 2019).

Many studies have shown that MHL education improves knowledge and help-seeking behavior (Mcluckie et al., 2014; Milin et al., 2016; Ojio et al., 2021; Skre et al., 2013). When the impact of education was analyzed, some students were aware of their condition and education encouraged them

to seek help. Some students noticed these symptoms in their peers (Reavley et al., 2011; Milin et al., 2016; Anjo, 2019). The systematic review by Gulliver et al. (2010) examined barriers to and advocates for using mental health services. As a result, perceived stigma and shame were the top barriers to identifying symptoms of mental illness, individual confidence, and help-seeking behavior (Gulliver et al., 2010).

Leighton et al. (2010), 34,1% of young people stated that they had mental problems. Gender had a significant impact on experience, with women reporting twice as many experiences as men. MHL has the potential to enhance emotional skills. Early MHL education has been reported to be an important factor in improving mental health and preventing suicide risk (Leighton, 2010). In a descriptive study, Lam (2014) reported that 16,4% of students felt good about their MLH level and help-seeking attitude. In the same study, 23,4% were knowledge-aware and 14,8% reported having moderate depression (Lam, 2014). There are ups and downs in children and adolescents, e.g. unstable communication with peers and family, reduced academic performance, increased stress and reduced social support contribute to the development of mental disorders (Auerbach et al., 2019). Despite the magnitude of the problems it causes, studies show that 70-80% of children, adolescents and adults worldwide are not receiving the support they need (Auerbach et al., 2019; Wei et al., 2013).

Schools can be a turning point, especially for abused and disadvantaged children who lack optimal housing and environmental conditions (Bjornsen et al. 2017). School nurses have important knowledge and skill potential in assessing and diagnosing mental health symptoms that may develop in adolescents (Spiker & Hammer, 2019). MHL level is very important in early diagnosis and treatment. Health education is one of the important interventions in developing the mental health resilience of adolescents and families, and thus communities. School nurses and can lead with specific educational interventions on this subject. This education can potentially reduce stigmatization and increase help-seeking behaviors by providing primary prevention measures. Thus, it will effectively reduce morbidity and mortality, enable early diagnosis, and empower adolescents and families.

According to data from the Statistical Institute (TÜİK), 3406 people died by suicide in 2019. The 15-19 age group accounts for 9,3% of the deaths (TÜİK, 2020). In the literature of different cultures, trainings on MHL are included in the school system, while in some cultures they are included as interventional studies. In addition to the fact that MHL education increases the level of knowledge, interventional studies in the literature have been examined in different parameters as a result of some studies and it has been determined that help-seeking behaviour has improved and stigmatisation has decreased in students (Yang 2018, Pinto Foltz 2011, Ojio 2015, Millin 2016, Skre 2013, Perry, 2014, Mcluckie 2014, Saporito 2011, Watson 2004). Poor literacy in society creates a serious burden of disease (Andrews et al., 2002; Sheffield et al., 2004) and associated with lower rates of help-seeking/receiving and service use, as well as social and self-stigmatisation and discriminatory behaviour (Sakellari, et. al., 2016).

The main aim for our country is to reduce the incidence and risk factors, increase protective factors through awareness and health education, improve resilience and self-help skills, and reduce

stigmatisation. The lack of studies on MHL in our country will fill an important gap in this field and contribute to the literature. The unique value of this project is that the concept of MHL has never before been explored in our society, an original new educational material based on the literature has been created, and a tested (Google Scholar, Ulakbim, Türk Medline, DergiPark, PubMed, EBSCO, Cochrane Library, and Ovid databases were screened). As this MHL information spreads throughout society, it is expected that there will be positive changes in terms of stigma, levels of knowledge and behavior when seeking/accepting help. The other unique value of this project is that web based MHL education development fills the gap that exists among school children and youth at an early stage of our society and invests in human resources for the future by capitalizing on missed opportunities. The ultimate aim of the project is to reach schools by distributing this school nurse prepared verified and reliable teaching materials to all schools and nurses at schools.

1.1. The Project Study Framework

The researchers aim to examine the effect of web-based educational interventions on mental health literacy on adolescent students' knowledge level, help-seeking, and stigmatization attitudes.

1.2. Objectives

This project firstly aims to develop web-based MHL educational material for adolescents, secondly, the aim is to investigate the effect of web-based mental health literacy interventions delivered by nurses on students' knowledge levels, help-seeking and stigma attitudes.

1.3. Hypotheses

H0: The intervention and control groups were similar to each other in terms of the MHL knowledge level variable, group, time, and group*time effects with the MHL education intervention.

H1a: In terms of the MHL knowledge level variable, there is a difference between the intervention group and the control group with the MHL education intervention according to group, time and group*time effects.

H1b: In terms of the MHL help-seeking/receiving behavior variable, there is a difference between the intervention group and the control group with the MHL education intervention according to group, time and group*time effects.

H1c: There are differences between the intervention and control groups in terms of change in MHL stigma with the MHL education intervention according to group, time and group*time effects.

2. Materials and Methods

2.1. Design

Randomized Controlled Trial Research design with two groups (pre-test and repeated post-test control group design) will be used in the project. The data will be collected through the Mental Health Literacy Scale for Children and Adolescents (MHLS), Attitude Scale for Seeking Psychological Help-Short Form (ASPH-S), Self-Stigma in Seeking Psychological Help Scale (SPHS) and the sociodemographic Question Form.

2.2. Participants

The project will be carried out with the students of a secondary school and a high school in the district of Balçova, İzmir province in west of Türkiye.

2.3. Inclusion and Exclusion Criteria

2.3.1. Inclusion Criteria:

- between the ages of 12-18 (inclusive)
- volunteering to participate
- having the access to internet
- knowing how to use the internet
- without visual impairment
- without hearing impairment
- without perceptual impairment

2.3.2. Exclusion Criteria:

- not volunteering to participate
- Not completing training sessions

2.4. Sample Size Determination

The population of the study consisted of 5 secondary schools and 7 high schools in Balçova district of İzmir province. Since the prepared education was specific to the adolescent period, one school each from middle school and high school was selected to represent the age period. Two schools (one secondary school and one high school) were selected by lot among the schools representing the population and 1038 students studying in High School (650) and Secondary School (388), which are similar in terms of socio-cultural and socio-economic characteristics, constituted the sample.

Sampling calculation Based on the analysis of variance in repeated measurements in 2 groups in the G Power program, Type1 Error 0,05 (alpha 5%) Type2 Error 0.20 (80% power), the sample size calculated in duplicate measurements with medium effect (0,25) size is 43 participants for each group (Intervention-Control) calculated. Considering that there might be losses during data collection, it is planned to include 50 students for the intervention group and 50 students for the control group. Considering that there may be losses during data collection, a total of 100 students will be included for the experimental and control groups with 10% more (Correlation was calculated as 0.50) (Bulut, 2023; Şencan, 2005).

2.5. Randomization

The student lists of both sample schools will be received from the school principals in excel format. Then, randomization will be done separately for two schools via a program (<https://www.randomizer.org/>) in a computer web environment for randomization and experimental control group assignments. Random selection will be applied by matching the 50 numbers determined by the program separately for both schools with the school numbers from the student lists. In this way, a sample group of 100 students will be determined. From the total student list formed by both schools,

50 students will be assigned to the experimental group and 50 students will be assigned to the control group through randomisation numbers. The similarities between the groups will be evaluated by using chi-square test according to gender, t-test for age averages, and multinomial chi-square test in groups of three. After the students belonging to the experimental and control groups will be determined, the informed consents of the students in both groups (Informed consent forms will be sent to the families of the children in a sealed envelope) before the questionnaires will be applied and the signed forms will be collected through the students.

2.6. Outcome measures

The primary outcome in this study is expected to be an increase in students' MHL knowledge, development of help-seeking behavior, and a decrease in stigmatizing attitudes after the training. Three scales will be used to assess whether the learning outcomes are appropriate.

As a secondary outcome in this study, feedback from participants on the effectiveness of the prepared MHL Education will be obtained. A survey will be used for students to evaluate their learning and MHL education experience. The results of this study will also be used to develop community-oriented MHL Education with the school community.

2.7. Validity and reliability of instruments

2.7.1. Mental Health Literacy Scale for Children and Adolescents (MHLS) (Rozbruch, 2018).

This scale, developed by Rozbruch and Friedberg (2018), consists of 5 items. The Cronbach alpha coefficient calculated for the internal consistency of the scale is ,84. The scale is a three-item Likert-type scale (not appropriate - not sure - appropriate answer options) consisting of two multiple-choice items, one open-ended item, and two items with 8 sub-dimensions (Parent, Friends, Clergyman, Psychologist, Counselor, Psychiatrist, Family Physician, Teacher). The lowest value that can be obtained from the scale varies between 0 and the highest value, 6 (1st question: 1 point, 3rd question: 2 points, 4th question: 2 points, 5th question: 1 point). The Turkish culture adaptation of the scale was made by the researchers (Salkım & Özbiçakçı, 2022).

2.7.2. Attitude Scale for Seeking Psychological Help-Short Form (ASPH-S) (Türküm, 2004).

Attitude Scale for Seeking Psychological Help-Short Form (ASPH-S): This tool (ASPH-S), which aims to measure attitudes towards seeking psychological help, is a revised and shortened version of ASPH developed by Türküm (1997). As a result of the factor analysis conducted for the construct validity of the ASPH-S scale, it was determined that it consisted of a two-factor structure as positive (12 items) and negative (6 items) and explained 52,6% of the total variance. The Cronbach alpha coefficient calculated for the internal consistency of the scale consisting of 18 items was ,90. Test-retest reliability for stability over time was found to be 77. The score that can be obtained from the scale is between 18 and 90, and a low score indicates that there is no need for help. The scale, which consists of 5-point Likert-type categories, is scored as Completely Agree, Strongly Agree, Undecided, Partially Agree and Never Disagree. (Totally Agree = 5, Strongly Agree = 4, Undecided = 3, Partially Agree = 2, Strongly Disagree = 1) 6 items of the scale are calculated by reverse scoring. These items are: 2, 8, 12, 13, 16, 17.

2.7.3. Self-Stigma in Seeking Psychological Help Scale (SSSPHS) (Kapıkıran & Kapıkıran, 2013)

The scale developed by Vogel et al. (2006) consists of ten items. The scale is a 5-point Likert type one-dimensional scale. The scale was adapted to Turkish culture by Kapıkıranlar (2013). Cronbach alpha value is calculated for the internal consistency of the scale is .71. Confirmatory factor analysis of the one-dimensional scale was performed. The internal consistency of university students (17-33) was calculated as .91, and the test-retest reliability with an interval of two months was calculated as .72. Some items of the scale are scored reversely, and high scores indicate the high level of self-stigma in asking for help. Some items of the scale are scored inversely, and a high score indicates a high level of self-stigma in asking for help

2.8. Study Protocol

A panel of experts consisting of the research team reviewed and finalized the study protocol. The protocol is registered in ClinicalTrials.gov with ID number NCT04597996. URL: <https://clinicaltrials.gov/show/NCT04597996>

2.9. Data Collection

Students in the experimental group will be informed—unlike those in the control group—that there is web-based Education material about mental health literacy. The settings for watching this content were made so that only those who have the link can watch it. Thus, only the experimental group will be able to watch and access. In addition, the experimental group students will be told that they should not share the content as a rule of participating in this study. One week before the training, pre-test measurements surveys were applied to the experimental and control groups, and after education then post-tests and follow-up tests will be applied using the same forms at the 4th week and at the end of the 3rd (12th week) month. A survey also will be used to collect feedback from intervention group. The control group will have access to the same education once the study is complete. Additionally, after the research period is over and the findings have been assessed, the training's content will be distributed to the entire school community.

2.10. The Study Procedure

Analysis of variance will be used in the evaluation of data, number, percentage, and descriptive statistics, and in repeated measures ANOVA to evaluate the effect of the intervention. The training modules to be prepared within the scope of the project will focus on the mental health literacy level of the child, attitudes to seek help and stigmatization. Among the teaching materials planned to be prepared for this purpose, there will be short animated course videos, video course contents, and audio presentations. In the study, where web-based education is planned, teaching materials will be delivered to students through the learning management system. During the teaching material development phase, firstly, educational content drafts (storyboards) will be created and presented to field experts, and their opinions on content, teaching approach, methods and techniques, and visual design principles will be taken. Pilot studies will be conducted to understand the educational content during the improvement phase of the

developed teaching material designs. It is planned to finalize the training content in light of expert feedback.

2.11. Research Design

Figure 1 represents our research The consort flow diagram of study. First, an introduction of the research study to the participants. Students in selected schools will be randomly divided into two groups intervention and control groups. A web-based education intervention will be made to the Intervention arm group. (Table 1 content of six modules in web Based MHL Education) In both groups, the first post-test in 1 month, the second post-test 3 months later will be applied.

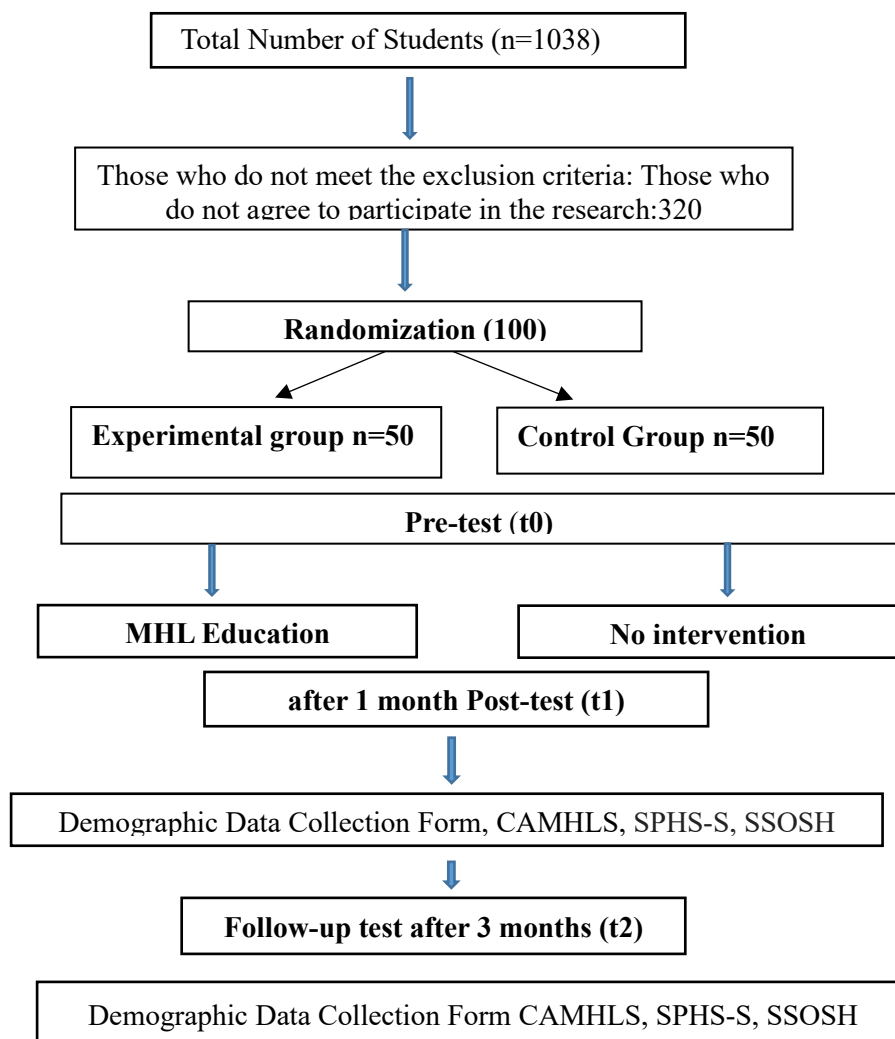

Figure 1. The CONSORT flow diagram of study

Table 1. Content of six modules in web based MHL education

Theme of Module	Purpose and content of the module
Mod 1: What is mental health literacy?	To teach students what they need to know about Mental Health Literacy and to understand what is meant by the concepts of mental health distress, mental health problem or mental illness.
Mod 2: What are mental disorders? How are they treated?	To enable students to understand how mental health disorders occur, what their symptoms are and how they can be treated.
Mod 3: Human Brain - How is the Brain connected in Development and Mental Health?	To enable students to explain the working system of the brain, its parts, the changes in the adolescent brain and their effects.
Mod 4: What are stigmatization and its effects in mental disorders?	Understand how to successfully address the stigmatization of illnesses and develop help-seeking behavior.
Mod 5: What is the importance of seeking help and support?	To enable students to learn the four awareness stages of help-seeking processes in order to develop help-seeking behavior as a coping method against the problems they experience.
Mod 6: What is the Importance of Positive Mental Health?	To enable students to understand what stress is, what the effects of stress response and fight-flight response will be on our body and life and to teach breathing exercises as a method of coping with stress.

2.12. Control Arm

The control group will not have any intervention during the study.

2.13. Intervention

In this study, a new training module focusing on the child's mental health literacy level, help-seeking behavior, and stigmatization attitude will be designed by the researchers. First, the intended learning outcomes will be determined to plan the training content. Various teaching resources, including audio presentations, short animations, and video lesson content suitable for this purpose, will be created. The training will consist of 6 modules aimed at the objectives. The prepared training modules will be uploaded to the YouTube channel opened for use in the study. The link will be provided to the intervention group so that only those who have the link can watch it. The authors will be asked to watch within the specified time and the number of views on YouTube will be monitored by the authors. One of the authors, Ö. ÖZKAN, will receive MHL Teaching training from Columbia University. Finally, the students' learning experiences and teaching will be evaluated according to the desired learning outcomes.

2.14. Ethics

Written permission was obtained from the Dokuz Eylül University Non-Interventional Ethics Committee (4931-GOA) and the İzmir Directorate of National Education for the schools where the study was conducted. Written informed consent was obtained from the students and their families participating in the study.

3. Discussion

This manuscript outlines a protocol for a randomized controlled trial to develop web-based MHL educational materials for adolescents, with the secondary aim of examining the effects of a web-based mental health literacy intervention on students' knowledge, help-seeking behavior, and stigmatization attitudes. When the literature is reviewed, it is seen that the mental health literacy post-test scores of the experimental group students who participated in the MHL education program were significantly higher than the pre-test scores. In this context, it can be concluded that the MHLE program is effective in increasing the mental health literacy levels of adolescents (Campos et al., 2018; Hayes, Moore, & Stapley, 2019; Lindow et al., 2020; Gorczynsk, Sims-Schouten, & Wilson, 2020; Hassen et al., 2022; Miles et al., 2022) It has been observed that people with high MHL levels are more competent in recognizing psychological problems and knowing the sources of help-seeking, while people with low MHLE levels have difficulty in recognizing psychological problems and exhibit ineffective behaviors towards seeking help (Tay, Tay, & Klainin-Yobas, 2018; Lindow et al., 2020; Kutcher, Bagnell, & Wei, 2015; Gorczynsk, Sims-Schouten, & Wilson., 2020; Suwanwong et al., 2024). Therefore, people with high MHLE levels have higher positive attitudes towards seeking psychological help. In this case, considering that people have more information about psychological disorders, resources, and treatment methods; it is an expected result that people's attitudes towards seeking psychological help to cope with psychological problems are more positive. An increase in the MHLE level corresponds to a decrease in the level of self-stigma. Individuals with high levels of self-stigma feel shame and guilt due to their psychological problems. There are studies showing that seeking/receiving psychological help predicts attitudes towards self-stigma (Cheng et al., 2018; Tucker et al., 2013; Rafal & Gatto, & DeBate, 2018; Brenner et al., 2018). It has been stated that schools are responsible for improving mental health (Milin et al., 2016). Therefore, schools can be a useful area for raising awareness among adolescents and disseminating this information to families and society (Anjo, 2019). This study has limitations first Experimental educational interventions might not be easily generalized from one school or country to another due to influence of other factors (Bruffaerts et al., 2018). If this study proves effective, it could provide evidence for the development of sustainable public awareness in our country.

4. Trial status (13 June 2023)

Ethical approval was obtained from all schools. Provincial Directorate of National Education, teachers, students and families schools were informed (informed consent). 50 students agreed to participate in the experimental group and 50 students agreed to participate in the control group. The intervention was applied to the experimental group students. Study Follow-up post-test is in the second step.

Acknowledgements: *We would like to thank the students who agreed to participate in the study.*

Financial Support

There are no financial resources for the study.

Conflict of Interest

No conflict of interest has been declared by the authors.

Ethical Statement

Decision No:2022/30-23, 4931-GOA, 21.09.2022

Authorship Contributions: *First author 55%, second author 45%*

Concept and design of the study: ŞÖ, ÖÖ; **Data collection:** ÖÖ; **Data analysis and interpretation:** ÖÖ, ŞÖ; **Writing:** ŞÖ, ÖÖ; **Critical revision:** ŞÖ

References

- AAP Report, 2017 <https://www.aap.org/en-us/Pages/Default.aspx>
- Andrews, G., Slade, T., & Issakidis, C. (2002). Deconstructing current comorbidity: data from the Australian National Survey of Mental Health and Well-Being. *The British journal of psychiatry: the journal of mental science*, 181, 306–314. <https://doi.org/10.1192/bjp.181.4.306>
- Anjo, S.E.N. (2019). Applying what is known about adolescent development to improve school-based mental health literacy of depression interventions: Bridging Research to Practice. *Adolesc Res. Rev.* 4, 235–248.
- Auerbach, R. P., Alonso, J., Axinn, W. G., Cuijpers, P., Ebert, D. D., Green, J. G., Hwang, I., Kessler, R. C., Liu, H., Mortier, P., Nock, M. K., Pinder-Amaker, S., Sampson, N. A., Aguilar-Gaxiola, S., Al-Hamzawi, A., Andrade, L. H., Benjet, C., Caldas-de-Almeida, J. M., Demyttenaere, K., Florescu, S., ... Bruffaerts, R. (2016). Mental disorders among college students in the World Health Organization World Mental Health Surveys. *Psychological medicine*, 46(14), 2955–2970. <https://doi.org/10.1017/S0033291716001665>
- Auerbach, R. P., Mortier, P., Bruffaerts, R., Alonso, J., Benjet, C., Cuijpers, P., Demyttenaere, K., Ebert, D. D., Green, J. G., Hasking, P., Murray, E., Nock, M. K., Pinder-Amaker, S., Sampson, N. A., Stein, D. J., Vilagut, G., Zaslavsky, A. M., Kessler, R. C., & WHO WMH-ICS Collaborators (2018). WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and distribution of mental disorders. *Journal of abnormal psychology*, 127(7), 623–638. <https://doi.org/10.1037/abn0000362>
- Bale, J., Grové, C., & Costello, S. (2018). A narrative literature review of child-focused mental health literacy attributes and scales. *Mental Health and Prevention*, 12, 26–35. <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2018.09.003>
- Bjørnsen, H. N., Espnes, G. A., Eilertsen, M. B., Ringdal, R., & Moksnes, U. K. (2019). The Relationship Between Positive Mental Health Literacy and Mental Well-Being Among Adolescents: Implications for School Health Services. *The Journal of school nursing: the official publication of the National Association of School Nurses*, 35(2), 107–116. <https://doi.org/10.1177/1059840517732125>
- Bruffaerts, R., Mortier, P., Kiekens, G., Auerbach, R. P., Cuijpers, P., Demyttenaere, K., Green, J. G., Nock, M. K., & Kessler, R. C. (2018). Mental health problems in college freshmen: Prevalence and academic functioning. *Journal of affective disorders*, 225, 97–103. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2017.07.044>

- Bulut, H. (2023). Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler (Multivariate Statistical Methods). Nobel Akademik Publishing, 2023;528
- CDC Report, 2013 <https://www.cdc.gov/childrensmentalhealth/features/kf-childrens-mental-health-report.html>
- Gore, F. M., Bloem, P. J., Patton, G. C., Ferguson, J., Joseph, V., Coffey, C., Sawyer, S. M., & Mathers, C. D. (2011). Global burden of disease in young people aged 10-24 years: a systematic analysis. *Lancet (London, England)*, 377(9783), 2093–2102. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60512-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60512-6)
- Gulliver, A., Griffiths, K. M., & Christensen, H. (2010). Perceived barriers and facilitators to mental health help-seeking in young people: a systematic review. *BMC psychiatry*, 10, 113. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-10-113>
- Haugen, P. T., McCrillis, A. M., Smid, G. E., & Nijdam, M. J. (2017). Mental health stigma and barriers to mental health care for first responders: A systematic review and meta-analysis. *Journal of psychiatric research*, 94, 218–229. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2017.08.001>
- Henderson, C., Noblett, J., Parke, H., Clement, S., Caffrey, A., Gale-Grant, O., Schulze, B., Druss, B., & Thornicroft, G. (2014). Mental health-related stigma in health care and mental health-care settings. *The lancet. Psychiatry*, 1(6), 467–482. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(14\)00023-6](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(14)00023-6)
- Jorm, A. F., Korten, A. E., Jacomb, P. A., Christensen, H., Rodgers, B., & Pollitt, P. (1997). "Mental health literacy": a survey of the public's ability to recognise mental disorders and their beliefs about the effectiveness of treatment. *The Medical journal of Australia*, 166(4), 182–186. <https://doi.org/10.5694/j.1326-5377.1997.tb140071.x>
- Acun Kapıkıran, N. & Kapıkıran, Ş. (2013). Psikolojik Yardım Aramada Kendini Damgalama Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik. *XXXX Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4 (40), 131-141. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21460/229892>
- Kessler, R. C., Angermeyer, M., Anthony, J. C., DE Graaf, R., Demyttenaere, K., Gasquet, I., DE Girolamo, G., Gluzman, S., Gureje, O., Haro, J. M., Kawakami, N., Karam, A., Levinson, D., Medina Mora, M. E., Oakley Browne, M. A., Posada-Villa, J., Stein, D. J., Adley Tsang, C. H., Aguilar-Gaxiola, S., Alonso, J., ... Ustün, T. B. (2007). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of mental disorders in the World Health Organization's World Mental Health Survey Initiative. *World psychiatry: official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 6(3), 168–176.
- Kieling, C., Baker-Henningham, H., Belfer, M., Conti, G., Ertem, I., Omigbodun, O., Rohde, L. A., Srinath, S., Ulkuer, N., & Rahman, A. (2011). Child and adolescent mental health worldwide: evidence for action. *Lancet (London, England)*, 378(9801), 1515–1525. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60827-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60827-1)
- Kutcher, S., Wei, Y., Costa, S., Gusmão, R., Skokauskas, N., & Sourander, A. (2016). Enhancing mental health literacy in young people. *European child & adolescent psychiatry*, 25(6), 567–569. <https://doi.org/10.1007/s00787-016-0867-9>
- Lam, L.T. (2014). Mental health literacy and mental health status in adolescents: a population-based survey. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*, 8, 26.
- Leighton S. (2010). Using a vignette-based questionnaire to explore adolescents' understanding of mental health issues. *Clinical child psychology and psychiatry*, 15(2), 231–250. <https://doi.org/10.1177/1359104509340234>
- Mcluckie, A., Kutcher, S., Wei, Y., & Weaver, C. (2014). Sustained improvements in students' mental health literacy with use of a mental health curriculum in Canadian schools. *BMC psychiatry*, 14, 379. <https://doi.org/10.1186/s12888-014-0379-4>

- Miles, R., Rabin, L., Krishnan, A., Grandoit, E., & Kloskowski, K. (2020). Mental health literacy in a diverse sample of undergraduate students: demographic, psychological, and academic correlates. *BMC public health*, 20(1), 1699. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-09696-0>
- Milin, R., Kutcher, S., Lewis, S. P., Walker, S., Wei, Y., Ferrill, N., & Armstrong, M. A. (2016). Impact of a Mental Health Curriculum on Knowledge and Stigma Among High School Students: A Randomized Controlled Trial. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 55(5), 383–391.e1. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2016.02.018>
- Munawar, K., Mukhtar, F., Choudhry, F. R., & Ng, A. L. O. (2022). Mental health literacy: A systematic review of knowledge and beliefs about mental disorders in Malaysia. *Asia-Pacific psychiatry: official journal of the Pacific Rim College of Psychiatrists*, 14(1), e12475. <https://doi.org/10.1111/appy.12475>
- Ojio, Y., Mori, R., Matsumoto, K., Nemoto, T., Sumiyoshi, T., Fujita, H., Morimoto, T., Nishizono-Maher, A., Fuji, C., & Mizuno, M. (2021). Innovative approach to adolescent mental health in Japan: School-based education about mental health literacy. *Early intervention in psychiatry*, 15(1), 174–182. <https://doi.org/10.1111/eip.12959>
- Özkan Salkim, Ö., & Özbiçakçı, Ş. (2022). Validity and Reliability Study of XXXX Version of Child and Adolescent Mental Health Literacy Scale. *Psychiatria Danubina*, 34(Suppl 10), 156–163.
- Pedrelli, P., Nyer, M., Yeung, A., Zulauf, C., & Wilens, T. (2015). College Students: Mental Health Problems and Treatment Considerations. *Academic psychiatry: the journal of the American Association of Directors of Psychiatric Residency Training and the Association for Academic Psychiatry*, 39(5), 503–511. <https://doi.org/10.1007/s40596-014-0205-9>
- Perry, Y., Petrie, K., Buckley, H., Cavanagh, L., Clarke, D., Winslade, M., Hadzi-Pavlovic, D., Manicavasagar, V., & Christensen, H. (2014). Effects of a classroom-based educational resource on adolescent mental health literacy: a cluster randomized controlled trial. *Journal of adolescence*, 37(7), 1143–1151. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.08.001>
- Pinto-Foltz, M. D., Logsdon, M. C., & Myers, J. A. (2011). Feasibility, acceptability, and initial efficacy of a knowledge-contact program to reduce mental illness stigma and improve mental health literacy in adolescents. *Social science & medicine* (1982), 72(12), 2011–2019. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.04.006>
- Reavley, N. J., Yap, M. B., Wright, A., & Jorm, A. F. (2011). Actions taken by young people to deal with mental disorders: findings from an Australian national survey of youth. *Early intervention in psychiatry*, 5(4), 335–342. <https://doi.org/10.1111/j.1751-7893.2011.00292.x>
- Rickwood, D. J., Deane, F. P., & Wilson, C. J. (2007). When and how do young people seek professional help for mental health problems? *The Medical journal of Australia*, 187(S7), S35–S39. <https://doi.org/10.5694/j.1326-5377.2007.tb01334.x>
- Rozbruch, E.V. (2018). Pilot Study Of The Child And Adolescent Mental Health Literacy Scale (Camhls): A Mixed Methods Analysis, 1–102
- Sakellari, E., Sourander, A., Kalokerinou-Anagnostopoulou, A., & Leino-Kilpi, H. (2014). The impact of an educational mental health intervention on adolescents' perceptions of mental illness. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 21(7), 635–641. <https://doi.org/10.1111/jpm.12151>
- Saporito, J. M., Ryan, C., & Teachman, B. A. (2011). Reducing stigma toward seeking mental health treatment among adolescents. *Stigma research and action*, 1(2), 9–21.
- Sheffield, J.K., Fiorenza, E., Sofronoff, K. (2004). Adolescents willingness to seek psychological help: promoting and preventing factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(6): 495–507.
- Skre, I., Friborg, O., Breivik, C., Johnsen, L. I., Arnesen, Y., & Wang, C. E. (2013). A school intervention for mental health literacy in adolescents: effects of a non-randomized cluster controlled trial. *BMC public health*, 13, 873. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-873>

- Spiker, D. A., & Hammer, J. H. (2019). Mental health literacy as theory: current challenges and future directions. *Journal of mental health (Abingdon, England)*, 28(3), 238–242. <https://doi.org/10.1080/09638237.2018.1437613>
- Şencan H. (2005) Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik Ve Geçerlilik. (Reliability and validity in social and behavioral measures) Seçkin Publishing, Ankara.
- TÜİK 2020, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Seçilmiş Ölüm Nedenlerinin Dağılımı (Distribution of Selected Causes of Death by Age Group and Gender) <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Saglik-ve-Sosyal-Koruma-101>
- Türküm, A. S. (2004). Developing a scale of attitudes toward seeking psychological help: Validity and reliability analyses. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 26(3), 321–329. <https://doi.org/10.1023/B:ADCO.0000035534.04757.aa>
- Vogel, D.L., Heath, P.J., Engel, K.E., Brenner, R.E., Strass, H.A., Al-Darmaki, F.R., Armstrong, P.I., Galbraith, N., Galbraith, V., Baptista, M.N., Gonçalves, M., Liao, H.Y., Mackenzie, C., Mak, W.W.S., Rubin, M., Topkaya, N., Wang, Y.F., Zlati, A. (2017). Cross-Cultural Validation of the Perceptions of Stigmatization by Others for Seeking Help (PSOSH) Scale. *Stigma and Health*. Advance online publication, 2
- Watson, A. C., Otey, E., Westbrook, A. L., Gardner, A. L., Lamb, T. A., Corrigan, P. W., & Fenton, W. S. (2004). Changing middle schoolers' attitudes about mental illness through education. *Schizophrenia bulletin*, 30(3), 563–572. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.schbul.a007100>
- Wei, Y., Hayden, J. A., Kutcher, S., Zygmunt, A., & McGrath, P. (2013). The effectiveness of school mental health literacy programs to address knowledge, attitudes and help seeking among youth. *Early intervention in psychiatry*, 7(2), 109–121. <https://doi.org/10.1111/eip.12010>
- World Health Organization, 2022, World mental health report: transforming mental health for all.
- Yang, J., Lopez Cervera, R., Tye, S. J., Ekker, S. C., & Pierret, C. (2018). Adolescent mental health education InSciEd Out: a case study of an alternative middle school population. *Journal of translational medicine*, 16(1), 84. <https://doi.org/10.1186/s12967-018-1459-x>

Hemşirelikte Yeni Teknoloji Kullanımına Direnç Olarak Teknostres: Sistematiik Literatür İncelemesi

Technostress as Resistance to the Use of New Technology in Nursing: A Systematic Literature Review

Gamze TUNÇER ÜNVER¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5016-632X> | gtuncer2312@gmail.com
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye
ROR ID: <https://ror.org/028k5qw24>

***Ferda AKYÜZ ÖZDEMİR**² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1524-9824> | ferdakuyuz@gmail.com
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye Sağlık Bilimleri Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği
Anabilim Dalı Muğla, Türkiye
ROR ID: <https://ror.org/05n2cz176>

Özet

Amaç: Bu sistematiik derleme, hemşireler örnekleminde gerçekleştirilen teknostres kavramına odaklanan çalışmaları inceleyerek, teknostrese dair mevcut durumu belirlemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Veri tabanlarının kapsamlı bir şekilde taranması sonucunda literatürde teknostres ile ilişkili toplam 38 çalışmaya ulaşıldı. Çalışma kapsamına, dahil edilme kriterlerine uyan 6 makale ve tez çalışması alındı.

Bulgular: İncelenen araştırmalarda hemşireler arasında teknostresin orta düzeyde olduğu raporlanmıştı. Ayrıca hemşirelikte kullanılan bilgi sistemlerinin ve bireysel özelliklerin teknostres gelişimini etkileyen faktörler arasında olduğu görülmüştür. Teknostresin hemşirelerin verimliliğini ve teknoloji kullanma niyetini etkilediği, algılanan yönetici desteği ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi yordadığı belirlenmiştir.

Sonuç: Dahil edilme kriterlerini karşılayan teknostresi konu alan ve hemşire örnekleminde yapılan çalışmalarda teknostresin hemşireler arasında sıklıkla olumsuz ve bunun yanı sıra olumlu etkisinin olduğu belirlenmiştir. İncelenen çalışmaların onkoloji hemşireleri, pediatri hemşireleri ve farklı birimde çalışan hemşirelerin katılımı ile gerçekleştirildiği görülmüştür. Farklı çalışma ortamlarında kullanılan teknolojik süreçlerin ve deneyimlenebilecek teknostres düzeyinin farklılaşabileceği ve farklı etkileri olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle hemşirelikte teknostres düzeyinin ve bakım uygulamalarına etkisinin yeterince değerlendirilebilmesi için farklı hemşire örneklem grubunda da çalışma yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik, iş stresi, teknoloji, teknostres,

Abstract

Aim: This systematic review aims to examine studies focused on the concept of technostress among nurses and to assess the current state of technostress in nursing.

Method: The research was conducted using the following databases: WOS, Scopus, Google Scholar, EBSCO Host, Pubmed. Study Through a comprehensive literature search across databases, a total of 38 studies related to technostress were identified. Of these, six articles and theses that met the inclusion criteria were included in this review.

Results: The reviewed studies reported that technostress levels among nurses were moderate. Additionally, information systems used in nursing and individual characteristics were found to be factors influencing the development of technostress. Technostress was shown to impact nurses' productivity and intention to use technology, and it was also identified as a predictor of the relationship between perceived managerial support and work-family conflict.

Conclusion: The studies focusing on technostress among nurses that met the inclusion criteria indicated that technostress generally has negative—and occasionally positive—effects among nurses. The reviewed studies included oncology nurses, pediatric nurses, and nurses from various units. It is suggested that technological processes used in different work settings and the level of technostress experienced may vary, leading to different effects. Therefore, to adequately assess the level of technostress in nursing and its impact on care practices, further research is recommended involving diverse nursing samples.

Keywords: Nursing, work stress, technology, technostress

Atıf: Tunçer Ünver, G. & Akyüz Özdemir, F. Özlü, M. & Kantek, F. Hemşirelikte Yeni Teknoloji Kullanımına Direnç Olarak Teknostres: Sistematiik Literatür İncelemesi. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 26/3 (12, 2024), 53-65.

DOI:10.69487/hemarge.1465614

***Sorumlu Yazar:** Ferda AKYÜZ ÖZDEMİR

Makale Gönderimi 05.04.2024 **Kabul Tarihi** 24.12.2024 **Yayımlanma Tarihi** 27.12.2024

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

1. Giriş

Günümüzde teknoloji, sağlık hizmetleri başta olmak üzere birçok alanda vazgeçilmez bir parça haline gelmiştir. Sağlık sektöründe teknoloji, özellikle tarama ve tanılama süreçlerinde kullanılan görüntüleme yöntemleri, tedavi ve bakım sırasında kullanılan bilgi teknolojileri, tedavi süreçlerinin takibi ve hasta verilerinin depolanması gibi birçok alanda önemli bir rol oynamaktadır (Güneş, 2022; Özel ve Aba, 2023; Thunberg ve ark., 2023; Woo ve Park, 2021). Teknolojinin sağlık alanındaki kullanımının, depolanan ve işlenen bilgilerin diğer ekip üyeleriyle paylaşılması, verilerin kaydedilmesi, ekip üyeleri arasında aktif iletişimin sağlanması ve sağlık hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi gibi birçok avantajı bulunmaktadır (Şimşir ve Mete, 2021). Ayrıca, sağlık hizmetlerinin kalitesinin ve verimliliğinin artırılması, iş yükünün hafifletilmesi ve hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması da teknolojinin olumlu etkileri arasında sayılabilir (Peter ve ark., 2018).

Ancak teknolojinin sağlık hizmetlerinde kullanımının yanı sıra bazı olumsuz etkileri de gözlemlenmektedir (Kim ve ark., 2017). Teknoloji, tedavi ve bakımın sürdürülmesi, hasta takibinin yapılabilmesi, elde edilen bilgilerin diğer sağlık ekibi üyelerine doğru aktarılması, hasta bakımının planlanabilmesi ve sistematik bir şekilde uygulanabilmesi için hemşirelik hizmetlerinin her aşamasında kullanılmaktadır (Brown ve ark., 2020). Bu bağlamda, hemşireler teknolojinin olumsuz etkilerine daha yoğun bir şekilde maruz kalabilmektedir. Teknolojinin olumsuz etkilerinden biri teknostrestir. Teknolojinin hızla değişen ve evrilen doğası göz önünde bulundurulduğunda, teknolojiyi kullanabilme ve teknolojiye uyum sağlama sürecinde deneyimlenen stres, teknostres kavramı olarak ifade edilmektedir (De Leeuw ve ark., 2020). Bu kavram, sürekli olarak güncellenen teknolojik gelişmelerle başa çıkamamanın neden olduğu modern bir hastalık olarak tanımlanmaktadır (La Torre ve ark., 2018). Bireyler, teknoloji kullanımına bağlı olarak gelişen stres nedeniyle hata yapmaktan korkmakta, kaygı, endişe ve tedirginlik gibi hislerle teknolojik araçlara veya bilgisayarlara karşı önyargı geliştirebilmektedirler (Güneş, 2022; Lucena ve ark., 2021; Özel ve Aba, 2023; Thunberg ve ark., 2023).

Yeni teknolojik cihazların geliştirilmesi, mevcut kaynakların sürekli olarak güncellenmesi ve hemşirelerin bu duruma uyum sağlamak zorunda kalması, ayrıca sürekli olarak öğrenme çabası içinde olmaları ve cihazlarda yaşanan arızalar ile bu arızaların çözülmesi sürecinde anksiyete yaşamaları gibi pek çok durum, hemşireler arasında teknostrese yol açabilmektedir (De Leeuw ve ark., 2020). Teknostrese bağlı olarak bireylerde, yorgunluk, baş ağrısı, kas gerginliği, uyku düzeninde bozulma, anksiyete, kafa karışıklığı, tükenmişlik ve depresyon gibi stres belirtilerine benzer semptomlar gözlemlenmektedir (Abuatiq, 2015; Golz ve ark., 2021; Kiraç, 2023; Lucena ve ark., 2021). İleri düzeyde teknostres yaşanması durumunda, ekipman, cihaz ve kaynak kullanımının tamamen reddedilmesi ve hastaların bakım süreçlerinde aksaklıklar yaşanması mümkün olabilmektedir (Lucena ve ark., 2021).

Literatürde, hemşirelerin kullandıkları teknolojik cihazlarla ilgili deneyim eksiklikleri, cihaz arızalarının hemşirelik bakımını kesintiye uğratması ve cihaz kullanımını anlamama durumlarında stres yaşadıkları vurgulanmaktadır (Mahdian ve ark., 2017). Teknostresin gelişiminde rol oynayan faktörlerin yanı sıra, teknostresin boyutları da dikkat çekici bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Teknostres boyutları, tekno-istila, tekno-karmaşıklık, tekno-aşırı yüklenme, tekno-güvensizlik ve tekno-belirsizlik olmak üzere beş grupta toplanmaktadır (Bulut ve ark., 2023). Tekno-istila, bireylerin mesai saatleri dışında da iş yapma talepleri ile özel zamanlarının işgal edilmesi durumudur. Hemşirelik mesleğinde tekno-istila yaygın olarak görülebilmektedir. Nöbet veya mesai dışı zamanlarda hemşireler aranabilmekte veya grup mesajlarına maruz kalmaktadırlar. Tekno-aşırı yüklenme, bireylerin daha kısıtlı zaman dilimlerinde daha fazla iş yapabilmesi ve daha uzun süre çalışmaya zorlanması olarak tanımlanmaktadır (Özel ve Aba, 2023; Woo ve Park, 2021). Hemşireler, yoğun çalışma saatlerinde tekno-aşırı yüklenmeye maruz kalabilmektedir. Tekno-karmaşıklık, yeni teknolojilere uyum sağlamakta zorlanma ve teknolojiyle ilgili yeterli bilgiye sahip olamama durumunu ifade etmektedir

(Weartz Evans, 2013; Mahdian ve ark., 2017). Hemşireler, yeni teknolojileri öğrenmeye çalışırken bazen yetersiz hissedebilmektedir. Tekno-belirsizlik, teknolojinin sürekli olarak güncellenmesi, kullanımındaki değişiklikler ve bu değişikliklerin belirsizliğe neden olarak sürekli öğrenme çabasına dönüşmesidir (Özel ve Aba, 2023; Woo ve Park, 2021). Son olarak, tekno-güvensizlik, kullanılan teknolojiye karşı güven duygusunun eksikliği olarak tanımlanmaktadır (Bulut ve ark., 2023). Bu teknostres boyutları hemşireler arasında yaygın olarak görülmekte ve hemşirelik bakımının kalitesini olumsuz yönde etkileyebilektedir (Abuatiq, 2015). Bu nedenle, hemşireler arasındaki teknostres düzeyinin belirlenmesi ve teknostresin etkin şekilde yönetilmesi büyük önem taşımaktadır (Golz ve ark., 2021). Bu bulgular ışığında, bu sistematik derleme çalışması, hemşireler örnekleminde gerçekleştirilen teknostres kavramına odaklanan çalışmaları inceleyerek, teknostrese dair mevcut durumu belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca hemşireler arasında teknostresin etkilerini daha iyi anlamayı ve bu sorunun yönetilmesine yönelik öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir.

Araştırma Soruları

1. Hemşirelik alanında teknostres konusunda yayımlanmış çalışmaların kapsam ve içeriği nedir?
2. Hemşirelerde teknostres düzeyi ile ilişkili faktörler nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın tasarımı

Araştırma, hemşireler örnekleminde gerçekleştirilen teknostres konulu çalışmaları incelemek ve teknostrese yönelik mevcut durumu belirlemeye yönelik bir sistematik derleme çalışmasıdır. Bu çalışma dahil etme kriterlerine uyan ve hemşirelikte teknostresi konu alan çalışmaları kapsamaktadır. Bununla birlikte çalışma PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) kılavuzu esas alınarak Ocak-2024 tarihinde gerçekleştirilmiştir (Şekil 1).

2.2. Araştırma stratejisi

PICOS (Katılımcıların türü, Müdahale, Karşılaştırma, Sonuç, Araştırma tasarımı) yöntemi, anahtar kelime seçimi için dikkate alınmıştır (Çınar, 2021). Bu doğrultuda arama stratejisi aşağıdaki şekli ile sunulmuştur.

Katılımcıların türü (P-Populasyon): Hemşireler

Müdahalenin türü (Intervention): Teknostresin etkileri

Karşılaştırma (C-Comparison): Hemşirelerin deneyimledikleri teknostres düzeyleri ve buna neden olan faktörler

Ölçülen sonuçlar (O-Outcomes): Hemşirelerin yaşadığı teknostres düzeyi ve bu stresle ilişkili faktörler

Araştırma tasarımı (S-Study design): Tanımlayıcı, yarı deneysel, randomize kontrollü çalışmalar.

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, hemşirelerin deneyimledikleri teknostrese ilişkin anahtar kelimeler belirlenmiş ve bu anahtar kelimeler, seçilen veri tabanlarında çeşitli kombinasyonlarla detaylı şekilde taranmıştır. Literatürde yer alan çalışmaların taranmasında Türkçe anahtar kelimeler “teknoloji veya teknostres ve hemşire”, “teknoloji veya teknostres ve hemşirelik” İngilizce anahtar kelimeler olarak ise “technology or technostress and nurse”, “technology or technostress and nursing” terimleri kullanılmıştır. Sistematik derlemede olası yanlışlık riskini azaltmak amacıyla, literatür tarama, makale seçimi, veri çıkarma ve makale kalitesinin değerlendirilmesi işlemleri iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir.

Anahtar kelimeler ve oluşturulan kombinasyonlar doğrultusunda bir tarama stratejisi belirlenmiş ve her bir veri tabanında uygulanmıştır. Belirlenen anahtar kelimeler kullanılarak WOS, CINAHL, MedLine, Science Direct, Scopus, PubMed, Google Akademik ve Ulusal Tez Merkezi veri

tabanlarında tarama yapılmıştır. Bu derlemede, 2013-2024 yılları arasında yayınlanan araştırma makaleleri ve tezler incelenmiştir.

2.3. Araştırmaların dahil edilme kriterleri

Derlemenin amaçlarına uygun olarak toplanan çalışmaların değerlendirilmesinde, belirlenen dahil edilme ve dışlama kriterleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. İncelenen çalışmaların ayrılmasında dahil edilme ve dışlama kriterleri

Dahil etme kriterleri	Dışlanma kriterleri
Teknostresi ele alan çalışmalar	Teknostress konusunu ele almama
Randomize ve randomize olmayan kontrollü çalışmalar, tanımlayıcı çalışmalar ve tezler	Protokol, pilot çalışma, derleme, bildiri formatında yapılan çalışmalar ve niteliksel tasarıma sahip çalışmalar
Sadece hemşire örnekleminde yapılmış çalışmalar	Hemşireler dışındaki örneklem gruplarında yapılmış çalışmalar
Türkçe ve İngilizce dilinde yapılan çalışmalar	Türkçe ve İngilizce dili dışına yapılan çalışmalar
Tam metnine erişilen çalışmalar	Tam metnine erişilemeyen çalışmalar

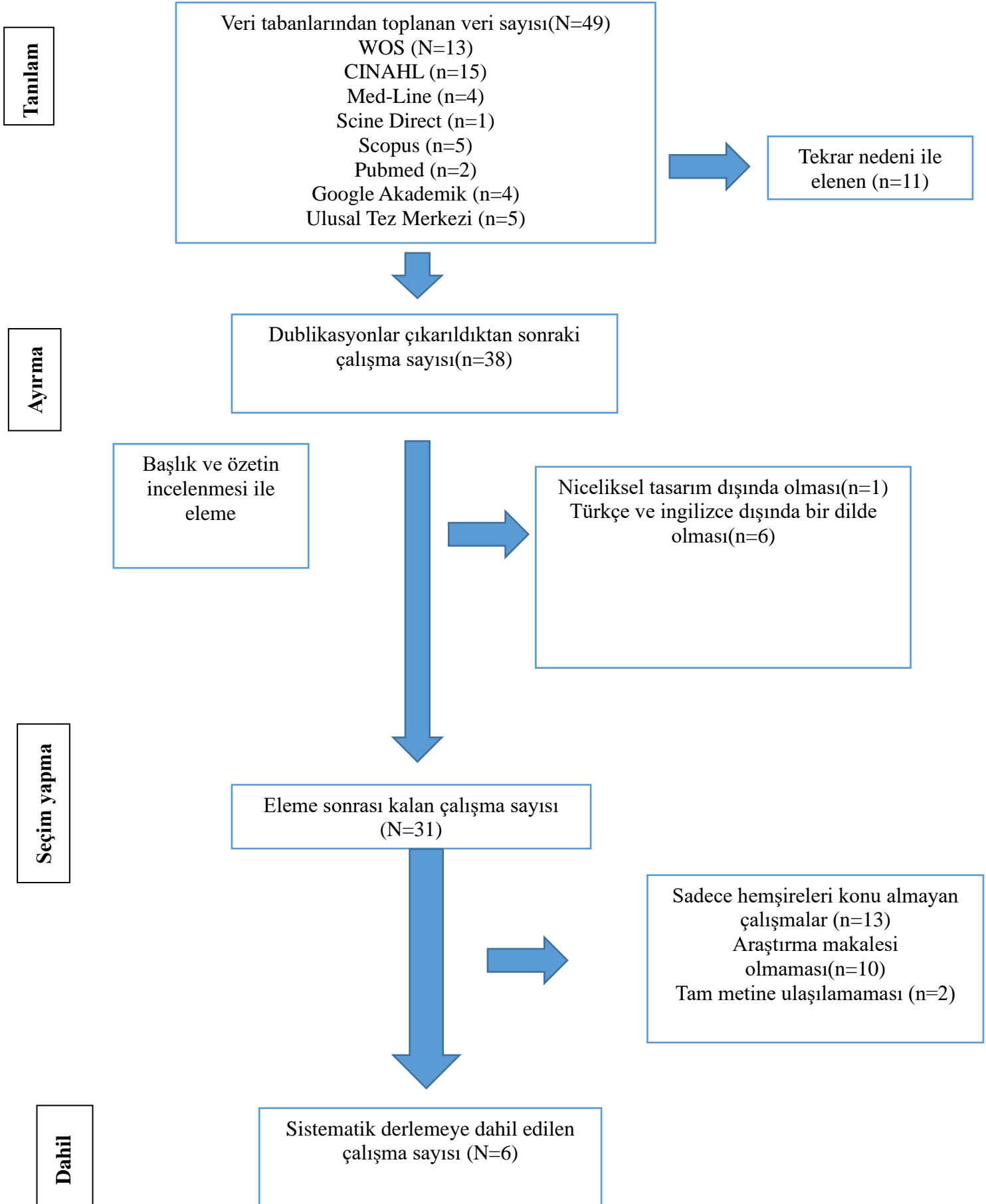
2.4. Kalite ve bias değerlendirme

Bu sistematik derlemenin raporlamasında kullanılan PRISMA diyagramına göre, çalışmaların seçim süreci üç aşamadan oluşmaktadır (Page ve ark., 2021). Bu aşamalar, çalışmanın başlık, özet ve tam metninin değerlendirilmesini içermektedir. İlk aşamada, çalışmalar başlık uygunluğuna göre değerlendirilmiş ve konu başlığına göre dahil etme kriterlerini karşılamayan çalışmalar elenmiştir. İkinci aşamada, özetleri uygun olan çalışmaların tam metinleri indirilmiştir. Son aşamada ise çalışmaların tam metinleri incelenerek değerlendirme süreci tamamlanmıştır. PRISMA akış diyagramı Şekil 1’de gösterilmiştir

Bu sistematik derlemeye dahil edilen araştırmaların metodolojik kalitesi, Joanna Briggs Institute tarafından yayımlanan ve Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Nahcivan ve Seçginli (2017) tarafından sağlanmış olan Analitik Kesitsel Çalışmalar için Kontrol Listesi (Critical Appraisal Checklist for Analytical Cross Sectional Studies) kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmaya dahil edilen makaleler, bu kontrol listesindeki seçim kriterlerinin %50’sinden fazlasına ‘evet’ yanıtı alanlardan oluşmaktadır.

2.5. Veri çekme

Veri tabanlarının kapsamlı bir şekilde taranması sonucunda literatürde teknostres ile ilişkili toplam 38 çalışmaya ulaşıldı. Çalışma kapsamına, dahil edilme kriterlerine uyan 6 makale ve tez çalışması alındı. Tam metnine ulaşılamayan (n=2), yayın dili Türkçe ya da İngilizce olmayan (n=6), derleme makalesi olan (n=10), hemşirelik dışı örnekleme yapılan ya da sağlık çalışanları karma örnekleminde yapılan (n=13) araştırmalar bu sistematik derlemeye dahil edilmedi (Şekil 1).

Şekil 1.

3.Bulgular

3.1. Hemşirelik alanında teknostres konusunda yayımlanmış çalışmaların kapsam ve içeriğine ilişkin bulgular

Çalışma kapsamına alınan altı araştırmadan elde edilen sonuçlar Tablo 2’de gösterildi. Çalışmaya dahil edilen tüm araştırmalar 2013-2023 yılları arasında yapıldığı ve çalışmaların üçünün tez çalışması olduğu görüldü. Ayrıca ulaşılan yayınlardan birinin yarı deneysel beşinin ise nicel tasarıma (metodolojik/kesitsel, ilişki ve tanımlayıcı) sahip olduğu belirlenmiştir.

Çalışmaya dahil edilen altı çalışmanın örneklem grupları değerlendirildiğinde bir araştırmanın örneklem grubunun onkoloji hemşireleri, birinin pediatri hemşireleri diğer dört tanesinin ise farklı birimde çalışan hemşirelerin katılımı ile gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır

3.2. Hemşirelerde teknostrese ilişkin bulgular

Tablo 2 incelendiğinde; Siddiqi ve ark. (2023) tarafından yapılan çalışma teknostresin algılanan yönetici desteği ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiye etkisini değerlendirmek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda teknostresin algılanan yönetici desteği ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi yordadığı bildirilmiştir. Şakrak tarafından 2023 yılında çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerde, hastane bilgi sistemini (HBS) benimsemenin, tekno-stres ve iş doyumları üzerine etkisi incelemek amacı ile gerçekleştirdiği bir tez çalışmasında; hemşirelerin HBS’yi benimseme durumları ile deneyimledikleri teknostres arasında negatif yönlü, iş doyumunu ile pozitif yönlü ilişki olduğu görülmüştür.

Tayvan’da hemşirelerin mobil öğrenmeyi kullanmaya yönelik davranışsal niyetlerini etkileyen temel faktörleri incelemek amacı ile gerçekleştirilen farklı bir çalışmada ise hemşirelerin deneyimlediği teknostresin teknoloji kullanma niyetinin bir öncülü olduğu sonucu bildirilmiştir (Su ve Chao, 2022).

Woo ve Park’ın 2021 yılında Kore’de gerçekleştirdikleri çalışmada işyerinde öğrenmenin ve öz yeterliliğin teknostres ile iş tatmini arasındaki ilişkiyi yordadığı ve teknostresin işyerinde öğrenme ve iş tatmini üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Woo ve Park, 2021).

Jackson’ın 2019 yılında hemşireler arasında teknostresin yaygınlığını belirlemek ve teknostres ile hemşirelerin kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile gerçekleştirdiği çalışmada; teknostres ile iş güvensizliği ve nevroz arasında pozitif yönde bir ilişki; teknostres ile vicdanlılık arasında ise negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çalışma sonucunda farklı bir değişken olarak bireysel özelliklerin teknostrese etkisi vurgulanmıştır (Jackson, 2019). Son olarak Weartz Evans tarafından 2013 yılında onkoloji hemşireleri örnekleminde yapılan çalışma sonuçları ise teknostresin algılanan verimliliği azalttığı belirlenmiştir (Weartz Evans, 2013).

Tablo 2. Hemşirelik alanında yayınlanmış teknostres çalışmaları

Yazarlar	Yıl	Ülke	Amaç	Çalışma Türü	Örneklem	Kullanılan ölçüm araçları	Bulgu ve Sonuç
Siddiqi ve ark.	2023	Bangladeş	Algılanan yönetici desteği ve çalışma arkadaşı desteğinin iş-aile çatışma üzerindeki etkisini incelemek ve teknostresin bu iki değişken arasındaki aracı rolünü belirlemek,	Metodolojik, kesitsel ve ilişki arayıcı	386	Teknostres YarATICILARI ve Azaltıcıları Ölçeği İş-Aile Çatışması Ölçeği Yönetici Desteği Ölçeği İş Arkadaşı Desteği Ölçeği	Algılanan yönetici ve iş arkadaşı desteği iş-aile çatışma üzerinde etkilidir. Teknostres durumu; algılanan yönetici desteği ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi yordamaktadır.
Şakrak	2023	Türkiye	Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerde, hastane bilgi sistemini benimsemenin, teknostres ve iş doyumları üzerine etkisi belirlemek,	Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	190	Hastane Bilgi Sistemleri Benimseme Ölçeği Teknostres Ölçeği Minnesota İş Doyumu Ölçeği	Hemşirelerin teknostres düzeyleri orta düzeyde bulunmuştur. Tekno karmaşıklık boyutunun ise en yüksek puana sahip olduğu belirlendi. Hemşirelerin Hastane Bilgi Sistemlerini (HBS) benimseme durumları ile deneyimledikleri teknostres arasında negatif yönlü, iş doyumunu ile pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.
Su ve Chao	2022	Taiwan	Hemşirelerin mobil öğrenmeyi kullanmaya yönelik davranışsal niyetlerini etkileyen temel faktörleri incelemek,	Metodolojik, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	500	Performans Beklentisi, Çaba Beklentisi, Sosyal Etki ve Kolaylaştırıcı Koşullar Ölçeği Davranışsal Niyet Ölçeği Teknostres YarATICILARI ve Azaltıcıları Ölçeği	Hemşirelerin deneyimlediği teknostres durumunun teknoloji kullanma niyetini etkilediği belirlenmiştir.
Woo ve Park	2021	Kore	İşyerinde öğrenme ve öz yeterliliğin, teknostres ile iş tatmini arasındaki aracı rolünü tespit etmek,	Metodolojik, kesitsel ve ilişki arayıcı	132	Teknostres YarATICILARI ve Azaltıcıları Ölçeği İş Tatmini Ölçeği Genel Öz Yeterlilik Ölçeği İşyerinde Öğrenme Ölçeği	Hemşirelerin teknostres düzeyleri orta düzeyde olduğu belirlendi. İşyerinde öğrenmenin teknostres ile iş tatmini arasında tam aracılık etkisine, Öz yeterliliğin teknostres ile iş tatmini arasında kısmi aracılık etkisine sahip olduğu ortaya çıktı. Teknostresin işyerinde öğrenme ve iş tatmini üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Jackson	2019	USA	Hastane hemşireleri arasında teknostresin yaygınlığını belirlemek ve teknostres ile hemşirelerin Beş Büyük Envanteri (deneyime açıklık, deneyime açıklık) ile ölçülen kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek,	Tanımlayıcı-kesitsel tipte İlişki arayıcı	157	Teknostres Yaratıcıları ve Azaltıcıları Ölçeği Beş Faktör Kişilik Ölçeği	Hemşirelerden nevrotik kişilik özelliklerine sahip olanlar en yüksek düzeyde teknostrese sahipken sorumlu kişilik özelliğine sahip, hemşirelerin teknostres düzeyleri daha düşük olduğu değerlendirilmiştir. Hemşireler en çok teknolojiye ayak uyduramamaktan kaynaklı iş kayıplarından (tekno güvensizlik) endişelendiği belirlenmiştir.
Weartz Evans	2013	USA	Elektronik sağlık Kayıtları kullanan onkoloji hemşirelerinin algılanan üretkenliği üzerindeki teknostres yaratıcılarının ve inhibitörlerinin etkisini incelemek,	Yarı Deneysel	228	Teknostres Yaratıcıları ve Azaltıcıları Ölçeği İş Verimliliği ve Algılanan Verimlilik Ölçeği İş Tatmini ve Teknoloji Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği	Verimlilik ile teknostresin yaratıcıları arasında negatif yönlü ve engelleyicileri arasında pozitif yönlü ileri düzeyde anlamlı yüksek bir ilişki bulunmuştur. Kurulan regresyon modelinde teknostresin yaratıcıları ve engelleyicilerinin hemşirenin algıladıkları üretkenliklerini %38,7'sin açıkladığı görülmüştür. Yaş ve eğitim düzeyinin hemşirelerin algıladıkları üretkenliklerinde anlamlı farklılığa neden olmadığı belirlenmiştir.

4. Tartışma

Hemşirelerin deneyimlediği teknostres ve ilişkili faktörleri içeren çalışmaları incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu sistematik derlemeden elde edilen bulgular, literatür doğrultusunda tartışılmıştır. Sistematik derleme kapsamında yer alan çalışmalar incelendiğinde hemşirelik alanında teknostresin pek çok olumsuz etkisi olmasına rağmen özellikle Türkiye’de konu ile ilgili hemşire örnekleminde gerçekleştirilen çalışma sayısının sınırlı sayıda olduğu düşünülmektedir.

Bu derleme kapsamında incelenen çalışmalarda hemşirelerin deneyimlediği teknostrese yönelik gerçekleştirilen çalışmalardan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; hemşirelerin orta düzeyde teknostres yaşadıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte yapılan çalışmaların farklı gruptan sağlık profesyonelleri ve sadece hekimlerle yapılan çalışmalarla paralel olduğu görülmektedir (Aydın, 2022; Çoban, 2019; Doğrular, 2019; Dorukbaşı, 2022; Golz ve ark., 2021). Özellikle son beş yılda hastanelerin dijitalleşme seviyelerinin ve teknoloji kullanımının hızla artması ve desteklenmesinin bu sonuçları etkilediği düşünülmektedir.

Sistematik derleme kapsamında incelenen çalışmalarda tekno karmaşıklık (Jackson, 2019) ve tekno güvensizlik (Şakrak, 2023) boyutlarının hemşireler arasında daha sık görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte literatürde bu alt boyutların yanı sıra tekno aşırı yüklenme, tekno karmaşıklık boyutlarının görülme oranının yüksek olduğunu bildiren çalışmalar da yer almaktadır (Aydın, 2022; Çoban, 2019).

Bu sistematik derlemede ele alınan çalışmalarda; Şakrak (2023), Weartz Evans (2013)’ın çalışması ile paralel şekilde farklı çalışmalarda da hastanelerde kullanılan bilgi teknolojileri ve teknostresin birlikte değerlendirildiği çalışmalar olduğu görülmektedir. İncelenen çalışmalardan ikisi elektronik sağlık kayıtlarının ve hastane bilgi sisteminin bir teknostres kaynağı olduğunu bildirmiştir (Şakrak, 2023; Weartz Evans, 2013). Almanya’ da gerçekleştirilen ve sağlık çalışanları örnekleminde yapılan bir çalışmada hastanede kullanılan bilgi teknolojileri sisteminin kullanımı ile ilgili sağlık çalışanlarının %73’ünün stres deneyimlediği ve %40’unda ise bu stres düzeyinin orta ve yüksek seviyede olduğu vurgulanmıştır (Gimpel ve ark., 2019). Konu ile ilgili farklı çalışmalar incelendiğinde sıklıkla elektronik tıbbi kayıtlara yönelik olduğu ve hekim örnekleminde olduğu görülmektedir (Babbot ve ark., 2024; Califf, 2022; Friedberg ve ark., 2014; Gardner ve ark., 2019; Liu ve ark., 2019). Bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda hastanede kullanılacak kayıt ve otomasyon sistemlerinin kullanışlı ve güvenli olması ve iş yükünü artırmaması hedeflenerek seçilmesi gerektiğini göstermektedir.

Sistematik derleme kapsamında incelenen Jackson (2019) tarafından ABD’de yapılan çalışmada hemşirelerin kişilik özellikleri ve elektronik sağlık kayıtlarını ve bilgi sistemini kullanan hemşirelerin deneyimledikleri teknostres arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda hemşirelerin tekno güvensizlik alt boyutunda en yüksek puanı aldığı ve nevroz ve vicdanlılık gibi kişilik özelliklerinin teknostres ile ilişkisi olduğu saptanmıştır (Jackson, 2019). Ayrıca bu çalışmada hemşirelerin sıklıkla kullandığı elektronik sağlık kayıtlarını ve bilgi sistemlerini güvenilir bulmadıkları ifade edilmiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; teknostresin yalnızca düzeyini belirlemenin yeterli olmadığı, ek olarak teknostres gelişimini etkileyen faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği görülmektedir. Farklı çalışmalarda sağlık kuruluşlarının teknolojiyi, hemşirelik uygulamalarının temel yapı taşı olarak kabul ettiği ve teknolojiyi etkili kullanabilmesi aranan bir nitelik olarak vurgulanmaktadır (Köse ve ark., 2012). Teknoloji kullanımının ve deneyimlenen teknostresin kişilik özellikler ile ilişkisi olmasının bunun minimuma indirilmesi için çeşitli stratejiler belirlenmelidir. Bilgi teknolojileri, hemşirelik verilerinin ve bilgi birikiminin yayınlanmasını, paylaşılmasını ve bilgiye ulaşılmasını kolaylaştırmakta, klinik karar verme aşamalarında hemşirelere destekler sağlamaktadır (Köse ve ark., 2012). Bilgi sistemlerinin başarısı kullanıcıların teknolojiyi kabul etmeleri, yenilikleri benimsemeleri, kolay öğrenmeleri ve

memnuniyetlerinden etkilenebilmektedir. Bu kadar önemli etkileri olan bilgi teknolojilerine olan güvensizliği aşmak amacıyla kliniklerde kullanılacak elektronik bilgi sistemlerinin seçiminin kullanıcı hemşirelerin deneyimleri göz önünde bulundurularak yapılması önerilmektedir.

Sistemik derleme kapsamına alınan Siddiği ve ark. (2023) tarafından yapılan çalışmada yönetici desteği ve iş aile çatışması arasındaki ilişkiye teknostresin aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca farklı çalışmalarda bakım sürecinde teknoloji kullanımının artması hemşirelerin stres kaynakları arasında yer almaktadır (Higazee ve ark., 2016). Bu durum iş saatleri dışında ekip arkadaşlarının farklı nedenlerle iletişime geçmesinden kaynaklanmış olabileceği söylenebilir.

Teknolojinin en önemli işlevlerinden biri de öğrenme ve bilgiye ulaşma olarak kabul edilmektedir. Sistemik derleme kapsamında incelenen bir çalışmada hemşirelerin deneyimlediği teknostresin mobil öğrenme niyetinin bir öncülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Su ve Chao, 2021). Woo ve Park (2021) ise; teknostres deneyimlemenin işyerinde öğrenmeyi olumlu etkilediği ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar kişilerin öğrenmeye yönelik içsel motivasyonların etkisi ve günlük teknoloji kullanım durumları ile ilişkili olabilir (Çelik ve Gökbulut, 2022; Tösten ve Beştaş Marakçı, 2018). Bu çalışmalardan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde teknostresin hemşireler üzerinde olumlu etkilerinin de olabileceği görülmektedir. Bu nedenle bakımda kaliteyi artırmak, hemşirelerin verimli ve huzurlu bir şekilde çalışmasını sağlamak, iş doyumunu artırmak amacı ile kliniklerde hemşireler arasında teknostres düzeyi belirlenmeli, teknostresin hemşireler üzerindeki etkileri değerlendirilmelidir.

4.1. Sınırlılıklar

Bu sistemik derlemede yalnızca Türkçe ve İngilizce dilinde yayımlanan çalışmaların dahil edilmesi, farklı dillerdeki potansiyel değerli araştırmalara erişimi sınırlamış olabilir.

5. Sonuç

Bu sistemik derleme, hemşirelik alanında teknostresin hem bireysel hem de mesleki deneyimleri önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Bulgular, teknostresin iş-aile dengesini zorlaştırdığını, iş tatminini ve verimliliği azalttığını ve teknoloji kullanımına yönelik niyet üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir. Ayrıca, hemşirelerin teknostres düzeyleri, kişilik özellikleri, yönetici desteği, hastane bilgi sistemine yönelik tutum ve öz yeterlilik gibi çeşitli bireysel ve kurumsal etkenlerden etkilenmektedir.

Teknostresin olumsuz etkilerini azaltmak ve hemşirelerin iş tatminini artırmak amacıyla, sağlık kuruluşlarının eğitim ve destek programları sağlaması, yönetici desteğinin güçlendirilmesi ve iş ortamında teknolojiyi benimsemeyi teşvik eden stratejiler geliştirilmesi önerilmektedir. Bu bağlamda, teknostresin hemşirelerin psikososyal sağlığına ve bakım kalitesine olumsuz etkilerini azaltmak için kapsamlı müdahalelere ihtiyaç vardır. Gelecekteki çalışmalar, teknostresle başa çıkma stratejilerini güçlendirecek ve mesleki tatmini artıracak uygulamalara odaklanmalıdır.

Finansal Destek

Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını açıklamışlardır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Etik Beyanı

Bu çalışmanın yürütülmesinde ve yazılmasında bilimsel ve etik ilkelere uyduğumuzu, kullanılan tüm kaynaklara usulüne uygun olarak atıfta bulunduğumuzu beyan ederiz.

Yazar Katkıları İlk yazar % 60, ikinci yazar % 40

Çalışma konsepti ve tasarımı: GTÜ, FAÖ; **Veri tarama:** GTÜ; **Makalenin Hazırlanması-** GTÜ, FAÖ; **Makalenin eleştirel revizyonu:** GTÜ, FAÖ

Financial Support

The authors declared that they received no financial support for this study.

Conflict of Interest

The authors declared that they have no conflict of interest.

Ethical Statement

We declare that we comply with scientific and ethical principles in conducting and writing this study, and that we duly cite all sources used.

Authorship Contributions: First author 60%, second author 40%

Study concept and design: GTU, FAÖ; **Data screening:** GTU; **Preparation of the study-** GTU, FAÖ; **Critical revision of the study:** GTU, FAÖ

KAYNAKLAR

- Abuatiq, A. (2015). Concept Analysis of Technostress in Nursing. *International Journal of Nursing & Clinical Practices*, 2(2), 2–5. <https://doi.org/10.15344/2394-4978/2015/110>
- Aydın, M. N. (2022). Sağlık çalışanlarının teknostres düzeyinin algılanan verimlilikleri üzerine etkisi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Brown, J., Pope, N., Bosco, A. M., Mason, J., & Morgan, A. (2020). Issues affecting nurses' capability to use digital technology at work: An integrative review. *Journal of clinical nursing*, 29(15-16), 2801-2819. <https://doi.org/10.1111/jocn.15321>
- Bulut, A., Şengül, H., & Akbal, S. (2023). Sağlık Profesyonelleri için Teknostres Yaratıcıları Ölçeği Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. *Journal of Academic Research in Nursing (JAREN)*, 9(3).
- Califf, C. B., Sarker, S., & Sarker, S. (2020). The bright and dark sides of Technostress: A mixed-methods study involving healthcare IT. *MIS Quarterly*, 44(2), 809-856. <https://doi.org/10.25300/misq/2020/14818>
- Cliff, C. B. (2022). Stressing affordances: Towards an appraisal theory of technostress through a case study of hospital nurses' use of electronic medical record systems. *Information and Organization*, 32(4), 100431.
- Çelik, B. N., & Gökbulut, B. Öğretmenlerin teknostres ve öğretme motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi. In *Full Papers Congress e-book* (p. 156).
- Çınar, N. (2021). İyi bir sistematik derleme nasıl yazılmalı? *Turkish Journal of Health Sciences*, 6(2), 310-314.
- Çoban, İ. (2019). Teknolojik değişimin hastane çalışanları üzerine etkileri: Bir devlet hastanesi örneği (Master's thesis, Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- De Leeuw, J. A., Woltjer, H., & Kool, R. B. (2020). Identification of factors influencing the adoption of health information technology by nurses who are digitally lagging: in-depth interview study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(8), e15630. <https://doi.org/10.2196/15630>
- Doğrular, M. M. (2019). Teknostresin verimlilik üzerine etkisi (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü)
- Dorukbaşı, N. (2022). Sağlık bilişim sistemlerinde teknolojiye hazır olma ve kabul modelinin teknostres üzerindeki rolü (Doktora tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü)
- Friedberg, M., Van Busum, K., Chen, P., Aunon, F., Pham, C., Caloyeras, J., Mattke, S., Pitchforth, E., Quigley, D., Brook, R., Crosson, F., & Tutty, M. (2013). Factors affecting physician professional satisfaction. *Rand Health Quarterly*, 3(4). <https://doi.org/10.7249/rb9740>
- Gardner, R. L., Cooper, E., Haskell, J., Harris, D. A., Poplau, S., Kroth, P. J., & Linzer, M. (2018). Physician stress and burnout: The impact of health information technology. *Journal of the American Medical Informatics Association*, 26(2), 106-114. <https://doi.org/10.1093/jamia/ocy145>
- Gimpel H, Lanzl J, Regal C, Urbach N, Wischniewski S, Tegtmeier P, Kreilos M, Kühlmann TM, Becker J, Eimecke J, et al. (2019). Gesund digital arbeiten?! Eine studie zu digitalem stress in deutschland. In: Fraunhofer- Institut für angewandte informationstechnik fit, bundesanstalt für arbeitsschutz und arbeitsmedizin. MF/Mbayreuth p. 1–52. Augsburg, Germany: University Augsburg.
- Golz, C., Peter, K. A., Zwakhalen, S. M. G., & Hahn, S. (2021). Technostress Among Health Professionals—A Multilevel Model and Group Comparisons between Settings and Professions. *Informatics for Health and Social Care*, 46(2), 136–147. <https://doi.org/10.1080/17538157.2021.1872579>
- Güneş, D. (2022). Teknostres ve Teknostresin Sağlık Çalışanlarına Yansımaları. *Sağlık Yönetiminde Güncel Konu ve Sorunlar*. Berikan Yayınevi. 225-238.
- Higazee, M., Rayan, A., & Khalil, M. (2016). Relationship between Job Stressors and Organisational Support among Jordanian Nurses. *American Journal of Nursing Research*, 4(3), 51–55. <https://doi.org/10.12691/ajnr-4-3-1>
- Jackson, P. H. (2019). Technostress in Nursing and the Big Five (Doctoral dissertation, Nova Southeastern University).

- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Kim, M. O., Coiera, E., & Magrabi, F. (2017). Problems with health information technology and their effects on care delivery and patient outcomes: a systematic review. *Journal of the American Medical Informatics Association*, 24(2), 246-250.
- Kıraç, F. Ç. (2023). Teknostres, Değişim Yorgunluğu ve Örgütsel Bağlılık İlişkisinin İncelenmesi. *Sağlık Bilimlerinde Değer*, 13(3), 473-480.
- Köse, D., Çınar, N., & Akduran, F. (2012). Hemşirelik öğrencilerinde internet bağımlılığının kişilik özellikleri ve zaman yönetimi ile ilişkisi. *Sakarya University Journal of Science*, 16(3), 227-233.
- La Torre, G., Esposito, A., Sciarra, I., & Chiappetta, M. (2018). Definition, symptoms and risk of techno-stress: A systematic review. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 92(1), 13-35. <https://doi.org/10.1007/s00420-018-1352-1>
- Liu, C. F., Cheng, T. J., & Chen, C. T. (2019). Exploring the factors that influence physician technostress from using mobile electronic medical records. *Informatics for Health and Social care*, 44(1), 92-104.
- Lucena, J. C. R., Carvalho, C., Santos-Costa, P., Mónico, L., & Parreira, P. (2021). Nurses' strategies to prevent and/or decrease work-related technostress: A scoping review. *CIN - Computers Informatics Nursing*, 39(12), 916-920. <https://doi.org/10.1097/CIN.0000000000000771>
- Mahdian, A., Mehraban, M. A., & Alavi, M. (2017). Techno-Stress: Modern Dilemma In the Nursing Profession?. *Pharmacophore*, 8(6).
- Nahcivan, N., & Seçginli, S. (2017). Sistematik derlemeye dahil edilen nicel araştırmaların metodolojik kalitesi nasıl değerlendirilir. *Türkiye Klinikleri Journal of Public Health Nursing-Special Topics*, 3(1), 10-19.
- Özel, G. ve Aba Y. A. (2023). Teknolojinin Görünmeyen Yüzü: Hemşirelik Mesleğinde Teknostres. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 258-274. <https://doi.org/10.51123/jgehes.2023.91>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... & Moher, D. (2021) 'The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews', *BMJ (Clinical research ed.)*, 372, p. n71. Available at: <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>.
- Peker, S. V., Van Giersbergen, M. Y., & Biçersoy, G. (2018). Sağlık Bilişimi Ve Türkiye'de Hastanelerin Dijitalleşmesi. *Sağlık Akademisi Kastamonu*, 3(3), 228-267.
- Siddiqi, K. O., Hashim, R. A., Mahmood, R., & Rahman, M. H. (2023). Does Supervisory and Co-Worker Support Reduce Work-Family Conflict among Nurses in Bangladesh? The Moderating Effect of Technostress. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 1-23.
- Su, C. Y., & Chao, C. M. (2022). Investigating factors influencing nurses' behavioral intention to use mobile learning: Using a modified unified theory of acceptance and use of technology model. *Frontiers in Psychology*, 13, 673350.
- Şakrak, B. (2023). Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerde, hastane bilgi sistemini benimsemenin, teknostres ve iş doyumları üzerine etkisi (Master's thesis, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Şimşir, İ., & Mete, B. (2021). Sağlık hizmetlerinin geleceği: Dijital sağlık teknolojileri. *Journal of Innovative Healthcare Practices*, 2(1), 33-39.
- Thunberg, S., Johnson, E., & Ziemke, T. (2023). Investigating healthcare workers' technostress when welfare technology is introduced in long-term care facilities. *Behaviour and Information Technology*, 1-13. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2023.2276802>
- Weartz Evans, E. M. (2013). Understanding productivity and technostress for oncology nurses using an electronic health record (EHR) to increase safety, quality, and effectiveness of care for patients with cancer (Doctoral dissertation, Capella University).
- Woo, C. H., & Park, J. Y. (2021). Mediating Effects of Workplace Learning and Self-efficacy on the Relationship between Technostress and Job Satisfaction of Convalescent Hospital Nurses. *International Journal of Advanced Smart Convergence*, 10(4), 141-148. <https://www.koreascience.or.kr/article/JAKO202106355564898.page>